

SOLVA

regio | project | partner

NINOVE GRAANMARKT BIBLIOTHEEK

EINDVERSLAG

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN
ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

NINOVE GRAANMARKT BIBLIOTHEEK

EINDVERSLAG – 2024C430

SOLVA ARCHEOLOGIE RAPPORT 342

AUTEUR: LOUISE SAVELS

COLOFON

DOSSIERSAMENSTELLING

Louise Savels

PROJECT

Ninove Bibliotheek - Graanmarkt – Eindverslag

Projectcode: 2024C430

Projectnaam: 22-NIN-GM

SOLVA Archeologierapport nr. 342

OPDRACHTHOUDER

SOLVA

Projectteam: Archeologie

Gentsesteenweg 1B

9520 Sint-Lievens-Houtem

Tel: 053/64 65 20

info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot

p/a Industrielaan 25b

9320 EREMBODEGEM

Tel: 053/64 65 36

archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER

D/2026/12.857/12

COPYRIGHT

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van **SOLVA**.

Alle foto's, tenzij anders vermeld: © **SOLVA**

INHOUDSTAFEL

00	DANKWOORD	15
01	BESCHRIJVEND GEDEELTE	19
1.1.	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	21
1.2.	SAMENVATTING VAN HET ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK EN DE RESULTATEN	23
1.3.	DE ONDERZOEKSOPDRACHT	24
1.3.1.	VRAAGSTELLING	24
1.3.2.	DE RANDVOORWAARDEN	25
1.3.3.	BESCHRIJVING GEPLANDE WERKEN	25
1.4.	WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN DE OPGRAVING	26
1.4.1.	MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN –TECHNIEKEN	26
1.4.1.1.	OPGRAVINGSSTRATEGIE	26
1.4.1.2.	METHODEN EN TECHNIEKEN	26
1.4.2.	BESCHRIJVING VAN DE ORGANISATIE VAN DE OPGRAVING	28
1.4.3.	BESCHRIJVING VAN HET GEBRUIKTE MATERIAAL	28
1.4.4.	BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN EVENTUELE AFWIJKENDE METHODIEK EN VAN EVENTUELE BIJSTELLINGEN VAN DE OORSPRONKELIJKE STRATEGIE	28
1.4.5.	MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE SELECTIE VAN VONDSTEN	28
1.4.6.	MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE STAALNAME	28
1.4.7.	TEKSTUELE OMSCHRIJVING VAN DE INBRENG VAN SPECIALISTEN	29
1.4.8.	TEKSTUELE OMSCHRIJVING VAN DE ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING DOOR PERSONEN DIE BUITEN HET PROJECT STONDEN	29
02	ASSESSMENTRAPPORT	31
2.1.	TEKSTUELE BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN DE BIJ HET ASSESSMENT GEHANTEERDE METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA	33
2.2.	BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT	33
2.2.1.	ASSESSMENT VAN VONDSTEN	33
2.2.2.	ASSESSMENT VAN STALEN	33
2.2.3.	CONSERVATIE-ASSESSMENT	33
2.2.4.	ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES, ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN EN ARCHEOLOGISCHE SITE	33

2.3. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN DE AARD DAARVAN, MET WAARDERING	34
2.4. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET UIT TE VOEREN ONDERZOEK	34
2.4.1. TE BEANTWOORDEN ONDERZOEKSVRAGEN	34
2.4.2. STRATEGIE VOOR DE VERWERKING	35
2.4.3. CONSERVATIESTRATEGIE	35
2.4.4. ONDERZOEKSVRAGEN VOOR VERVOLGONDERZOEK	35
03 BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	37
3.1. BESCHRIJVING VAN DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	39
3.1.1. ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING	39
3.1.2. AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING	40
3.1.2.1. ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO	40
3.1.2.2. HET HYDROGRAFISCHE NET VAN NINOVE OP BASIS VAN HISTORISCHE KAARTEN	43
3.1.2.3. FYSISCH-GEOGRAFISCHE SITUERING	49
3.1.3. GRONDGEBRUIK	52
3.2. HISTORISCH KADER	54
3.2.1. ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN NINOVE	54
3.2.2. GESCHIEDENIS VAN HET PROJECTGEBIED	58
3.2.3. INVENTARIS ONROEREND ERFGOED	60
3.2.4. HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN	60
3.2.4.1. JACOB VAN DEVENTER - ATLAS DES VILLES DES PAYS-BAS: 73 PLACES LEVÉES ENTRE 1550 ET 1565 SUR LES ORDRES DE CHARLES QUINT ET DE PHILIPPE II: 59: NIENEVE, HEERLICHoven, MEERBEECK	60
3.2.4.2. ANTONIUS SANDERUS - FLANDRIA ILLUSTRATA, TOMIS II, P.529: NINIVE FLANDRORUM/NIENOVE (1641-1644)	61
3.2.4.3. PHILIPS DE DEYN (1662)	62
3.2.4.4. VILLARETKAART (1745 – 1748)	63
3.2.4.5. JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSBISDOM LUIK (1771-1778)	63
3.2.4.6. ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)	64
3.2.4.7. PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)	64
3.2.4.8. PHILIPPE CHRÉTIEN POPP – ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)	65
3.2.5. RECENTE LUCHTFOTO'S	66

04	BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	71
4.1.	BESCHRIJVING VAN DE BODEMS EN ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN	73
4.1.1.	GENESE VAN DE BODEMS OF ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN	73
4.1.1.1.	BEWARING VAN DE BODEMS OF ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN	73
4.1.1.2.	EFFECTEN VAN DE AANWEZIGE BODEMS EN SEDIMENTEN OP DE BEWARING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE EN DE ARCHEOLOGISCHE ARTEFACTEN DAARBINNEN	73
4.1.1.3.	REFERENTIE AAN GELIJKAARDIGE BODEMS EN ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN OP GEKENDE ARCHEOLOGISCHE SITES	74
4.2.	BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE AAN DE HAND VAN HET SPORENBESTAND OF DE VONDSTENS PREIDING	74
4.2.1.	ANALYSE VAN DE OPBOUW VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	74
4.2.1.1.	BESCHRIJVING VAN DE WIJZE WAAROP DE ARCHEOLOGISCHE SITE ZICH AAN HET HUIDIGE OPPERVLAK MANIFESTEERT	74
4.2.1.2.	BESCHRIJVING VAN DE STRATIGRAFISCHE OPBOUW VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	74
4.2.1.3.	GEMIDDELDE DIEPTE VAN DE WAARGENOMEN ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS TEN OPZICHTE VAN DE TWEEDE ALGEMENE WATERPASSING EN HET MAAIVELD	74
4.2.1.4.	PROFIELFOTO'S	78
4.2.2.	ANALYSE VAN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN, SPOORCATEGORIEËN, SPOORCOMBINATIES EN INDIVIDUELE SPOREN	81
4.2.2.1.	NIET GEFASEERDE ALLESPORENKAART	81
4.2.2.2.	WEERGAVE VERSCHILLENDE FASES	81
4.2.2.3.	BEHOUD IN SITU VAN NIET-ONDERZOCHE ZONES	81
4.2.2.4.	GLOBALE TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET SPORENBESTAND	87
4.2.2.4.1.	FASE 1: GRACHTSTRUCTUUR UIT DE ROMEINSE PERIODE.	87
4.2.2.4.1.1.	BESCHRIJVING EN INTERPRETATIE	87
4.2.2.4.1.2.	VONDSTEN EN DATERING	88
4.2.2.4.2.	FASE 2: GRACHTENCOMPLEX UIT DE MIDDELEEUWEN (12DE – 13DE EEUW)	88
4.2.2.4.2.1.	BESCHRIJVING EN INTERPRETATIE	88
4.2.2.4.2.2.	VONDSTEN EN DATERING	89
4.2.2.4.3.	FASE 3: MIDDELEEUWSE BEWONINGSSPOREN (13DE – 14DE EEUW)	92
4.2.2.4.3.1.	BESCHRIJVING EN INTERPRETATIE	92
4.2.2.4.3.2.	VONDSTEN EN DATERING	95
4.2.2.4.4.	FASE 4: STABILISATIE EN OPHOGING (14DE EEUW)	95
4.2.2.4.4.1.	BESCHRIJVING EN INTERPRETATIE	95

4.2.2.4.4.2. VONDSTEN EN DATERING	96
4.2.2.4.5. FASE 5: POSTMIDDELEEUWSE BEWONINGSSPOREN	101
4.2.2.4.5.1. BESCHRIJVING EN INTERPRETATIE	101
4.2.2.4.5.2. VONDSTEN EN DATERING	101
4.3. BESCHRIJVING VAN HET BESTAND AAN CULTURELE VONDSTEN EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE VONDSTEN	102
4.3.1. BESCHRIJVING VAN DE ANALYSEMETHODEN EN -TECHNIEKEN	102
4.3.1.1. BESCHRIJVING VAN DE UITWERKINGSMETHODEN	103
4.3.1.2. BESCHRIJVING VAN DE VONDSTEN	103
4.3.1.3. BESCHRIJVING EN ANALYSE VAN DE VONDSTCATEGORIEËN	103
4.3.1.4. ANALYSE VAN DE TYPOLOGISCHE, CHRONOLOGISCHE EN RUIMTELIJKE INDELING VAN DE VONDSTEN	103
4.3.2. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	103
4.3.2.1. RELATIEVE DATERING OP BASIS VAN HET SPORENBESTAND EN VONDSTENBESTAND	103
4.3.2.2. ABSOLUTE DATERING OP BASIS VAN VONDSTEN	103
4.3.2.3. ABSOLUTE DATERING OP BASIS VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE DATERINGSTECHNIEKEN	103
4.3.2.4. ABSOLUTE DATERING OP BASIS VAN HISTORISCHE BRONNEN	103
4.3.2.5. TAFONOMISCHE OPBOUW EN FORMATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	103
4.3.3. SYNTHESE VAN DE KENNIS OVER DE ARCHEOLOGISCHE SITE	104
4.3.3.1. GEMOTIVEERDE INTERPRETATIE VAN DE VONDSTEN, VONDSTCATEGORIEËN, SPOREN, SPOORCOMBINATIES, SPOORCATEGORIEËN, ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN, EN ACTIVITEITENZONES	104
4.3.3.2. BEVINDINGEN TEN OPZICHTE VAN DE RESULTATEN VAN EERDER UITGEVOERD ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK	104
4.3.3.3. GEMOTIVEERDE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED	105
4.3.3.4. BESLUIT	105
4.3.3.5. BELANG EN DE BETEKENIS VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE BINNEN DE BESTAANDE KENNIS	105
4.3.3.6. AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS	105
4.3.4. DE ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSDOELEN BEANTWOORD	105
05 SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK	109
5.1. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP GESPECIALISEERD PUBLIEK)	111
5.2. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK)	112

06 BIBLIOGRAFIE	115
6.1. LITERATUUR	117
6.2. WEBSITES	118
07 BIJLAGEN	121
7.1. HANDLEIDING BIJ HET RAADPLEGEN VAN DE BIJLAGEN	123
7.2. LIJSTEN	124

LIJST VAN FIGUREN

Fig. 1. Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied.	22
Fig. 2. Topografische kaart (detail) met aanduiding van het projectgebied.	22
Fig. 3. Kadastrale kaart met aanduiding van het projectgebied.	23
Fig. 4. Detail van de Deventerkaart.	34
Fig. 5. Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.	39
Fig. 6. Gewestplan met weergave van het projectgebied.	40
Fig. 7. Quartairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.	42
Fig. 8. Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.	43
Fig. 9. Kadasterkaart uit 2015 met aanduiding van de huidige Denderloop (donkerblauw) en de waterlopen (lichtblauw) volgens de van Deventerkaart (ca. 1550).	44
Fig. 10. Kadasterkaart uit 2015 met aanduiding van de huidige Denderloop (donkerblauw) en de waterlopen (lichtblauw) volgens de kaart van Sanderus (ca. 1641).	45
Fig. 11. Detail van de kadasterkaart uit 2015 met aanduiding van de huidige Denderloop (donkerblauw) en de waterlopen (lichtblauw) volgens de pentekening van De Deyn (ca. 1662).	46
Fig. 12. Detail van de kadasterkaart uit 2015 met aanduiding van de huidige Denderloop (donkerblauw) en de waterlopen (lichtblauw) volgens de kaart van Ferraris (ca. 1777).	47
Fig. 13. Detail van de kadasterkaart uit 2015 met aanduiding van de huidige Denderloop (donkerblauw) en de waterlopen (lichtblauw) volgens de Popp kaart (ca. 1841-1879).	48
Fig. 14. Digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied.	49
Fig. 15. Detail van het digitaal hoogtemodel met een verticale overdrijving factor 4 en met aanduiding van het projectgebied.	50
Fig. 16. Detail van het digitaal hoogtemodel met aanduiding van de hoogteassen.	50
Fig. 17. Hoogteprofiel ZW-NO.	51
Fig. 18. Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied.	51
Fig. 19. Detail van de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.	52
Fig. 20. Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied.	52
Fig. 21. Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied.	53
Fig. 22. Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied.	53
Fig. 23. Luchtfoto uit 2024 met aanduiding van het projectgebied.	54
Fig. 24. Ontwikkeling van Ninove volgens Vangassen en Vande Winkel. (bron: Googlemaps; eigen bewerking).	56
Fig. 25. Ontwikkeling van Ninove volgens Van de Perre. (bron: Googlemaps; eigen bewerking)	56
Fig. 26. Weergave van de archeologische zone van Ninove met het projectgebied en CAI-locaties.	59
Fig. 27. Netkaart gemaakt door Van Deventer rond 1550. ©Biblioteca Nacional de España, MS Res 200, nr. 37.	60
Fig. 28. Detail van de netkaart gemaakt door Van Deventer rond 1550. ©Biblioteca Nacional de España, MS Res 200, nr. 37.	61
Fig. 29. Uitsnede van Sanderus' Flandria Illustrata met aanduiding van het projectgebied.	62
Fig. 30. Uitsnede uit de kaart van De Deyn (1644-1645) met aanduiding van het projectgebied.	62
Fig. 31. Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied.	63
Fig. 32. Detail uit de Ferrariskaart met weergave van het projectgebied.	63
Fig. 33. Detail uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied.	64
Fig. 34. Kaart van Vandermaelen met weergave van het projectgebied.	65
Fig. 35. Weergave van het projectgebied op de Popp-kaart.	65
Fig. 36. Detail van de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied.	66
Fig. 37. Luchtfoto uit 1971.	66
Fig. 38. Luchtfoto uit 1979-1990.	67
Fig. 39. Luchtfoto uit 2000-2003.	67
Fig. 40. Luchtfoto uit 2014.	68
Fig. 41. Digitale tekening van profiel 1AB.	79
Fig. 42. Digitale tekening van coupe GH.	80
Fig. 43. Digitale tekening van coupe IJ.	81
Fig. 44. Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan A. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026.	82
Fig. 45. Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan B. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026.	83
Fig. 46. Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan C. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026.	84
Fig. 47. Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan D. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026.	85
Fig. 48. Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan E. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026.	86
Fig. 49. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-5.	91
Fig. 50. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-1.	96
Fig. 51. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-27.	97
Fig. 52. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-44.	99
Fig. 53. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-29.	100
Fig. 54. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-13.	101

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Overzicht van de voornaamste vondstenlocaties in Ninove.	59
Tabel 2: Vondstmateriaal uit C. I-82.	88
Tabel 3: Vondstmateriaal uit C. I-84.	88
Tabel 4: Vondstmateriaal uit C. I-5.	90
Tabel 5: Vondstmateriaal uit C. I-9.	90
Tabel 6: Vondstmateriaal uit C. I-74.	91
Tabel 7: Vondstmateriaal uit C. I-79.	91
Tabel 8: Vondstmateriaal uit C. I-28.	91
Tabel 9: Vondsten uit C. I-36, C. I-47, C. I-55, C. I-56 en C. I-61.	95
Tabel 10: Vondstmateriaal uit C. I-1.	96
Tabel 11: Vondstmateriaal uit C. I-27.	98
Tabel 12: Vondsten uit C. I-29.	98
Tabel 13: Vondstmateriaal uit C. I-44.	100
Tabel 14: Vondstmateriaal uit C. I-3 en C. I-4.	100
Tabel 15: Vondstmateriaal uit C. I-58.	100
Tabel 16: Vondstmateriaal uit C. I-13.	102
Tabel 17: Vondstmateriaal uit C. I-21.	102
Tabel 18: Overzicht van aantal vondsten per vondstcategorie..	103

00 | DANKWOORD

DANKWOORD

We wensen de firma Lammens Recycling te bedanken voor het kraanwerk.

01 | BESCHRIJVEND GEDEELTE

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Projectcode:	2024C430
Sitecode:	22-NIN-GM
Wettelijk depotnummer:	D/2026/12.857/12
Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog:	SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038
Locatie:	Oost-Vlaanderen, Ninove, Graanmarkt (Figuur 1)
Bounding box:	punt 1: x= 125613.249, y= 169499.021 punt 2: x= 125731.229, y= 169600.526
Kadastrale gegevens:	Ninove, afdeling 2, sectie B, perceel 697H2 (Figuur 3)
Topografische kaart:	zie Figuur 1 en Figuur 2
Betrokken actoren en specialisten:	- Erkend archeoloog: Arne De Graeve - Tekst: Louise Savels - Kaartmateriaal: Cateline Clement - Aardewerk: Wouter De Maeyer - Redactie: Wouter De Maeyer
Wetenschappelijke advisering:	Niet van toepassing
Begin- en einddatum:	21/05/2024 – 31/05/2024

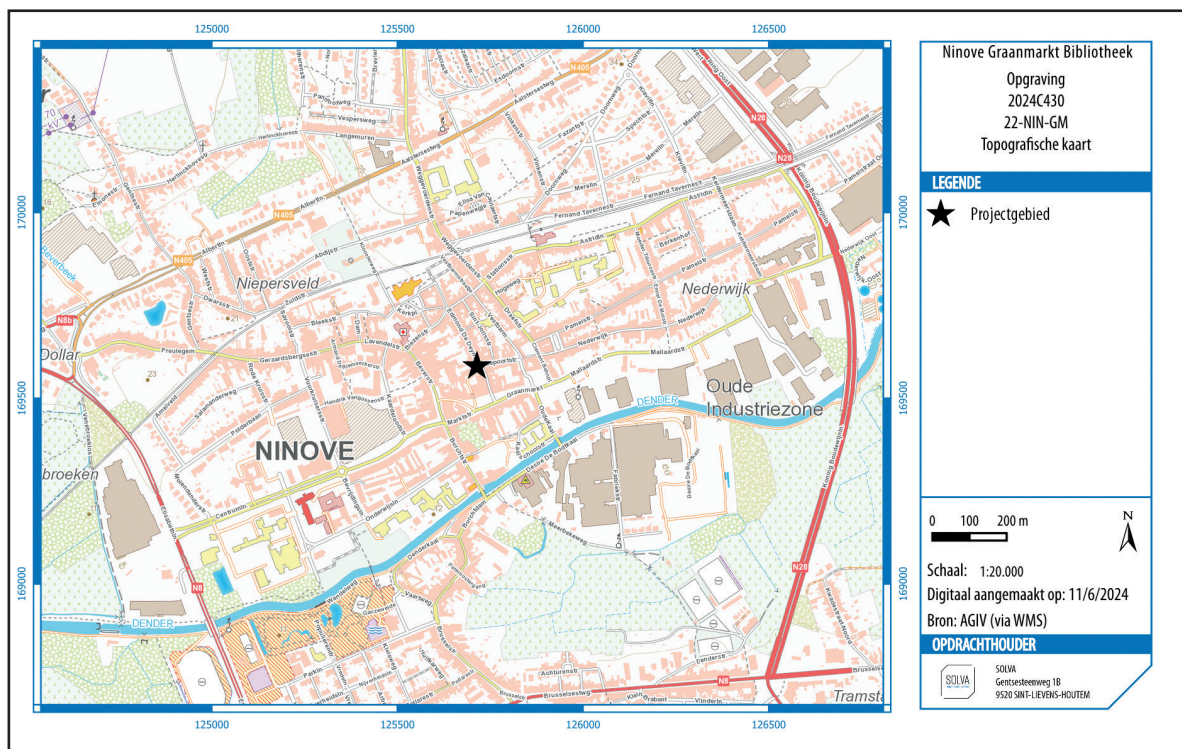

Fig. 1. Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied.

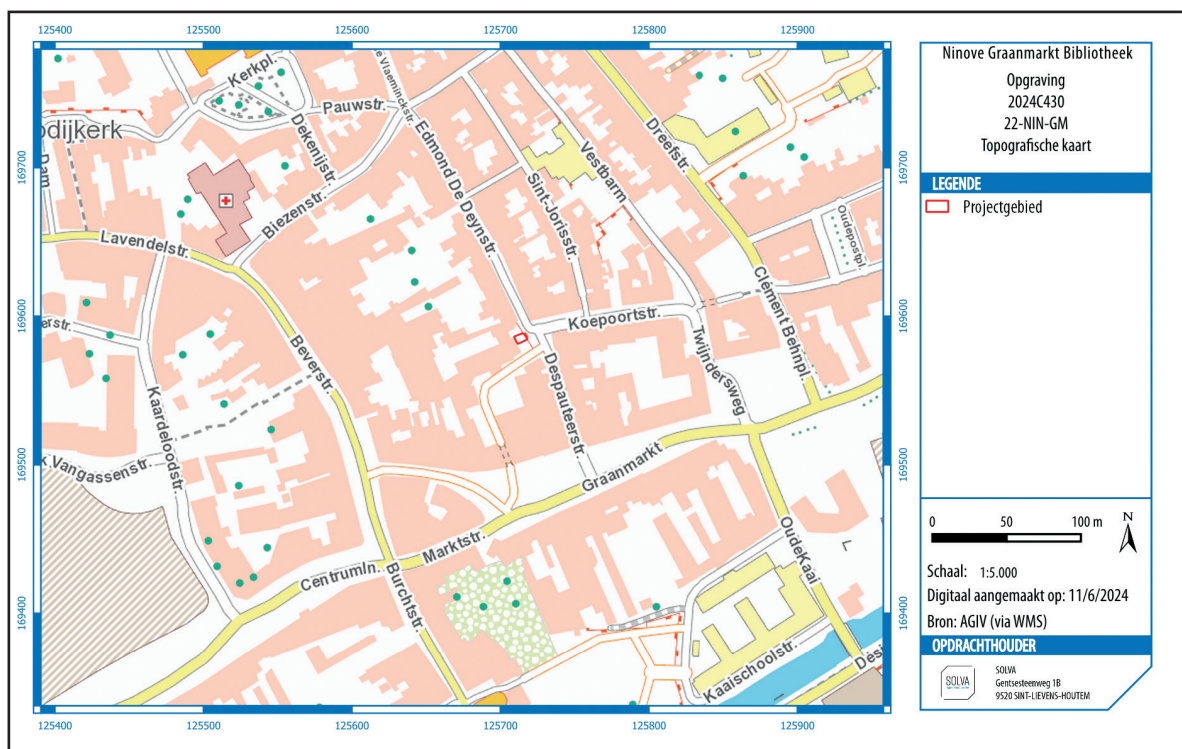

Fig. 2. Topografische kaart (detail) met aanduiding van het projectgebied.

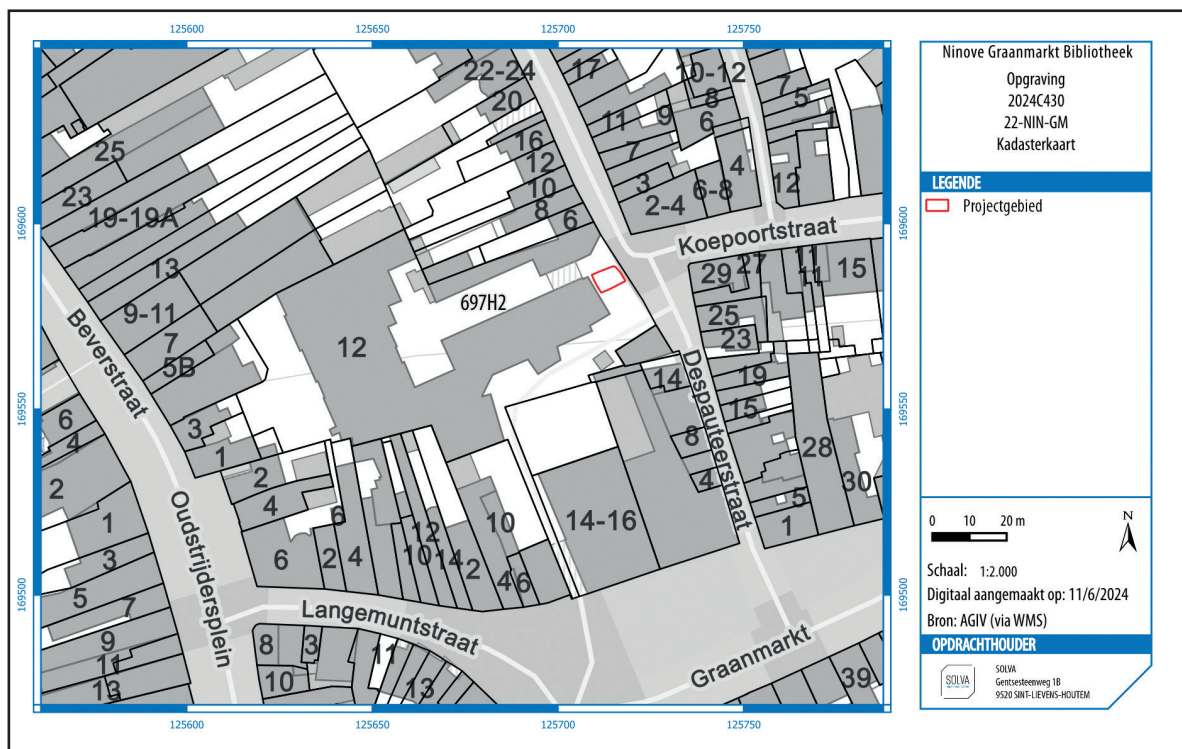

Fig. 3. Kadastrale kaart met aanduiding van het projectgebied.

1.2. SAMENVATTING VAN HET ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK EN DE RESULTATEN

De Stad Ninove plant een renovatie van de bestaande bibliotheek aan de Graanmarkt / Despauteerstraat en een aanpassing van de omgevingsaanleg errond. In totaal zal er op zo'n 550 m² een bodemingreep plaats vinden (dit getal is excl. de leidingen, waarvan de tracés slechts bij benadering gekend zijn). Samenvattend gesteld zullen de werken op verschillende plaatsen een impact hebben op de ondergrond. Echter is de impact van de werken op de meeste plaatsen beperkt hetzij in diepte, hetzij in omvang. Een aantal werkzaamheden vinden plaats boven of in de onmiddellijke nabijheid van de Beverbeek. Afgaande op de volledig uitgevlakte topografie, is de oorspronkelijke beekvallei volledig weggewerkt / opgevuld. De Beverbeek zelf is momenteel 'ingebuisd'. Archeologische opvolging van de uitgraving boven of vlak naast de beek heeft dan ook geen zin, gezien de geringe impact van de werken.

Binnenin de bibliotheek zijn de ingrepen beperkt. De huidige betonplaat blijft behouden waardoor er geen nieuwe ingreep nodig is. Er wordt wel een liftkoker en een leeskuil aangelegd waarvoor er door de betonplaat wordt geslepen. De leeskuil komt bovenop een bijbouw van de 19de-eeuwse bewoning te liggen, wat in combinatie met de beperkte ingreep maakt dat de informatiewaarde vrij laag zal zijn. Ditzelfde geldt voor het nieuwe volume dat opgetrokken wordt aan de oostelijke gevel. De oude betonplaat wordt vervangen door een nieuwe, de oude funderingen blijven zitten. In deze zone komt dus een beperkte aanvullende bodemingreep op de plaats van de nieuwe sleuffundering en op de plek waar de betonplaat wordt uitgebreid.

De septische put wordt aangelegd in een zone die als tuinzone in gebruik is geweest. Mogelijk is in deze zone ook de aantakking van de zijtak van de Beverbeek te situeren. Het is mogelijk dat er bij deze uitgraving sporen geraakt worden die eigen zijn aan achtererven in een stedelijke omgeving zoals afvalkuilen, zand- of leemwinningskuilen, kuilen voor artisanale doeleinden etc. Echter zou het eventueel aantreffen van sporen, zo die er al zijn gelet op de mogelijke aanwezigheid van de zijarm van de Beverbeek, slechts in beperkte mate informatie opleveren gezien het gefragmenteerde en versnipperde karakter van de uitgravingen voor de

verbouwing. Het is moeilijk, zo niet onmogelijk om deze kuilen te koppelen aan de bewoning, waardoor eventuele resultaten zullen vervallen in *faits divers*. Ditzelfde geldt ook voor de kleine uitgraving van de liftkoker.

Langsheen de huidige Despauteerstraat wordt voor de aanleg van de regenwaterput een uitgraving gemaakt van ongeveer 5 x 5 x 3,5 m. Vooral het feit dat men zo'n diepe uitgraving zal maken, zal ertoe leiden dat er archeologisch informatie verloren dreigt te gaan. Immers maakte onderzoek aan de Beverstraat al duidelijk dat er in dit deel van de stad Ninove middeleeuwse pakketten of loop- / woonniveaus kunnen verwacht worden. De uitgraving maakt het dus mogelijk om informatie over de vroegste ontwikkeling / uitbreiding van (dit deel van) de stad Ninove bloot te leggen, een periode die momenteel nog slecht gekend is in Ninove. Dit maakt dat theoretische modellen opgesteld op basis van geschreven bronnen, kunnen worden getest en mogelijk bijgesteld. Deze uitgraving, in tegenstelling tot de uitgraving voor de wadi, maakt het dus mogelijk om de chronologie van de stadsuitbreiding bij te stellen. Omdat de andere ingrepen door hun beperkte omvang niet in staat zijn om ruimtelijk een coherent beeld te scheppen, ligt het informatiepotentieel van deze werken vooral in de mogelijkheid om de chronologie van de stadsontwikkeling te verfijnen.

De bodemingreep voor de omgevingsaanleg beperkt zich tot de opbraak van de huidige verharding en het voorzien van een nieuwe verharding, er komt dus geen bijkomende bodemingreep. Bovendien ligt het merendeel van de te heraanleggen zone net als de nieuwe fietsenstalling, boven of vlakbij de Beverbeek, waardoor de kans op het aantreffen van archeologische relictten hier zeer laag tot onbestaande is.

De sterke inrichting van de zone gecombineerd met de kleine bodemingrepen van de werken leiden er toe dat de kans om archeologische relictten aan te treffen op geringe diepte zeer laag is. Bovendien is de informatiewaarde en dus het wetenschappelijk kennispotentieel door het sterk versnipperde beeld van de meeste verstoringen zeer laag tot quasi nihil. De enige kenniswinst bevindt zich ter hoogte van de regenwaterput, waar er kan gepeild worden naar de chronologie van de stadsuitbreiding.

1.3. DE ONDERZOEKSOPDRACHT

1.3.1. Vraagstelling

De Despauteerstraat / Edmond De Deynstraat is al van in de late middeleeuwen een verbinding tussen de Graanmarkt en de Koepoort. Volgende onderzoeksvragen zijn hierop van toepassing:

- Zijn er sporen te vinden van bebouwing? Zo ja wat is de aard, omvang datering en ruimtelijke samenhang?
- Is het mogelijk een evolutie te zien in de manier van bouwen? Zijn deze resultaten te koppelen aan recente onderzoeken?
- Hoever gaat de bewoning terug in de tijd? Is het mogelijk een sequentiedatering uit te voeren? Kunnen natuurwetenschappelijke methodes verfijnd worden met aardewerk of andere culturele vondsten?
- Is het mogelijk om de oudste bewoningslagen te koppelen aan de historische informatie betreffende de stadsuitbreiding in de late middeleeuwen?
- Zijn in deze zone ook brandpakketten te vinden uit de late middeleeuwen en de 17de eeuw zoals ook bij de opgravingen in de Beverstraat en Langemuntstraat? Kan de datering van de oudste brandlagen nog verfijnd worden?

- Kan een gerichte natuurwetenschappelijke staalname en analyse meer vertellen over het gebruik van de aangetroffen structuren?

1.3.2. De randvoorwaarden

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in hoofdstuk 15 (Opgraven generiek) van de Code van Goede Praktijk 4.0

1.3.3. Beschrijving geplande werken

De huidige bibliotheek, gelegen tussen de Graanmarkt, Beverstraat en Despauterstraat gaat in de kern terug tot de betonnen structuur van de Sigtay lampenfabriek.¹ Het gebouw werd in 1936 opgetrokken in de tuin van de familie Stichelmans en bestond uit een robuust betonskelet met baksteeninvulling. De Stad Ninove wenst de bibliotheek met een grondige renovatie klaar te zetten voor de toekomst.

Het aangebouwde volume met verticale circulatie centraal op de zuidgevel wordt gesloopt. Deze aanbouw wordt volledig afgebroken met inbegrip van de funderingsbalken. Aan de zuidelijke gevel wordt een nieuwe inkomst gebouwd die 3 x 9,43 m meet. Hiervoor wordt een nieuwe vorstbalk aangelegd met een breedte van 35 cm, die tot -80 cm in de grond zal gaan. Voor deze realisatie moet rekening gehouden worden met een uitgraving van ongeveer 50 cm. Deze nieuwe uitbreiding komt deels te liggen op de plek van de bestaande ingang, en deels ten westen ervan.

Ook de recentere uitbreiding aan de oostkant van het gebouw wordt gesloopt en vervangen door een eenvoudige, rechthoekige uitbreiding op de kop van het gebouw over de volledige hoogte. Het bestaande volume wordt volledig gesloopt, met uitzondering van de funderingsbalken die in de bodem blijven zitten. De vloerplaat wordt wel uitgebroken en vervangen door een nieuwe plaat (66 m²). Aangezien dit grotendeels op dezelfde plaats gebeurt, is de bijkomende impact op het bodemarchief hier beperkt.

Binnenin het gebouw wordt alles gestript tot op het betonnen skelet van de voormalige lampenfabriek. Voor de vloeropbouw wil dit zeggen dat de huidige vloer en chappe worden verwijderd, maar dat de oorspronkelijke betonplaat behouden blijft. Er komt dus geen bijkomende ingreep in de bodem in het gebouw. Uitzondering hierop is de geplande leeskuil. Deze structuur ligt in het oostelijke deel van het gebouw, meet 280 x 320 cm. De kuil wordt voorzien van een zitbank van 40 cm breed die via drie trappen toegankelijk wordt gemaakt. De bodem van de leeskuil ligt op 45 cm onder de vloerplas. Voor de opbouw van de kuil moet rekening gehouden worden met een ingreep van ongeveer 35 cm. Dit wil zeggen dat de onderkant van de ingreep op ongeveer 80 cm onder het vloerplasniveau zal komen te liggen.

Om het volledige gebouw toegankelijk te maken is een nieuwe liftschacht voorzien. De liftkoker meet 157 x 157 cm. Om de lift tot op het gelijkvloers te kunnen laten stoppen dient de onderkant van de liftkoker 120 cm onder het vloerplasniveau te liggen. Met opbouw en isolatie bij moet er dus rekening gehouden worden met een uitgraving van ongeveer 150 cm ten opzichte van de vloerplas. Voor de realisatie van de lift wordt de bestaande vloer en betonplaat ingezaagd en uitgebroken.

De sanitaire voorzieningen worden vernieuwd, met gevolg dat er enkele nieuwe leidingen zullen aangelegd worden, naast een deel leidingen die behouden zullen blijven. Het zwart water zal via een nieuwe septische put van 5000 liter naar de riolering lopen via leidingen met een diameter van 160 mm. De ronde septische put heeft een diameter van ongeveer 2,2 m, waarvoor een uitgraving van ongeveer 4 x 4 m zal gemaakt worden. Het regenwater wordt via een buis van 160 mm afgevoerd naar een regenwaterput van 20000 liter. De regenwaterput bevindt zich vooraan langs de straatkant. Een regenwaterput van 20000 liter

¹ Deze paragraaf is overgenomen uit de begeleidende nota van het architectenbureau Robuust.

heeft een diameter van 3,5 m en een hoogte van 2,5 m, waardoor een put van ongeveer 5 x 5 x 3,5 m noodzakelijk is om deze put in de grond te krijgen.

De overloop van de regenwaterput loopt naar een wadi. De wadi is licht hoefijzervormig met een lengte van 8,3 m (bovenaan). Op het breedste punt is de wadi 5,3 m breed, onderaan is dat nog 2,2 m. Op het contactpunt met de keermuur aan de regenwaterput is de wadi nog zo'n 4,70 m breed, onderaan is deze nog 1,60 m breed. De wadi wordt voorzien van schuine wanden (45°). De bodem ligt 90 cm onder het looppniveau. Wat betekent dat er ongeveer 16 m² zal vergraven worden tot 90 cm diep om de wadi te kunnen realiseren. De keermuur is 5,5 m lang en 90 cm breed.

Aan de zuidkant van het complex wordt een fietsenstalling met ruimte voor 35 fietsen geplaatst. De fietsenstalling wordt opgetrokken uit cortenstaal en zal naast fietsen ook een ruimte herbergen voor afvalcontainers te plaatsen. Voor de aanleg van de fietsenstalling wordt de huidige verharding opgebroken en wordt een nieuwe betonplaat van 15 cm dik gegoten. Rondom komt er een sleuffundering van ongeveer 20 cm breed.

De zone rondom de bibliotheek is momenteel met uitzondering van een klein groenperkje aan de Despauteerstraat, volledig verhard. De volledige omgeving ten zuiden van de bibliotheek wordt heraangelegd, waarbij de bestaande klinkerverharding wordt opgebroken, en vervangen door platen in uitgewassen beton (287 m²) met open voegen opgevuld met steenslag voor een goede infiltratie van het regenwater, en een zone die wordt aangelegd in steenslag (15,7 m²). Aan de noordelijke zijde blijven de huidige betonklinkers behouden.

1.4. WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN DE OPGRAVING

1.4.1. Motivering van de onderzoeksstrategie, -methode en –technieken

1.4.1.1. Opgravingsstrategie

De opgravingszone wordt gekenmerkt door een hoge concentratie aan archeologisch potentieel in de bodem. Gezien de beperkte oppervlakte waar er archeologisch onderzoek kan plaatsvinden, werden geen proefputten uitgevoerd en werd direct een opgraving aanbevolen. Het bureauonderzoek heeft immers aangetoond dat er archeologisch erfgoed aanwezig is.

Na afgraving bleek de afbakening uit de bureaustudie te stroken met de verwachtingen. Een deel van de onderzoeksput is verstoord door de afbraak van de lampenfabriek op het einde van de 20ste eeuw. In het overgrote deel van de put is echter wel nog waardevol archeologisch erfgoed waar te nemen. Een graafmachine met platte bak legde onder begeleiding van archeologen Katleen Couchez en Alexis Watterman een eerste grondplan aan en dit werd volledig manueel opgeschoond. Naar gelang de noodwendigheden werd telkens manueel verdiept en op de gewenste dieptes een nieuw grondplan aangelegd.

De sporen zijn manueel gecoupeerd. Na registratie werden de grote sporen manueel uitgeschept met het oog op materiaalrecuperatie.

De opgraving is van start gegaan op 21 mei 2024 en werd beëindigd op 31 mei 2024.

1.4.1.2. Methoden en technieken

De afgraving van het vlak gebeurde door Lammens Recycling BV met een graafmachine met platte bak. De afgegraven grond werd gestockeerd naast de werkput. De manueel uitgegraven grond werd vergaard in een container die op de parking van de bibliotheek stond.

Na het afgraven zijn alle structuren opgeschoond, gefotografeerd en digitaal opgemeten met een RTS. Elk spoor kreeg een individueel spoornummer met daaraan gekoppeld

uniek volgnummer voor de vondsten. Het gebruik van gestandaardiseerde fiches en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten...) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage. De Dienst Onroerend Erfgoed van SOLVA heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een databank geïnitieerd. Haar doel is zowel het kunnen invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlage kunnen dienen in de rapporten. De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het spoor. Dit valt uiteen in negen types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', '*vertical feature interface*' of 'VFI', '*horizontal feature interface*', of 'HFI' en 'boring'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid wordt alles gekoppeld: plannen, tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de spoorcombinaties. Deze groeperen één of meerdere sporen. Elke spoorcombinatie krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze spoorcombinatie behoort. Het is evenwel niet zo dat elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een spoorcombinatie. Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een spoorcombinatie gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de spoorcombinatie waartoe ze behoren. Vanuit dit niveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die spoorcombinatie en waaraan de vondsten, plannen, tekeningen en foto's verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische / stratigrafische relaties te leggen tussen de spoorcombinaties onderling.

Het derde niveau in de databank bevat de structuren. Structuren groeperen op een beurt één of meerdere spoorcombinaties. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste spoorcombinatienummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (spoorcombinatieniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van het spoorcombinatie (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (spoorcombinatieniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoorniveau) en een insteek (spoorniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke spoorcombinatie tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeerd onder een structuur telkens de plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan de spoorcombinaties die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende spoorcombinaties die ertoe behoren en zo, verder afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische / stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren. Wat de vondsten en de staalnames betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie, datering en assessment voorziet. Dit gebeurt zoals vermeld op het spoorniveau. Hieraan zijn de verschillende vondst- en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen worden aangemaakt.

De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in de map ‘bijlagen’: rapporten, plannen, overzichtsfoto’s, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplannen...

1.4.2. Beschrijving van de organisatie van de opgraving

De opgraving gebeurde onder leiding van Katleen Couchez en Louise Savels. Ze stonden in voor de dagdagelijkse leiding van de werf. Voor bepalen van inhoudelijke keuzes kon beroep worden gedaan op Wouter De Maeyer.

Arne De Graeve: erkend archeoloog

Louise Savels: veldwerkleider

Katleen Couchez: assistent-archeoloog

Wouter De Maeyer: assistent-archeoloog

Alexis Watterman: assistent-archeoloog

Laure Meesen: assistent-archeoloog

Bart Cherretté: assistent-archeoloog

Wim Vanrolleghem: werkman

Khalid Zammani: werkman

1.4.3. Beschrijving van het gebruikte materiaal

Het afgraven van de opgravingszone gebeurde op 21 mei 2024 door de firma Lammers Recycling BV, onder begeleiding van de archeologen van SOLVA. De sporen zijn na het afgraven onmiddellijk manueel opgeschoond, gefotografeerd met een fotobordje (projectcode 22-NIN-GM/2024C430), meetlat en noordpijl. Vervolgens werden de sporen beschreven in de SOLVA-Archeologiedatabank en topografisch ingemeten met een RTS. Daarna is het plan verder bewerkt in Autocad. Van de afgegraven vlakken zijn foto’s gemaakt met een Panasonic DMC-G80. Alle vondsten kregen een uniek identificatienummer (=vondstnummer). Bij de verwerking van de opgravingsgegevens worden alle spoorbeschrijvingen, plannen, foto’s, vondstbeschrijvingen en -behandelingen ingevoerd in de SOLVA-Archeologiedatabank. Alle vondsten zijn gewassen, gedroogd, geteld en ingevoerd in de SOLVA-Archeologiedatabank. De terreinfoto’s zijn uitgeselecteerd en opgeladen in de SOLVA-Archeologiedatabank.

1.4.4. Beschrijving en motivering van eventuele afwijkende methodiek en van eventuele bijstellingen van de oorspronkelijke strategie

De opgraving is uitgevoerd conform het programma van maatregelen van de nota 2022G189.

1.4.5. Motivatie van de keuze ten aanzien van de selectie van vondsten

Er werd geen selectie gemaakt wat betreft de vondsten tijdens het terreinwerk. Om een zo compleet mogelijk beeld van de site en de archeologische restanten te verkrijgen, werden alle vondsten ingezameld, voorzien van een vondstnummer (= uniek volgnummer) en opgenomen in de SOLVA-Archeologiedatabank.

1.4.6. Motivatie van de keuze ten aanzien van de staalname

Sommige sporen die gedetermineerd waren als gracht, waren geschikt voor verdere macroresten-, microresten- en pollenanalyses. Het was duidelijk dat sommige grachten langere tijd hebben open gelegen en/of zijn heruitgegraven waardoor er inspoellaagjes werden opgemerkt. Er werden in verschillende grachten pollen- en natte stalen genomen.

Doordat in sommige contexten er geen dateerbare aardewerkensembles waren, werden houtskoolstalen verzameld. Na evaluatie is een selectie opgestuurd naar het KIK voor C14-datering. Specifieke aandacht ging naar de oudste sporen, meer bepaald enkele greppels.

Hierdoor kunnen de oudste fases van het grachtencomplex worden gedateerd. Alle staalnames zijn voorzien van een staalnummer (= uniek volgnummer) en opgenomen in de SOLVA-Archeologiedatabank.

1.4.7. Tekstuele omschrijving van de inbreng van specialisten

De radiokoolstofdateringen werden uitgevoerd door Mathieu Boudin van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK-IRPA). Het aardewerk werd bestudeerd door Wouter De Maeyer (SOLVA) en Koen De Groote (Agentschap Onroerend Erfgoed), waarbij de archeologische tekeningen van het aardewerk werden verzorgd door Adelheid De Logi van Erfgo3D.

1.4.8. Tekstuele omschrijving van de algemene wetenschappelijke advisering door personen die buiten het project stonden

Niet van toepassing.

02 | ASSESSMENTRAPPORT

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. TEKSTUELE BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN DE BIJ HET ASSESSMENT GEHANTEERDE METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Voor de gehanteerde methoden en technieken van het assessment van vondsten en stalen: zie bijlage.

Voor het assessment van sporen, spoorcombinaties en structuren: zie 2.2.4

2.2. BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT

2.2.1. Assessment van vondsten

Het assessment van de vondsten gebeurt op spoorcombinatieniveau en is terug te vinden in bijlage.

2.2.2. Assessment van stalen

Er zijn stalen genomen voor 14C-onderzoek, pollen en macrobotanisch onderzoek, zeefstalen met het oog op artefactenrecuperatie. De volledige lijst van stalen is terug te vinden in bijlage.

2.2.3. Conservatie-assessment

Niet van toepassing.

2.2.4. Assessment van sporen, spoorcombinaties, archeologische structuren en archeologische site

Tijdens de opgraving zijn in totaal 102 sporen geregistreerd. Deze zijn allen beschreven in zone I. Deze konden na interpretatie worden ondergebracht in 54 contexten (= spoorcombinaties) en 4 structuren.

Het opgravingsgebied ligt op een perceel dat een lange bewoningsgeschiedenis heeft gekend. Er zijn aanwijzingen van mogelijke bewoningssporen die ouder zijn dan de middeleeuwen. Uit eerder onderzoek is geweten dat er in de nabije Beverstraat bewoning aanwezig was sinds de 13de eeuw². Bovendien wijzen de resultaten van de opgraving op de Graanmarkt uit 2009 in eenzelfde richting. De oudste dateerbare context was te plaatsen in de 12de-13de eeuw³.

De oudste sporen hebben niets met de middeleeuwse stad te maken. Het is ook onduidelijk of deze fase van de gracht al in relatie staat met de straat. Door de geringe oppervlakte en de aanwezigheid van een postmiddeleeuwse beerput was het niet mogelijk om deze relatie vast te stellen.

In de volle en late middeleeuwen is er een sterke toename van het sporenbestand. Het gaat hoofdzakelijk over greppels en grachten die parallel lopen aan de straat. Er zijn minstens 3 fasen te ontdekken in het grachtencomplex.

In de daaropvolgende periode wordt het grachtencomplex afgedekt met een aantal ophogingslagen. Eén van deze ophogingslagen is een brandlaag afkomstig van een woningbrand. Mogelijks staat deze in relatie met één van de stadsbranden die Ninove verschillende malen hebben geteisterd.

Het is wachten tot de postmiddeleeuwen eer er weer bewoningssporen worden waargenomen. Het gaat dan om kelders en beerputten.

² De Graeve *et al.* 2021, pp. 154-155.

³ Klinkenborg *et al.* 2009, pp. 25-26.

2.3. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN DE AARD DAARVAN, MET WAARDERING

De opgraving liet toe om op een kleine oppervlakte toch informatie in te winnen over de stadsontwikkeling van Ninove. Er kon onder andere inzicht verkregen worden in de datering van de weg tussen de Graanmarkt en de parochiekerk op de Koudenberg. (Figuur 4).

Fig. 4. Detail van de Deventerkaart met aanduiding van de drie watermolens op de Beverbeek (rode cirkel) en de rechtstreekse verbinding tussen de parochiekerk op de Koudenberg en de Graanmarkt (rode stippellijn). (Bron: Van den Hove *et al.* 2024, p. 56.)

2.4. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET UIT TE VOEREN ONDERZOEK

2.4.1. Te beantwoorden onderzoeksvragen

- Zijn er sporen te vinden van bebouwing? Zo ja wat is de aard, omvang datering en ruimtelijke samenhang?
- Is het mogelijk een evolutie te zien in de manier van bouwen? Zijn deze resultaten te koppelen aan recente onderzoeken?
- Hoever gaat de bewoning terug in de tijd? Is het mogelijk een sequentiedatering uit te voeren? Kunnen natuurwetenschappelijke methodes verfijnd worden met aardewerk of andere culturele vondsten?
- Is het mogelijk om de oudste bewoningslagen te koppelen aan de historische informatie betreffende de stadsuitbreiding in de late middeleeuwen?
- Zijn in deze zone ook brandpakketten te vinden uit de late middeleeuwen en de 17de eeuw zoals ook bij de opgravingen in de Beverstraat en Langemuntstraat? Kan de datering van de oudste brandlagen nog verfijnd worden?
- Kan een gerichte natuurwetenschappelijke staalname en analyse meer vertellen over het gebruik van de aangetroffen structuren?

2.4.2. Strategie voor de verwerking

De verzamelde terreingegevens zullen verder verwerkt worden in de Archeologiedatabank van SOLVA. Nadien zullen deze gegevens door Louise Savels, Katleen Couchez en Wouter De Maeyer geconfronteerd worden met de verschillende historische bronnen. De datering van de site wordt opgesteld door een combinatie van aardewerk en natuurwetenschappelijke gegevens. Tot slot volgt een interpretatie in functie van de vraagstelling.

2.4.3. Conservatiestrategie

Alle vondsten worden conform de vigerende norm bewaard in het erkend depot van SOLVA. Er is geen bijkomende noodzaak tot conservatie. Het aardewerk is gewassen, gedroogd en gedetermineerd en wordt volgens de regels van de kunst opgeslagen in het depot. De metaalvondsten worden in een zuurstofarme omgeving op een gestabiliseerde manier bewaard, zodat ze beschermd zijn voor verdere desintegratie. Er werden geen organische vondsten verzameld die een bijzondere conservatiestrategie vragen.

2.4.4. Onderzoeksvragen voor vervolgonderzoek

Nvt.

03 | BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

22 JUN - 04 2014-60
ZONE /
SPL 0
SPROR 60 59
COUPE EF
PROFIL

3. BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

3.1. BESCHRIJVING VAN DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING

3.1.1. Algemene landschappelijke en geografische situering

Ninove is gelegen in het zuidoosten van de provincie Oost-Vlaanderen, dicht bij de grens met de provincie Vlaams Brabant (Figuur 5). De stad is te situeren in de Dendervallei. Deze kenmerkt zich op deze plaats door de aanwezigheid van uitgesproken steilranden aan de oostelijke flank en een meer glooiend en gradueel opklimmend landschap aan de westelijke flank. Dit gebied bevindt zich in de ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone, meer bepaald in het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict. Deze regio is gekenmerkt door een tertiair heuvellandschap afgedekt door voornamelijk lemige eolische afzettingen. Het reliëf, de dikte van het leemdek en de tertiaire ondergrond hebben een gunstige invloed op de waterhuishouding.⁴

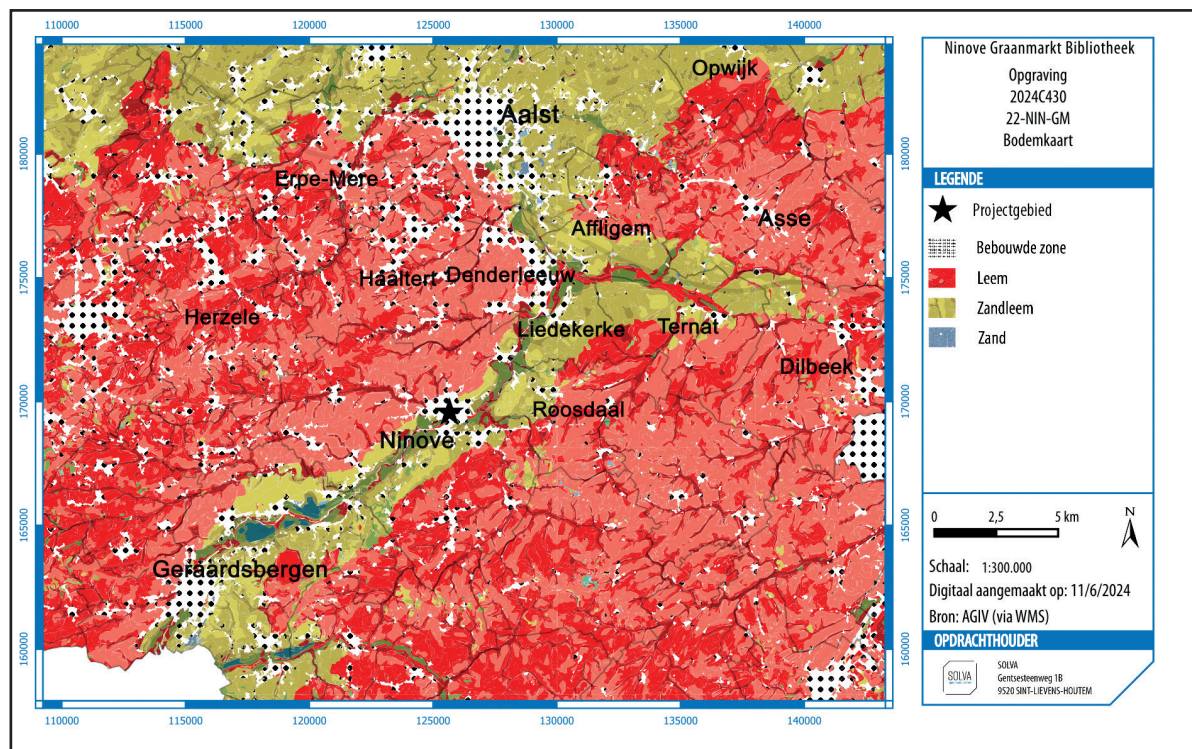

Fig. 5. Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

Het projectgebied valt volgens het gewestplan in een woongebied met culturele, historische en/of esthetische waarde (Figuur 6).

⁴Sevenant *et al.* 2002, pp. 158-161

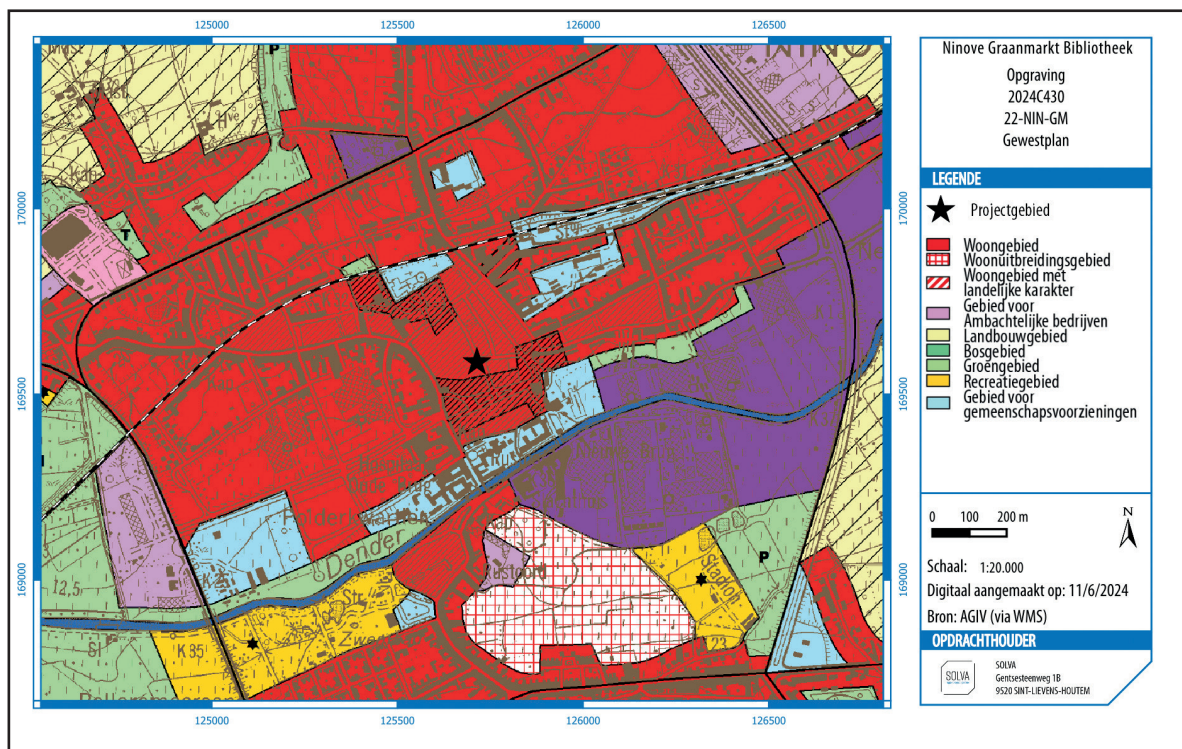

Fig. 6. Gewestplan met weergave van het projectgebied.

3.1.2. Aardkundige en hydrografische situering

3.1.2.1. Algemene geologische en geomorfologische schets van de regio⁵

Het projectgebied ligt in de 'ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone', en meer bepaald in het deel van het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict. Dit district bestaat uit een geaccidenteerd Tertiair heuvellandschap waarop voornamelijk lemige eolische gronden werden afgezet. Het district bevindt zich in het zuiden van Vlaanderen.

Tot dit ecodistrict behoren de Vlaamse Ardennen, de Kesterberg en Oudenberg (Pajottenland), maar ook zijn uitlopers. Typisch binnen dit gebied is het voorkomen van veelvuldige bronnen, dit op de kleilaag van de Formatie van Gent, Lid van Merelbeke. Verder zijn ook de Diestiaanheuveld (ten zuiden) typerend voor het gebied. Het volledige gebied bezit (vrij) grote reliëfverschillen, met voornamelijk lemige afzettingen.

De sterke erosie op het einde van het Tertiair en tijdens het Pleistoceen veroorzaakte het huidig golvend tot sterk golvend reliëf. Dit levert een opeenvolging op van open kouters op de leemruggen en, in de beekdalen, depressies met een gesloten begroeiing. In het zuiden wordt het landschap bepaald door de zogenaamde Zuid-Vlaamse Heuvelrij. De valleien zijn daar zeer sterk ingesneden, soms bijna kloofdalen, en de ruggen zijn zacht hellend. Er is een opeenvolging te zien van langgerekte leemruggen met relatief vlakke delen en zachte hellingen, gescheiden door talrijke beekvalleien en depressies, die dikwijls begrensd zijn door een steile rand. Typisch is het voorkomen van asymmetrische dalen, door de ongelijkmatige afzetting van de loesspakketten tijdens de laatste ijstijd.

Het reliëf in het district is golvend tot sterk golvend, zelfs plaatselijk heuvelig in het zuidelijke deel, met hellingsgraden van 9 % en meer. Het wordt gekenmerkt door een opeenvolging van ruggen, afgewisseld met diep ingesneden beekvalleien en secundaire depressies. Het zuidelijk deel bestaat uit een aantal westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde heuvelrijen, wier absolute hoogte van zuid naar noord progressief afneemt. De hoogste heuvelrij situeert

⁵We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant *et al.* 2002..

zich in de buurt van de taal-en gewestgrens, met o.a. de Kluisberg, de Spinnessenberg, de Hotondberg, de Muziekberg, de Pottelberg en de Mont de Rode, maar ook de Oudenberg (Geraardsbergen).

Op het raakpunt van de oost-west en noord-zuid gerichte heuvelkammen van de Vlaamse Ardennen bevindt zich het hoogste punt (d'Hoppe, 157,5 m) in het bos van Pottelberg. Deze kam vormt de geologische ruggengraat van het fysisch landschap en is een onderdeel van een groter geheel van getuigenheuvels dat zich uitstrekt van Frans-Vlaanderen via het West-Vlaams Heuvelland, de Vlaamse Ardennen, het Pajottenland en het Hageland tot Midden-Limburg waar het tegen het Kempisch Plateau uitwigt. Een lagere, structurele kamlijn waarvan de hoogste delen met de hoogtelijn van 100 m flirten en die ten opzichte van het hydrografisch stelsel duidelijk contrasterend is, omvat van west naar oost volgende plateaus: Eikenberg-Kapelleberg-Boigneberg (Maarkedal), Varentberg-Hoogkouter (Horebeke), plateau Pottenberg-Leberg-Valkenberg (Brakel), Steenberg-Potaardeberg (Zottegem) en tenslotte de Biezelenberg (Herzele). Vermits de weerstandbiedende ijzerzandsteenlagen er volledig weggespoeld zijn, profileren deze plateaus zich als open akker- en kouterlandschappen.

Bodems

De bodemseries worden gerangschikt in twee groepen. Enerzijds de plateau- en hellinggronden met hoofdzakelijk (niet tot sterk gleyige) diepe leemgronden (meer dan 80 cm dik) met een al dan niet (sterk) gevlekte textuur B-horizont. Verspreid, maar vooral langs de valleiranden komen ondiepe leemgronden met textuur B-horizont voor, met een zand- of kleisubstraat beginnend op geringe diepte, evenals beperkte oppervlakten zandleem- en kleigronden met een niet bepaalde profielontwikkeling. Plaatselijk, op enkele hoge toppen en steile hellingen, dagzoomt het Tertiair kleig of zandig materiaal.

Anderzijds zijn er de vallei- en depressiegronden, met dominantie van jonge leem- of zandleembodems zonder profielontwikkeling.

Het noordelijk gebied wordt plaatselijk gedomineerd door zandleemgronden, evenals het gebied rondom de alluviale vlakte van de Dender en de Bellebeek.

De beekalluvia staan onder invloed van een permanente grondwatertafel, die aan een regelmatige seizoenschommeling onderhevig is. Op de plateau- en hellinggronden ligt de watertafel zeer diep, behalve waar stuwwater en bronniveaus voorkomen. Deze bronniveaus treden overal op waar watervoerende lagen van het Tertiair substraat dagzomen.

Geologie

Tijdens het Tertiair werden door de zee verschillende zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede, Formatie van Maldegem en Formatie van Diest. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het Pleistoceen (Quartaire) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het Tertiair reliëf. Hierdoor vormt de Formatie van Gent nu het hoofdsubstraat, en zijn de Formatie van Lede en Maldegem nog slechts op de heuvelruggen te vinden. Van de Formatie van Diest zijn nog slechts enkele relictten over op de hoogste toppen (Vlaamse Ardennen en heuvels ten zuiden van Geraardsbergen). Tijdens de laatste ijstijd werd dit landschap bedekt met niveo-eolische leem (0 tot 15 m). Onder invloed van de overheersende westenwinden tijdens het Weichselglaciaal werden de naar het westen gerichte hellingen slechts met een dunne laag löss bedekt. Op plaatsen die tegen de dominerende winden beschermd waren (de oostelijk gerichte hellingen en de kleinere plateaus) is de lössmantel zeer dik. De Tertiaire lagen komen slechts op een zeer beperkt aantal plaatsen aan het oppervlak.

Gedurende het Holocene had eerst een riviererosie van het Pleistocene leemdek plaats. De beekvalleien werden verder uitgediept en er ontstonden ook secundaire depressies. De vallei van de Dender bijvoorbeeld werd uitgeschuurd tot op de Ieperiaanse kleilagen. Later werd de vallei gedeeltelijk opgevuld met lemig alluvium en venig materiaal. Ten gevolge van ontbossing in recente tijden trad hellingerosie op; het meeste afgespoelde materiaal werd als colluvium afgezet aan de voet van de hellingen.

HET PROJECTGEBIED

De **Quartairgeologische profieltypekaart** karakteriseert het projectgebied als Type 3a: Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (Figuur 7).

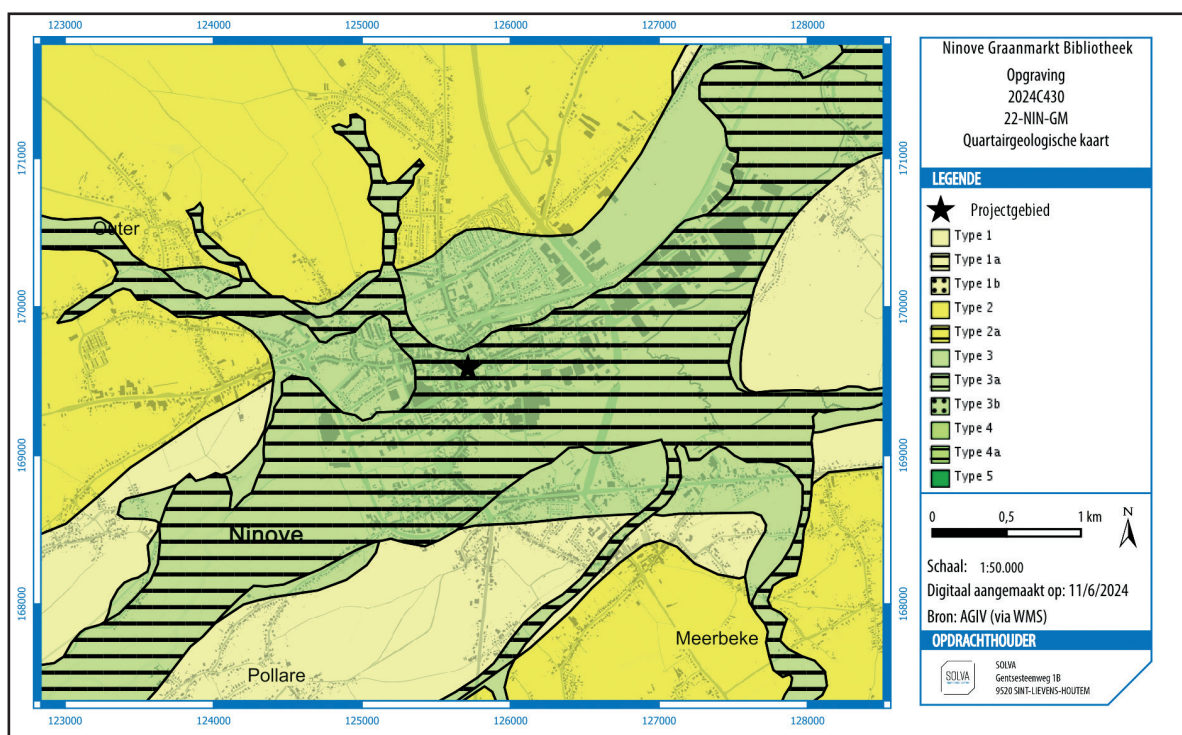

Fig. 7. Quartairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk, Lid van Moen: een grijze klei tot silt, die kleihoudend is met kleilagen en Nummulites planulatus (Figuur 8).

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

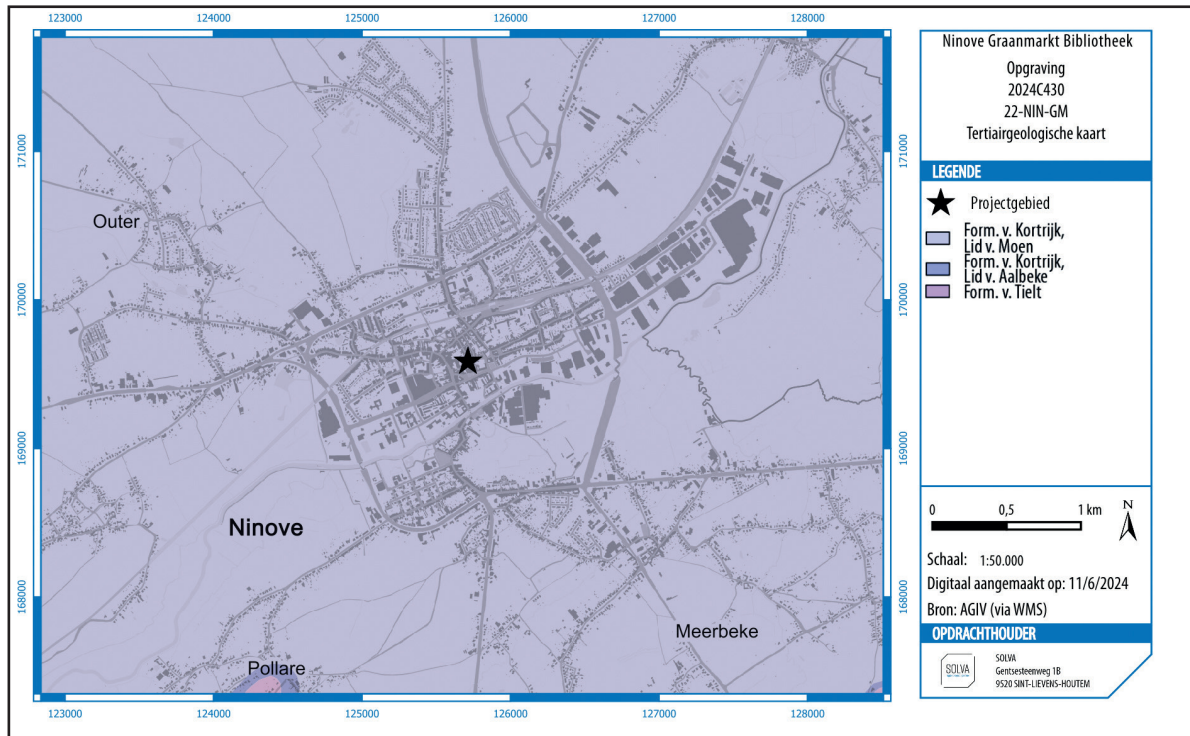

Fig. 8. Tertiargeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

3.1.2.2. Het hydrografische net van Ninove op basis van historische kaarten⁶

Op basis van de diverse historische kaarten valt op dat het middeleeuwse en postmiddeleeuwse Ninove gekenmerkt wordt door de aanwezigheid van verscheidene Denderarmen en kleine beekjes die bovendien een kronkelig verloop kennen. De locatie van deze verschillende armen is cruciaal geweest in de ontwikkeling van de stad, en heeft ook een invloed gehad op de bewoning binnen het projectgebied.⁷

Geleidelijk aan en reeds vanaf de middeleeuwen, werd een groot deel van deze waterlopen gekanaliseerd, overwelfd of gedempt. De diverse Denderarmen en beekjes hebben een belangrijke rol gespeeld in de vorming van het gebied rond het projectgebied.

Uit het hiernavolgend overzicht blijkt duidelijk dat de diverse waterlopen lange tijd een dynamisch karakter vertoonden. Het is dan ook niet altijd eenduidig te interpreteren hoe deze verschillende waterlopen geëvolueerd zijn. De verschillen tussen de historische kaarten onderling en hun respectievelijke betrouwbaarheid, zijn moeilijk te interpreteren.

Wanneer we de waterlopen (afgebeeld op de verschillende historische kaarten) projecteren op een uittreksel van het hedendaags kadaster (Figuur 9, Figuur 10, Figuur 11, Figuur 12 en Figuur 13), merken we grote verschillen, vooral wat betreft de oudste kaarten. De exacte locatie van de waterlopen afgebeeld op de van Deventerkaart en de kaarten van Sanderus (Du Plouichplan) en De Deyn kan niet met zekerheid achterhaald worden wegens de moeilijkheid om deze kaarten te georefereren. Toch is het duidelijk dat er geleidelijk aan een kanalisatie, overwelfing en demping of verzanding plaats vindt.

Vergelijken we de kaart van Ferraris met de Atlas der Buurtwegen, dan lijkt de situatie ongewijzigd te blijven. Een laatste rechttrekking van de Dender en overwelfing van de zijriviertjes (zo ook de Beverbeek), tot de huidige situatie, vindt plaats in de loop van de 20ste eeuw. Door het grillige verloop doorheen de geschiedenis en de relatieve onbetrouwbaarheid van sommige projecties, valt moeilijk in te schatten waar de historische lopen van deze waterlopen zich precies bevinden.

⁶ Deze paragraaf is grotendeels overgenomen uit Klinkenborg & Cherretté 2015, pp. 19- 22.

⁷ Van de Perre 2022, p. 4.

Fig. 9. Kadasterkaart uit 2015 met aanduiding van de huidige Denderloop (donkerblauw) en de waterlopen (lichtblauw) volgens de van Deventerkaart (ca. 1550). Bron: FOD Financiën, eigen bewerking. Het projectgebied is weergegeven in het rood.

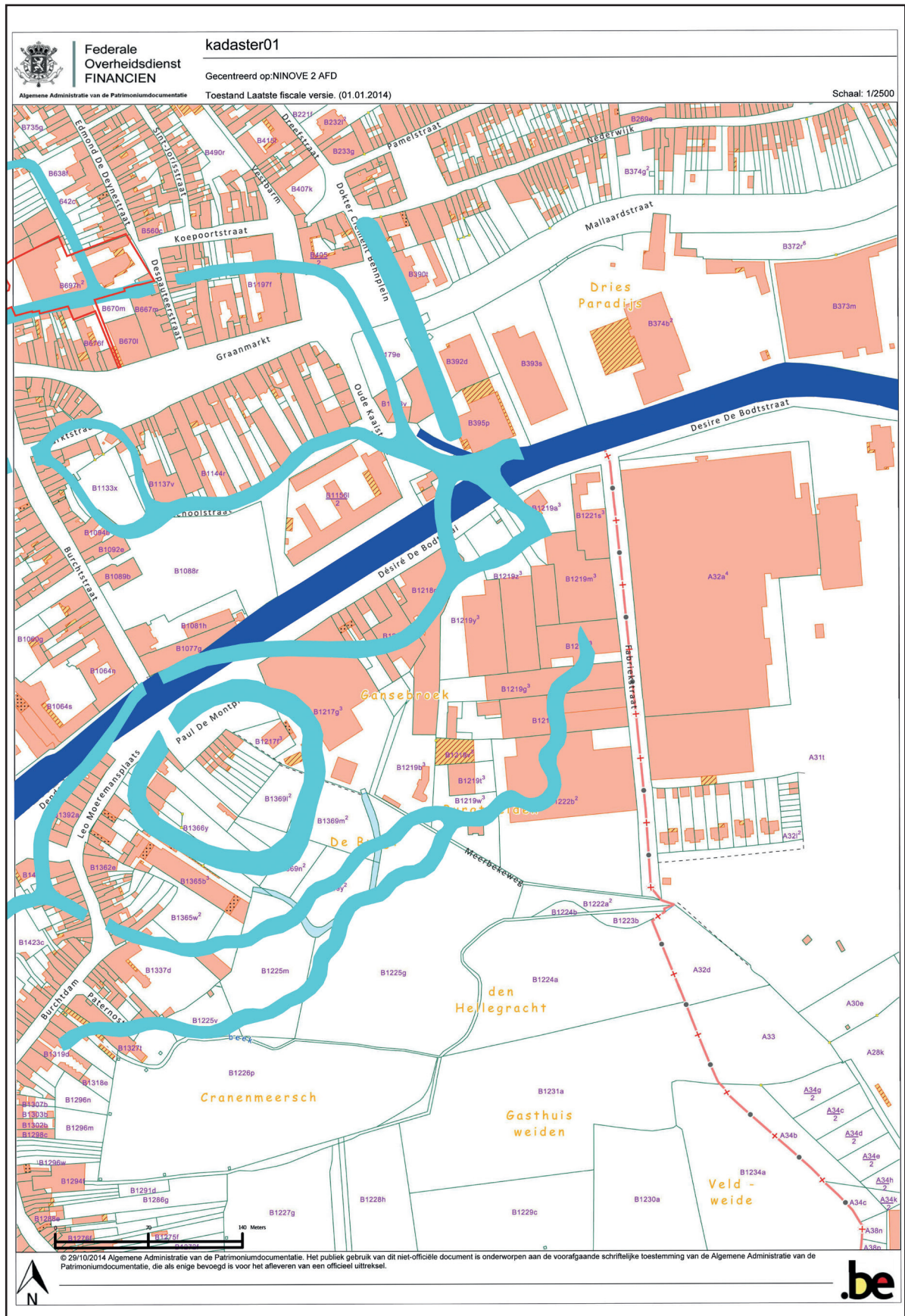

Fig. 10. Kadasterkaart uit 2015 met aanduiding van de huidige Denderloop (donkerblauw) en de waterlopen (lichtblauw) volgens de kaart van Sanderus (ca. 1641). Bron: FOD Financiën, eigen bewerking. Het projectgebied is weergegeven in het rood.

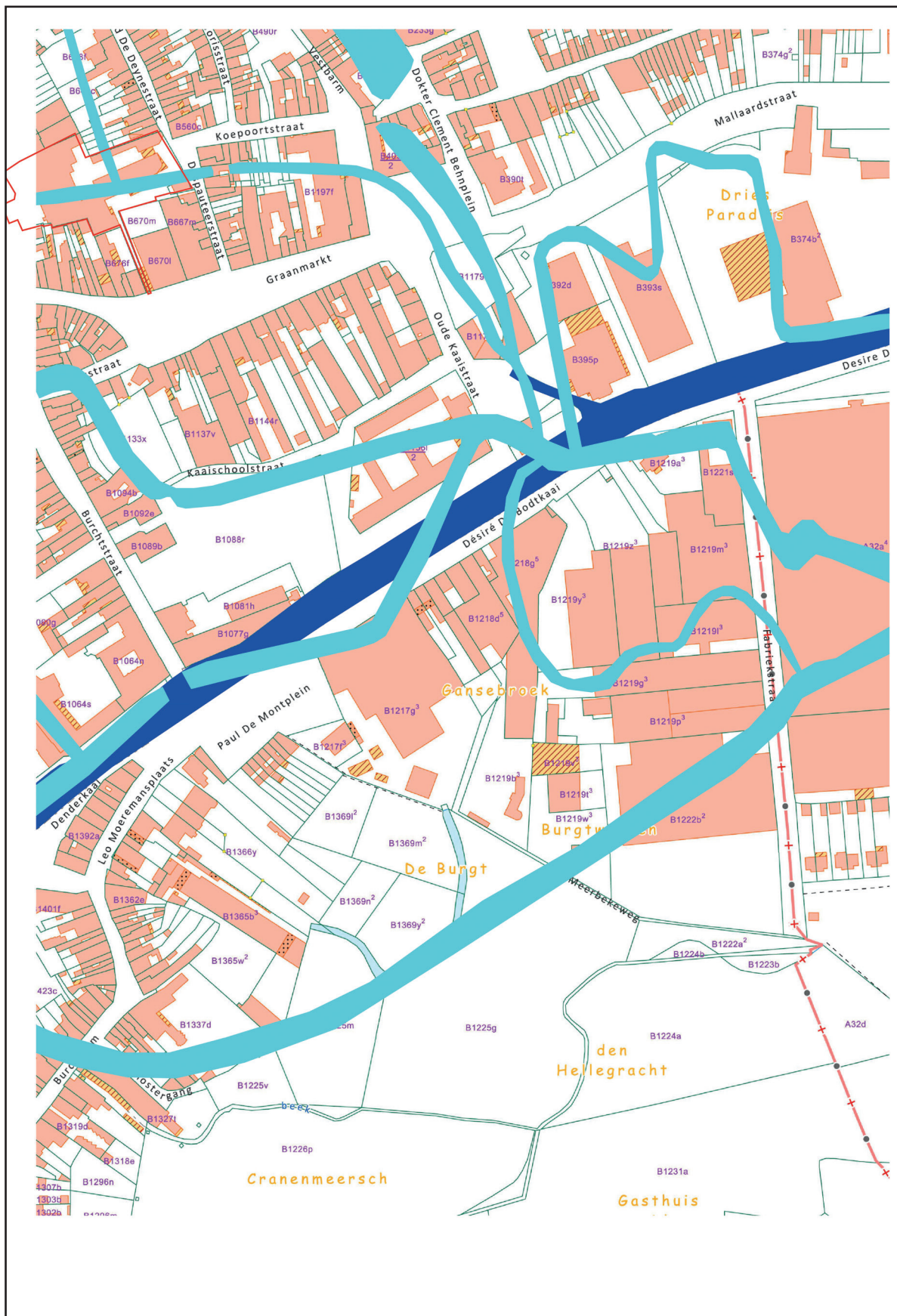

Fig. 11. Detail van de kadastrakaart uit 2015 met aanduiding van de huidige Denderloop (donkerblauw) en de waterlopen (lichtblauw) volgens de pentekening van De Deyn (ca. 1662). Bron: FOD Financiën, eigen bewerking. Het projectgebied is weergegeven in het rood.

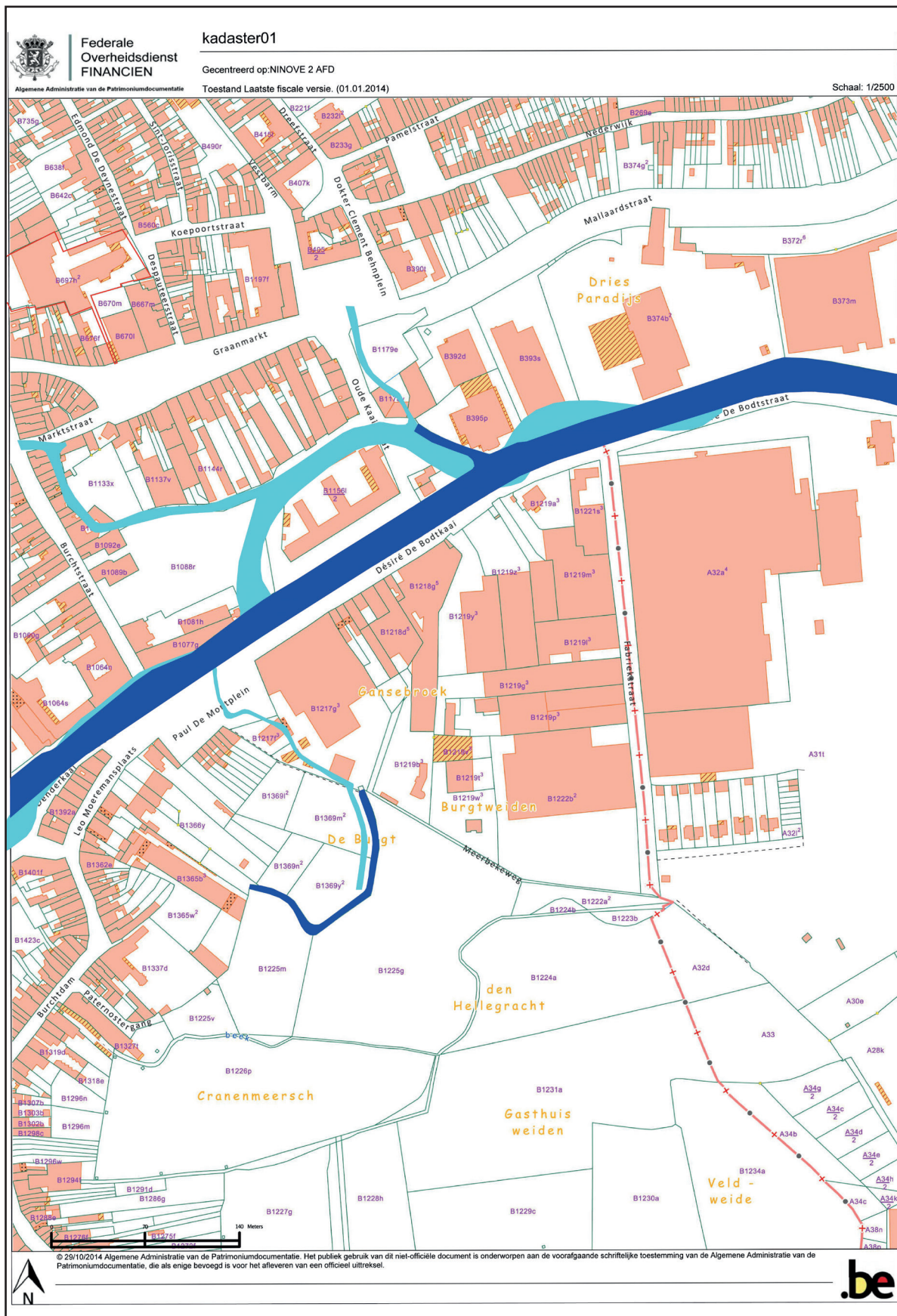

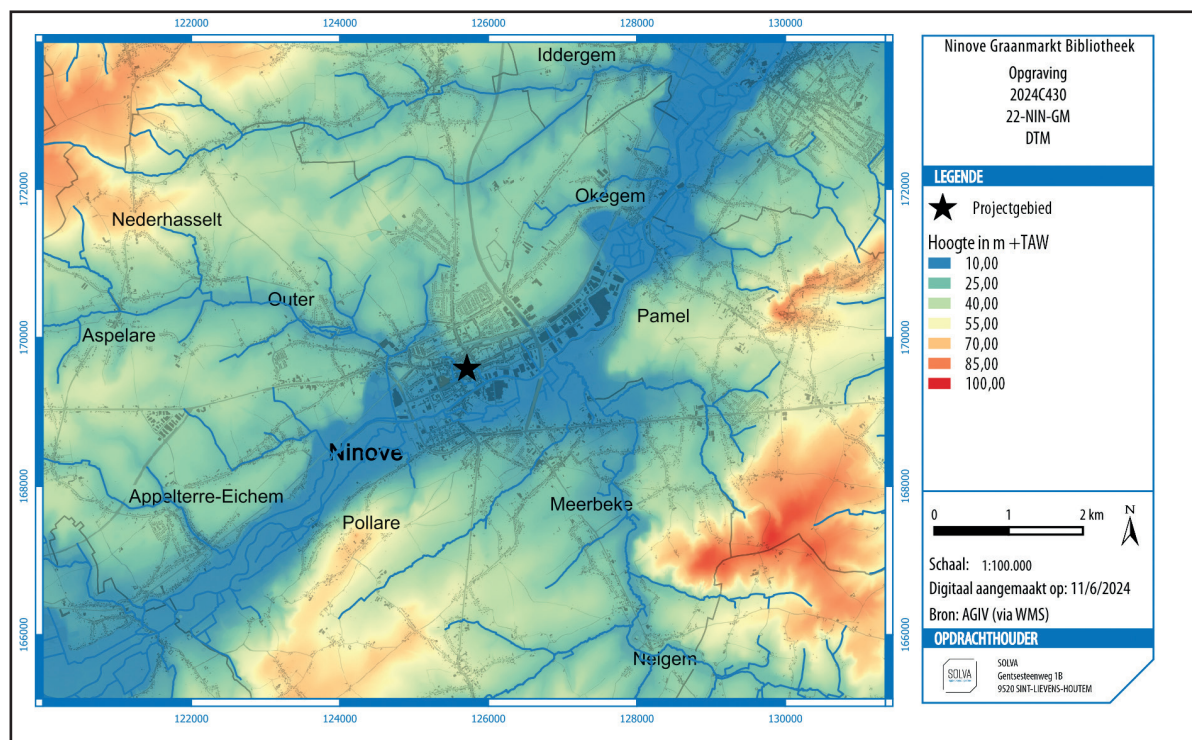
Fig. 13. Detail van de kadasterkaart uit 2015 met aanduiding van de huidige Denderloop (donkerblauw) en de waterlopen (lichtblauw) volgens de Popp kaart (ca. 1841-1879). Bron: FOD Financiën, eigen bewerking. Het projectgebied is weergegeven in het rood.

Deze waterlopen hebben zeker een bepalende factor geweest in de ontwikkeling van het gebied rond het projectgebied.

Voor het projectgebied is vooral de loop van de Beverbeek van belang. De oudste kaarten tonen de beek binnen het projectgebied, met een aftakking naar het noorden. Dit is te zien op de kaart van Sanderus (Figuur 10) en op deze van De Deyn (Figuur 11). De Beverbeek loopt door het projectgebied, net ten zuiden van de huidige bibliotheek. In de loop van de 19de eeuw is de Beverbeek rechtgetrokken, om nadien overwelfd te worden. Ondanks het feit dat exacte georeferentie niet mogelijk is voor de oudste kaarten, vormen de Koepoort(straat) en de Graanmarkt een goed oriëntatiepunt, waardoor de betrouwbaarheid in deze zone wellicht hoog is.

3.1.2.3. Fysisch-geografische situering

De stad Ninove is gelegen in de vallei van de Dender. Op het hoogtemodel is goed te zien hoe Ninove in een lager gelegen stroomgebied van de Dender ligt (Figuur 14).

Het projectgebied zelf is sterk ingericht en daardoor vrij effen met hoogtes schommelend rond de 15,4 m TAW. Het abrupte verschil in het hoogtemodel op Figuur 15 is ontstaan ten gevolge van de inrichting van het terrein. Het terrein helt licht af in de richting van de Graanmarkt. De oorspronkelijke topografie waarin de beekvallei van de Beverbeek zichtbaar zou moeten zijn, is volledig uitgewist (Figuur 15, Figuur 16 en Figuur 17). Dit betekent dat de hele zone rond de Beverbeek een aanzienlijke ophoging heeft gekend. Wat uiteraard een sterke invloed heeft gehad op de ondergrond.

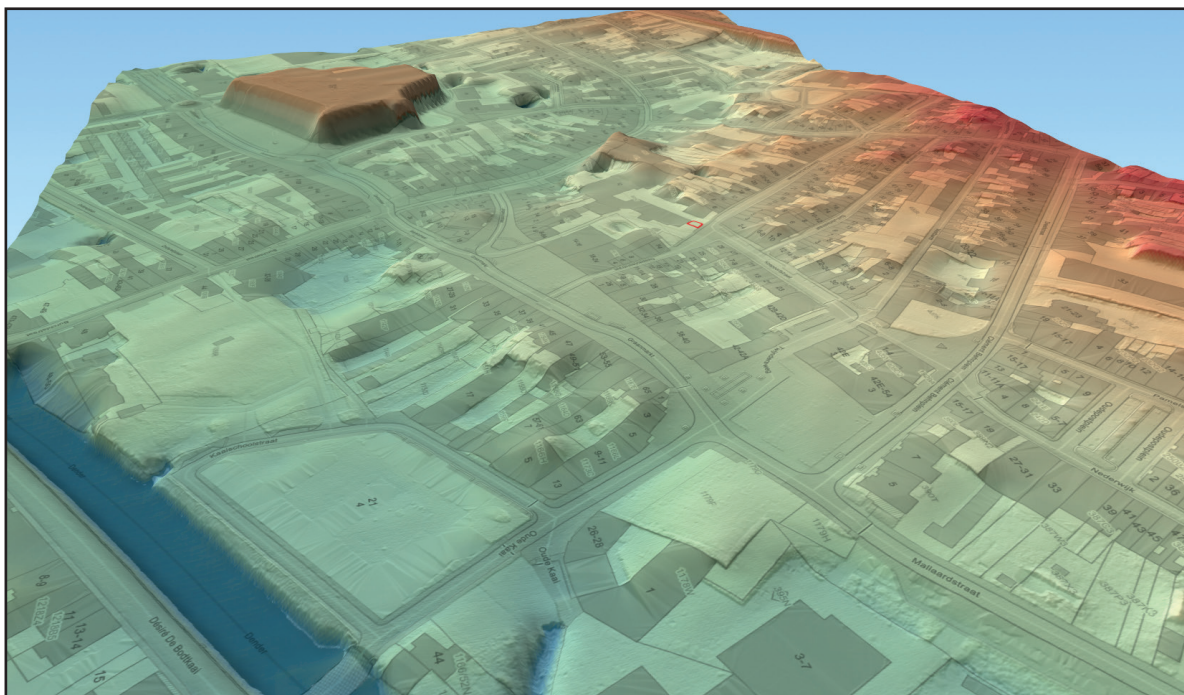

Fig. 15. Detail van het digitaal hoogtemodel met een verticale overdrijving factor 4 en met aanduiding van het projectgebied.

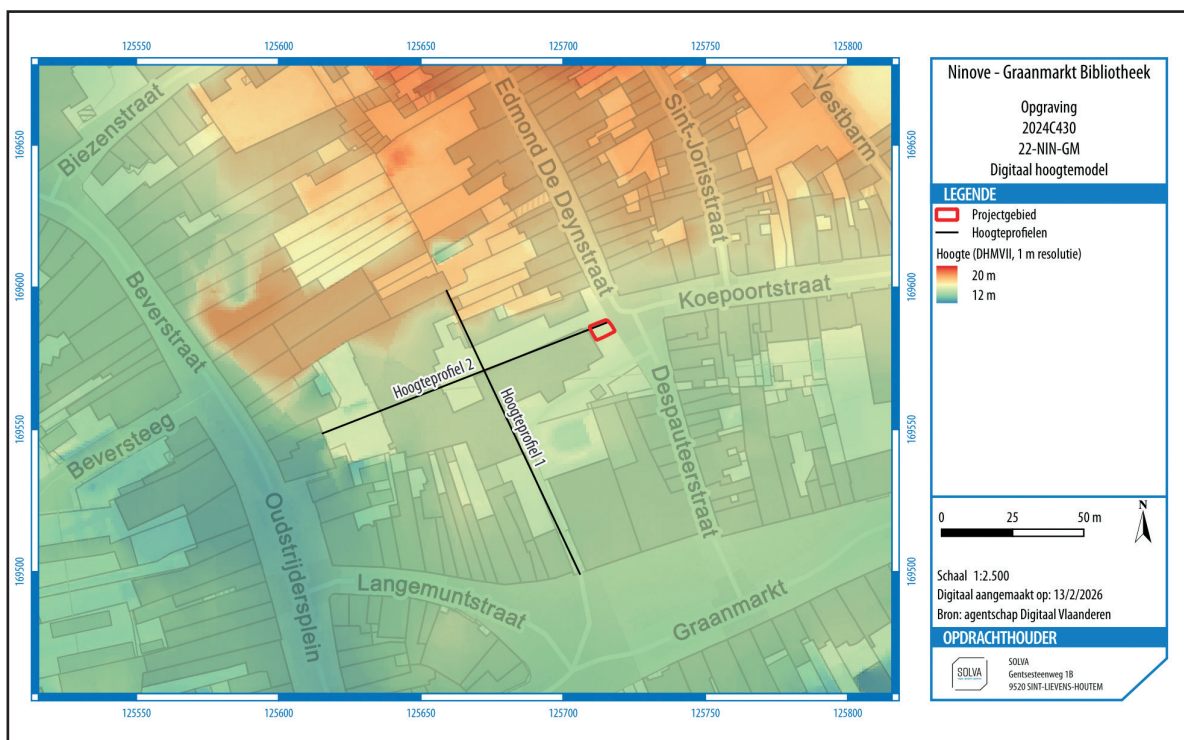

Fig. 16. Detail van het digitaal hoogtemodel met aanduiding van de hoogteassen.

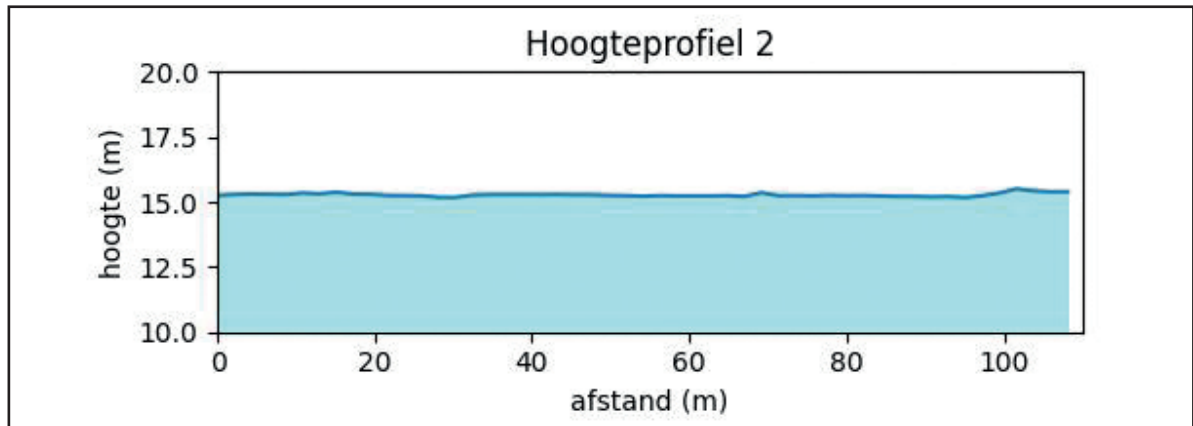

Fig. 17. Hoogteprofiel ZW-NO.

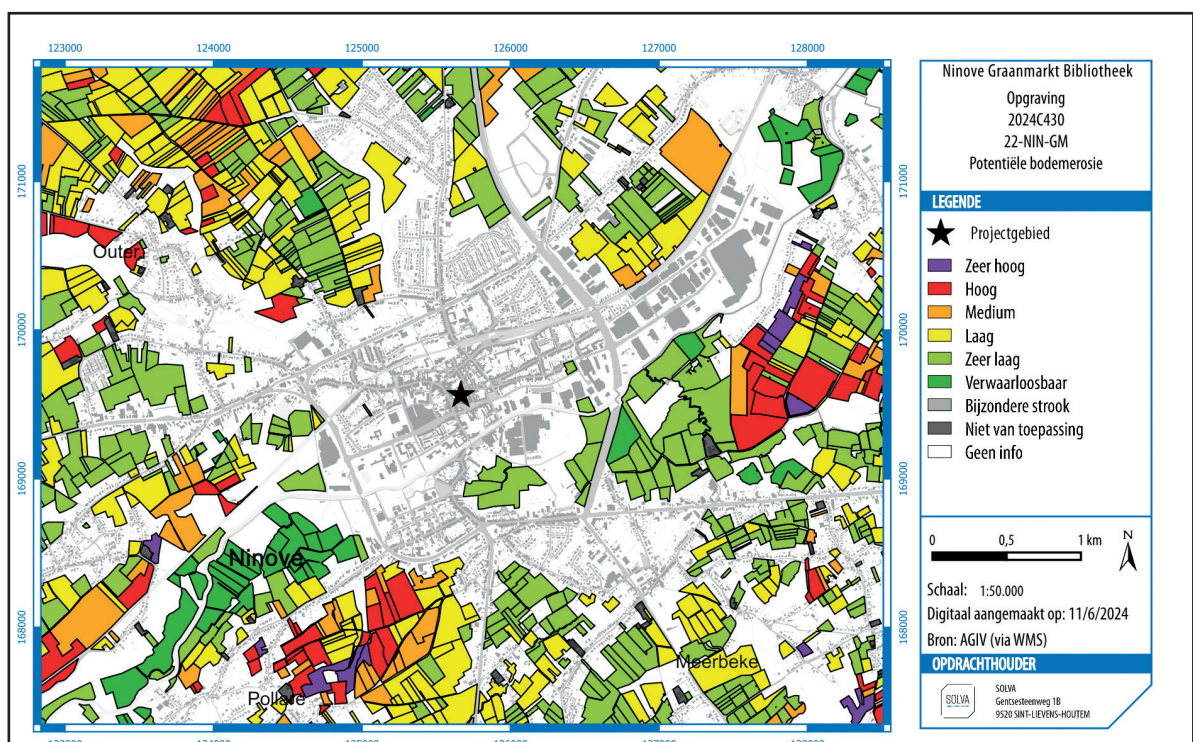

Fig. 18. Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied.

De potentiële bodemerosiekaart toont voor het projectgebied geen informatie, wat niet verwonderlijk is aangezien de gehele projectzone momenteel verhard is (Figuur 18).

De bodemkaart geeft aan dat de gronden van het projectgebied volledig bebouwd zijn (Figuur 19).

De bodemassociatiekaart geeft wegens de graad van verharding en bebouwing, geen extra informatie voor het projectgebied (Figuur 20).

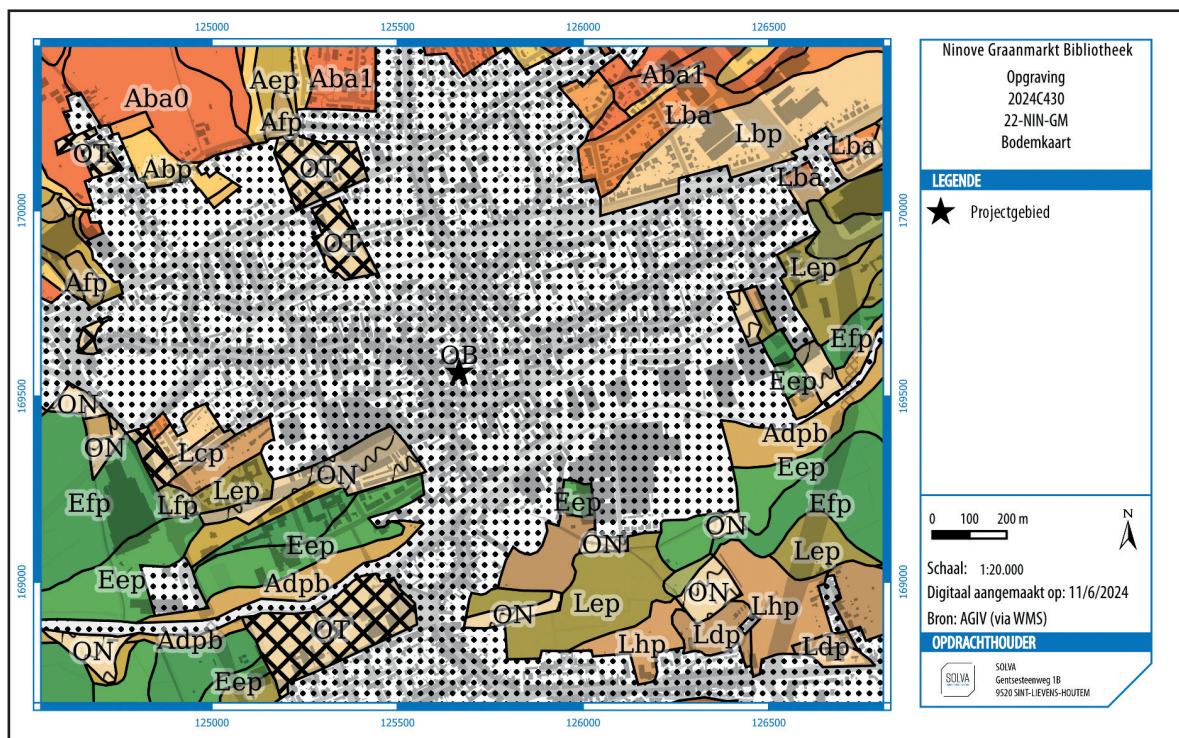

Fig. 19. Detail van de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

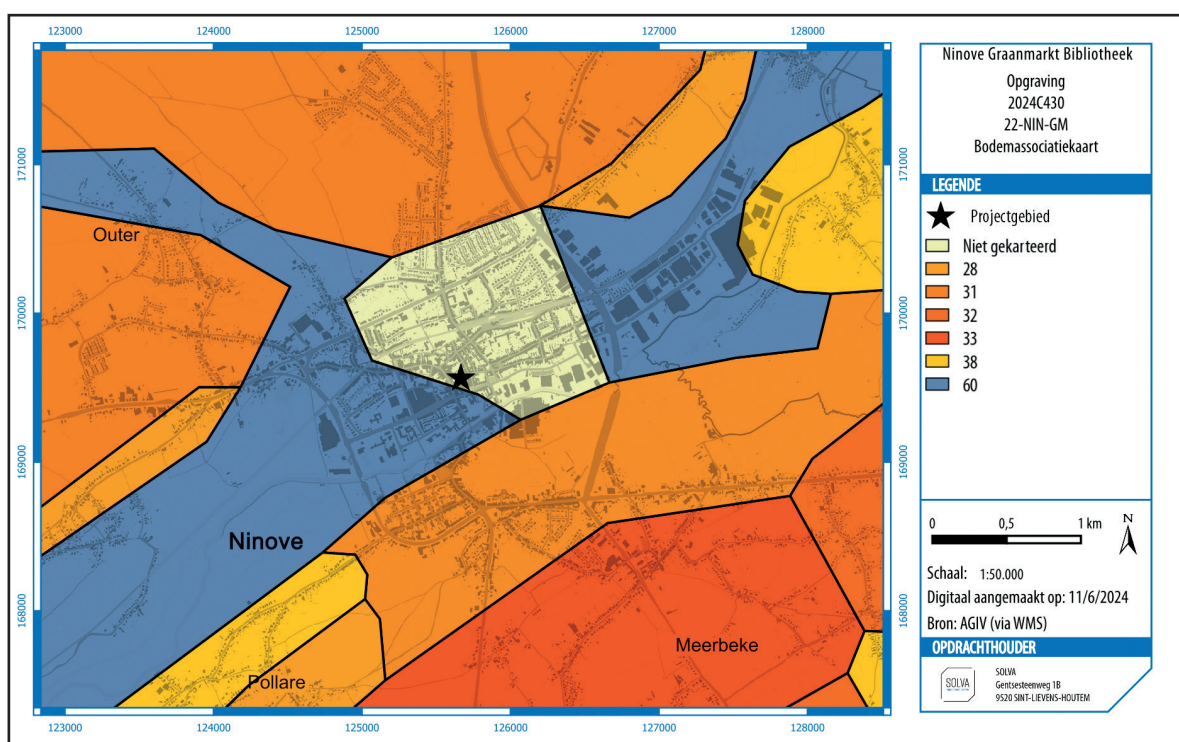

Fig. 20. Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied.

3.1.3. Grondgebruik

Volgens de bodemgebruikskaat typeert het onderzoeksgebied als bedekt met “Andere bebouwing” (Figuur 21).

Ook de bodembedekkingskaart toont dat er op het projectgebied een weg, bomen, gebouwen en andere bebouwing te vinden is (Figuur 22).

BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

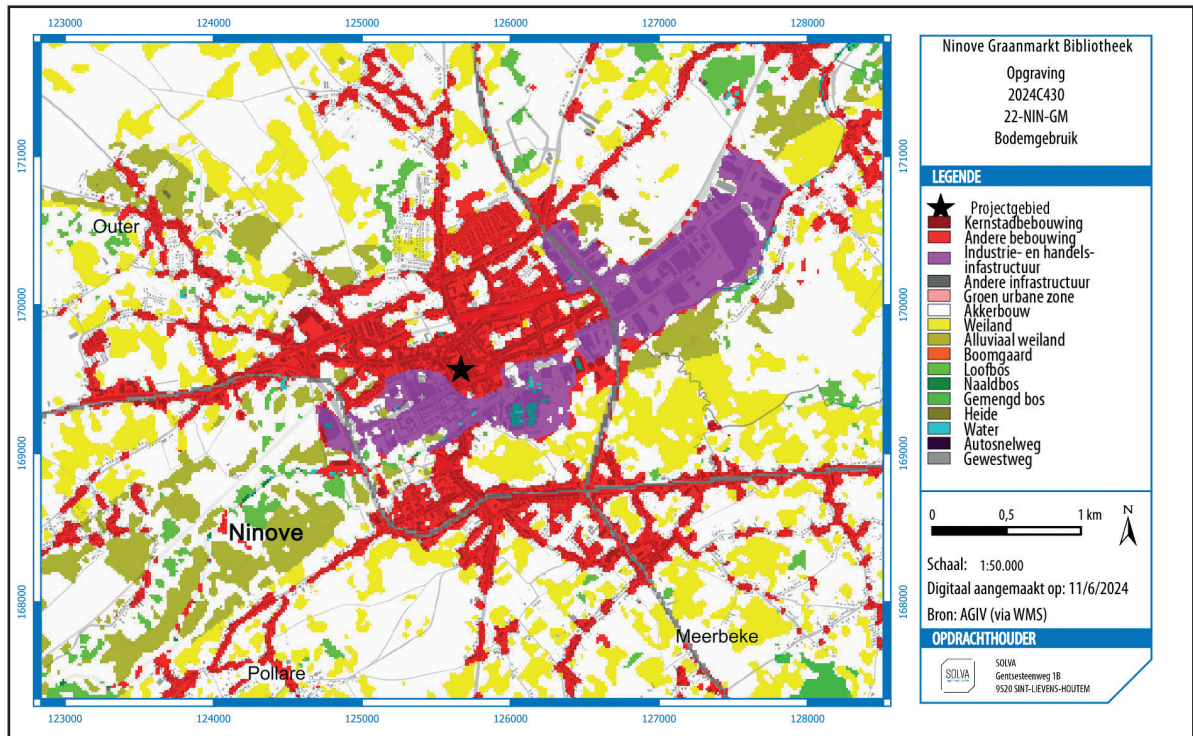

Fig. 21. Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 22. Bodembetekkingkartaal met aanduiding van het projectgebied.

Een recente luchtfoto uit 2024 toont de huidige situatie met de bibliotheek centraal op het onderzoeksterrein (Figuur 23). Ten westen van de bibliotheek ligt het cultureel centrum waar geen ingrepen zullen gebeuren. Het onderzoeksterrein is de zone aan de straatkant waar de regenwaterput en de wadi geplaatst zullen worden. Dit is momenteel in gebruik als groenzone (Afbeelding 1).

Fig. 23. Luchtfoto uit 2024 met aanduiding van het projectgebied.

Afb. 1. Zicht op de bestaande toestand van het onderzoeksterrein vanuit het zuiden, vanop de Despauterstraat ©Google Maps. Beeld genomen op 24/03/2025).

3.2. HISTORISCH KADER

3.2.1. Algemene geschiedenis van Ninove⁸

De oudste vermelding van Ninove stamt uit 821, wanneer in een oorkonde van keizer Karel de Grote de schenking van een deel van *villa Neonifio* aan de abdij van Saint-Amand-Lez-Eaux beschreven wordt.⁹ Het villadomein maakte toen deel uit van de Pagus Brachbatensis of de gouw Brabant.¹⁰ Over de oudere geschiedenis van Ninove is momenteel weinig gekend door het uiterst beperkt aantal bronnen.

⁸ Dit hoofdstuk is overgenomen uit De Graeve *et al.* 2021, pp. 59-63.

⁹ Van de Perre 2005, 13.

¹⁰ Vande Winkel 1996, 218.

Bij de interpretatie van historische gegevens in functie van de reconstructie van de stadsontwikkeling door historici wordt algemeen uitgegaan van het theoretisch model waarbij een aantal verspreide woningen in de omgeving van velden of een kouter geleidelijk aangroeien tot een kleine nederzetting.¹¹ Dergelijke nederzettingen evolueren in de Karolingische periode (8ste-9de eeuw) niet zelden tot een domeincentrum of villa. Over de precieze locatie van de *villa Neonifio* is er voorlopig nog geen eensgezindheid. In een artikel uit 1996 vereenzelvigt George Vande Winkel deze Karolingische villa met het “Oude Hof” van de heren van Ninove, gelegen ten zuiden van de Graanmarkt en aan de samenvloeiing van de Dender en de Molendender.¹² Hiermee sluit deze zich aan bij de visie die Hendrik Vangassen reeds enkele decennia eerder formuleerde (Figuur 24)¹³.

In een aantal publicaties uit 2005 en 2008 wordt de Karolingische *villa Neonifio* echter vereenzelvigd met het Hof te Nederwijk, gelegen in de Nederwijk (Figuur 25)¹⁴. Volgens Dirk Van de Perre is de oudste bewoningskern van Ninove alsook de eerste parochiekerk daar te situeren.

Na het uiteenvallen van het Karolingische rijk (843) vormt het gebied tussen Schelde en Dender (waartoe ook Ninove behoort) het graafschap Biest en later het markgraafschap Ename. Midden 11de eeuw wordt het noordelijk deel van de mark Ename, waaronder ook Ninove, veroverd door de graaf van Vlaanderen en zien we een vervanging van Ename door Aalst als politiek centrum van het gebied tussen Schelde en Dender. Dit gebied zal later binnen Rijksvlaanderen het ‘Land van Aalst’ vormen.¹⁵ Vanaf dit moment neemt Ninove een belangrijke strategische plaats in, gezien de ligging aan de grens met het opkomende hertogdom Brabant.

Volgens Van de Perre en Vande Winkel kan in de loop van de 9de-10de eeuw een verschuiving van locatie van de bewoningskern (van de Nederwijk naar het gebied rond de Graanmarkt) of alleszins een wijziging in het bewoningspatroon verondersteld worden. Ze stellen dat dit gebeurt onder invloed van de gewijzigde politieke situatie en machtsverhoudingen. Ze zijn van mening dat het bewoningspatroon verandert en dat er in heel wat nederzettingskernen in onze streken *castella recens facta* ontstaan ten gevolge van een dreiging van buitenaf (traditioneel beschouwd als de invallen van de Noormannen).¹⁶ Zij sluiten zich aan bij de hypothese dat wanneer er nog geen sprake is van een geconcentreerde bewoningskern er vluchtburgen worden gebouwd en dat er bij reeds bestaande pre-stedelijke bewoningskernen een aarden versterking wordt rond gebouwd. Deze versterkingen zouden vaak nog terug te vinden zijn in de huidige stadsplattegrond in de vorm van een circulair of semi-circulair patroon. In het geval van Ninove gaan Van de Perre en Vande Winkel uit van de oprichting van een vluchtburg in de vorm van een halvekringversterking. Over de precieze locatie van deze versterking zijn de geschiedschrijvers het niet altijd eens. In hun laatste publicatie plaatsen Van de Perre en Vande Winkel deze halvekringversterking binnen de benedenloop van de Beverbeek en de Molendender-Dender, waarbij een kunstmatig aangelegde gracht ten westen van het Oudstrijdersplein de versterking vervulde.¹⁷ De huidige Graanmarkt, de Lange Muntstraat en het Oudstrijdersplein vormen in dit geval de kern van de versterking.

Deze evolutie in het bewoningspatroon betekent een continuïteit in de bewoning wanneer we het “Oude Hof” als de Karolingische hoeve beschouwen (conform Vangassen en Vande Winkel), maar duidt op een discontinuïteit wanneer we het Hof te Nederwijk als de

¹¹ Demeulemeester 1990, 117-149.

¹² Vande Winkel 1996, 212-213.

¹³ Vangassen 1949, 59-61.

¹⁴ Van de Perre 2005; Van de Perre & Vande Winkel 2008, 51.

¹⁵ Vande Winkel 1996, 218; Van de Perre & Vande Winkel 2008, 52.

¹⁶ Vande Winkel 1996, 204-205.

¹⁷ Van de Perre & Vande Winkel 2008, 52.

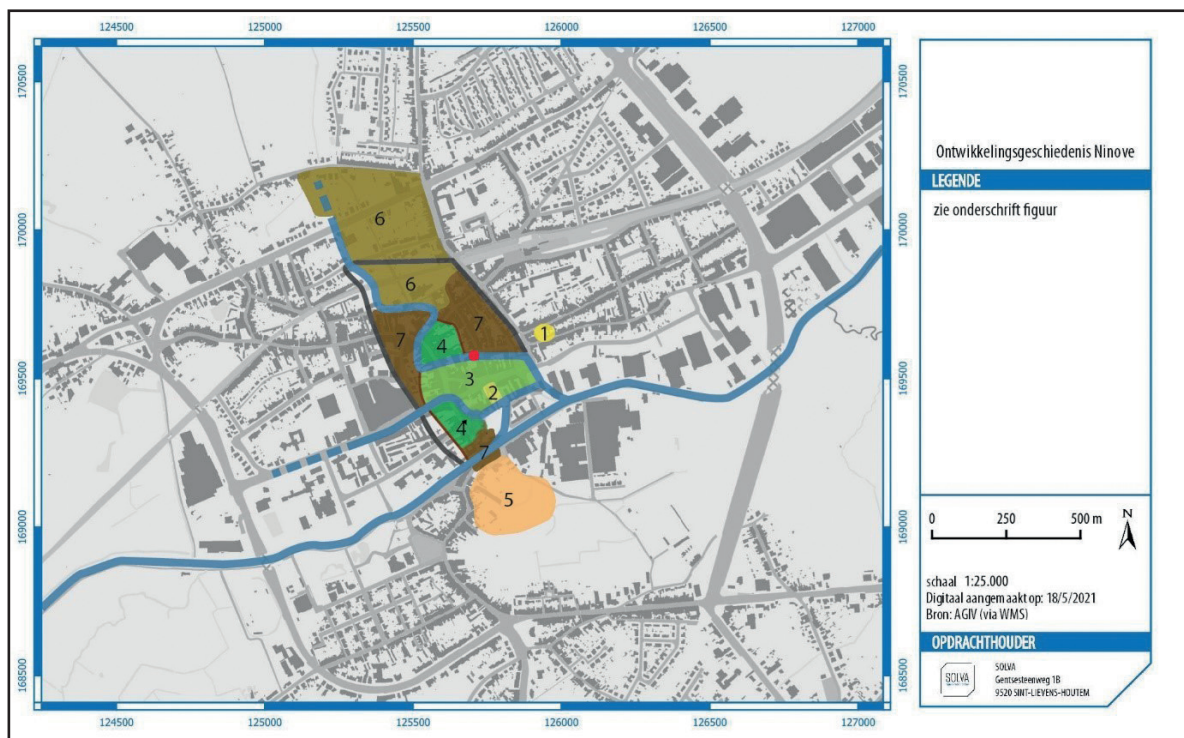

Fig. 24. Ontwikkeling van Ninove volgens Vangassen en Vande Winkel. (bron: Googlemaps; eigen bewerking).

1: De Nederwijk; 2: Villa Neonifio (8ste-9de eeuw); 3: Halvekringversterking (9de-10de eeuw); 4: Uitbreiding langs de Bever- en Burchtstraat (11de-12de eeuw); 5: Motte kasteel (omstreeks 1100); 6: Abdij (1157); 7: Uitbreiding en bouw stadswal (13de en 14de eeuw). Het projectgebied is aangeduid met een rode bol.

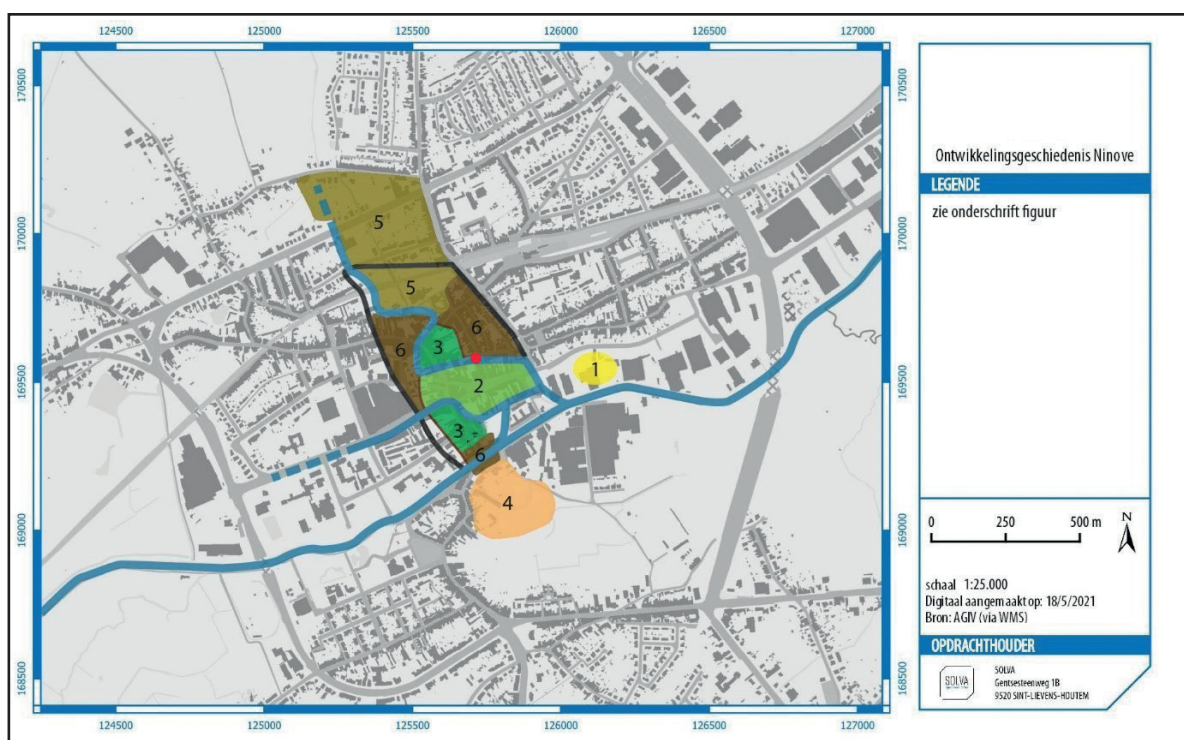

Fig. 25. Ontwikkeling van Ninove volgens Van de Perre. (bron: Googlemaps; eigen bewerking)

1: De Nederwijk en de villa Neonifio (8ste-9de eeuw); 2: Halvekringversterking (9de-10de eeuw); 3: Uitbreiding langs de Bever- en Burchtstraat (11de-12de eeuw); 4: Mottekasteel (omstreeks 1100); 5: Abdij (1157); 6: Uitbreiding en bouw stadswal (13de en 14de eeuw). Het projectgebied is aangeduid met een rode bol.

oudste bewoningskern zien (conform Van de Perre). Beide theorieën zijn het er evenwel over eens dat de versterking gecontroleerd werd door een lokale autoriteit, in dit geval de grootgrondbezitters van de Karolingische villa. Vanaf de 2de helft van de 11de eeuw worden deze Heren van Ninove vazal van de graaf van Vlaanderen en krijgen ze van hem de heerlijkheid Ninove in leen. Bovendien behoren ze als stalmeesters van de graaf tot de meest invloedrijke adellijke geslachten van Vlaanderen.¹⁸ Binnen de visie van Van de Perre betekent dit dat de Heren van Ninove een tweede hof oprichten, ditmaal met een residentiële in plaats van een landbouweconomische functie: het “Oude Hof” gelegen aan de Graanmarkt.¹⁹ Volgens Van de Perre, Vande Winkel en Vangassen evolueert in de loop van de 11de eeuw de versterking verder tot de kern van de middeleeuwse heerlijkheid: er wordt een beperkte marktfunctie toegekend en de opkomst van belangrijke landwegen die door de nieuwe omwalde bewoningskern lopen, zorgen voor strategische belangen. Ook de ligging van Ninove aan de grens van het graafschap Vlaanderen verhoogde het belang van de omwalde stadskern.²⁰

Hoewel bovenstaande historiek een samenhangend beeld schetst van de ontstaansgeschiedenis van Ninove, berust deze visie in belangrijke mate op algemeen gehanteerde ontwikkelingsmodellen voor pre stedelijke nederzettingen in de Zuidelijke Nederlanden en op parallellen met steden zoals Aalst. In recente studies wordt deze traditionele interpretatie echter kritisch herbekeken. Op basis van nieuw archeologisch onderzoek, aangevuld met een herlezing van de oudste grafelijke en bisschoppelijke oorkonden, formuleert Peter Van den Hove een alternatieve hypothese over de vroegste kern van Ninove.²¹

Centraal in deze herinterpretatie staat de Koudenberg. Radiokoolstofdateringen op skeletmateriaal tonen aan dat zich hier een christelijke begraafplaats bevond die teruggaat tot minstens de late 10de of vroege 11de eeuw, dus ouder dan de stichting van de premonstratenzerabdij in 1137. Een dergelijke begraafplaats kan moeilijk los worden gezien van de aanwezigheid van een parochiekerk in de onmiddellijke omgeving. Dit staat haaks op de gangbare opvatting dat de oudste parochiekerk zich in de lager gelegen Nederwijk bevond.

Van den Hove toont aan dat verschillende sleutelbronnen uit de 12de eeuw expliciet verwijzen naar een kerk en atrium (kerkhof) die zich *in suburbanis*, buiten de vroegste stadsomwalling, bevonden. Cruciaal is een bisschoppelijke oorkonde uit 1165 waarin wordt gesteld dat de bij de kerk horende *mansi* zich uitstrekten “over de Koudenberg tot aan de beek”. Deze formulering laat volgens de auteur weinig ruimte voor interpretatie: de parochiekerk en het bijhorende kerkhof moeten op of aan de rand van de Koudenberg gesitueerd worden en niet in de Nederwijk.

Ook de vermelding van meerdere watermolens “*iuxta atrium*” sluit beter aan bij de topografie aan de voet van de Koudenberg dan bij de benedenloop van de Beverbeek in de Nederwijk. Deze interpretatie wordt ondersteund door het 16de-eeuwse Deventerplan, waarop twee watermolens dicht bij elkaar worden afgebeeld aan de zuidwestelijke flank van de Koudenberg, een configuratie die goed overeenstemt met de 12de-eeuwse bronnen.

Binnen deze nieuwe hypothese krijgt ook de bouwgeschiedenis van de parochiekerk een andere betekenis. De nieuwbouwcampagne van 1222, traditioneel geïnterpreteerd als een verplaatsing van de kerk van de Nederwijk naar de Koudenberg, wordt door Van den Hove gelezen als een vervanging van een oudere kerk op dezelfde locatie. Dat in de schriftelijke

¹⁸Van de Perre & Vande Winkel 2008, 52.

¹⁹Van de Perre & Vande Winkel 2008, 52.

²⁰Vangassen 1960, 45-47; Van de Perre & Vande Winkel 2008, 53.

²¹Van den Hove et al. 2024, pp. 55-65.

bronnen na de 12de eeuw geen spoor meer te vinden is van een 'oude' parochiekerk of kerkhof elders in Ninove, ondersteunt deze lezing. Ook terminologie in abdijskronieken, zoals het gebruik van *descendere* bij de verhuis van de norbertijnen in 1166, wijst eerder op een verplaatsing naar een lager gelegen abdijsite dan op een verhuis van de parochiekerk zelf.

De implicaties van deze herinterpretatie zijn aanzienlijk. Indien de oudste parochiekerk en het bijhorende grafveld zich inderdaad op de Koudenberg bevonden, dan moet ook de vroegmiddeleeuwse kern van Ninove niet in de Nederwijk, maar op of nabij deze hoger gelegen kouterrand worden gezocht. De Nederwijk en het Hof te Nederwijk blijven binnen dit model belangrijk als vroeg domein en exploitatiegebied, maar verliezen hun status als vanzelfsprekende bakermat van de stad. Ninove past zich daarmee in een breder regionaal patroon waarbij vroegmiddeleeuwse kerken en nederzettingskernen vaak op de rand van hoger gelegen kouters werden ingeplant, eerder dan in de natte alluviale zones van de Dendervallei.

In de loop van de 11de en 12de eeuw breidt volgens Vangassen en Van de Perre de bewoning nog verder uit langs de Beverstraat en de Burchtstraat. Om deze nieuwe bewoning eveneens te beschermen wordt achter de huizen een eerste stadsomwalling aangelegd. Het is in dit kader dat volgens hen het toponiem "Oude Vesten" moet gesitueerd worden.²² Een deel van deze gracht is nog te zien op het plan van Sanderus (ca. 1640).

In de 12de eeuw krijgen we twee nieuwe elementen in de stadsontwikkeling. De Heren van Ninove richten rond 1100 een versterkte burcht op buiten de omwalde stadskern. Het betreft een mottekasteel op de rechteroever van de Dender, een strategisch zeer belangrijke plaats bij de grens met Brabant. In 1114-1119 stichten deze Heren van Ninove tevens een klein seculier kapittel in de parochiekerk, dat in 1137 omgevormd wordt tot een premonstratenzer abdij.²³ Op deze wijze heeft Ninove in de 12de eeuw volgens Van de Perre en Vande Winkel een drieledige bewoningsstructuur: de omwalde stadskern rond de Graanmarkt, de burchtsite op de rechteroever van de Dender en de abdijsite in het noorden.

In de loop van de 13de en 14de eeuw worden de onbewoonde gebieden tussen deze drie kernen verder opgevuld. Langs de Burchtstraat wordt in de 13de eeuw een hospitaal²⁴ en een begijnhof gesticht en in de 14de eeuw krijgen we de opkomst van de stedelijke schuttersgilden. Een tweede omwalling wordt aangelegd en deze omsluit zowel de burcht als de abdij.²⁵

3.2.2. Geschiedenis van het projectgebied

Over de oudste geschiedenis van het onderzoeksterrein is momenteel nog weinig geweten. Historische bronnen suggereren dat het projectgebied tijdens de 13de / 14de-eeuwse uitbreidingen bij de stad werd gevoegd (Figuur 24 en Figuur 25). Onderzoek in de vlakbij gelegen Beverstraat legde een sequentie lemen vloeren bloot die terug te brengen was tot de 13de eeuw.²⁶ Dit bewijst alleszins dat dit deel van de stad op dat moment al bewoond was, en mogelijk dus nog vroeger.

Het stratennet rondom het projectgebied is al te zien op de oudste kaarten en sindsdien onveranderd gebleven. De Koepoortstraat geeft, zoals de naam doet vermoeden, uit op de Koepoort (voorheen Warmoespoort en later Nederwijkpoort geheten), sinds lang een belangrijke toegangspoort tot de stad.²⁷

De huidige bibliotheek, gelegen tussen de Graanmarkt, Beverstraat en Despauteerstraat

²²Vangassen 1960, 45-47; Van de Perre & Vande Winkel 2008, 53.

²³Vangassen 1960, 50-59; Van de Perre & Vande Winkel 2008, 53.

²⁴Vangassen 1960, 67-72.

²⁵Vangassen 1960, 65-67; Van de Perre & Vande Winkel 2008, 56-57.

²⁶De Graeve *et al.* 2021, p. 98.

²⁷<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/9262>

BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

gaat in de kern terug tot de betonnen structuur van de Sigtaf lampenfabriek.²⁸ Het gebouw werd in 1936 opgetrokken in de tuin van de familie Stichelmans en bestond uit een robuust betonskelet met baksteeninvulling. In de tweede helft van de jaren 1960 werd de fabriek overgenomen door Philips, om in 1987 aangekocht te worden door de Stad Ninove om er de bibliotheek en het cultuurcentrum in onder te brengen.

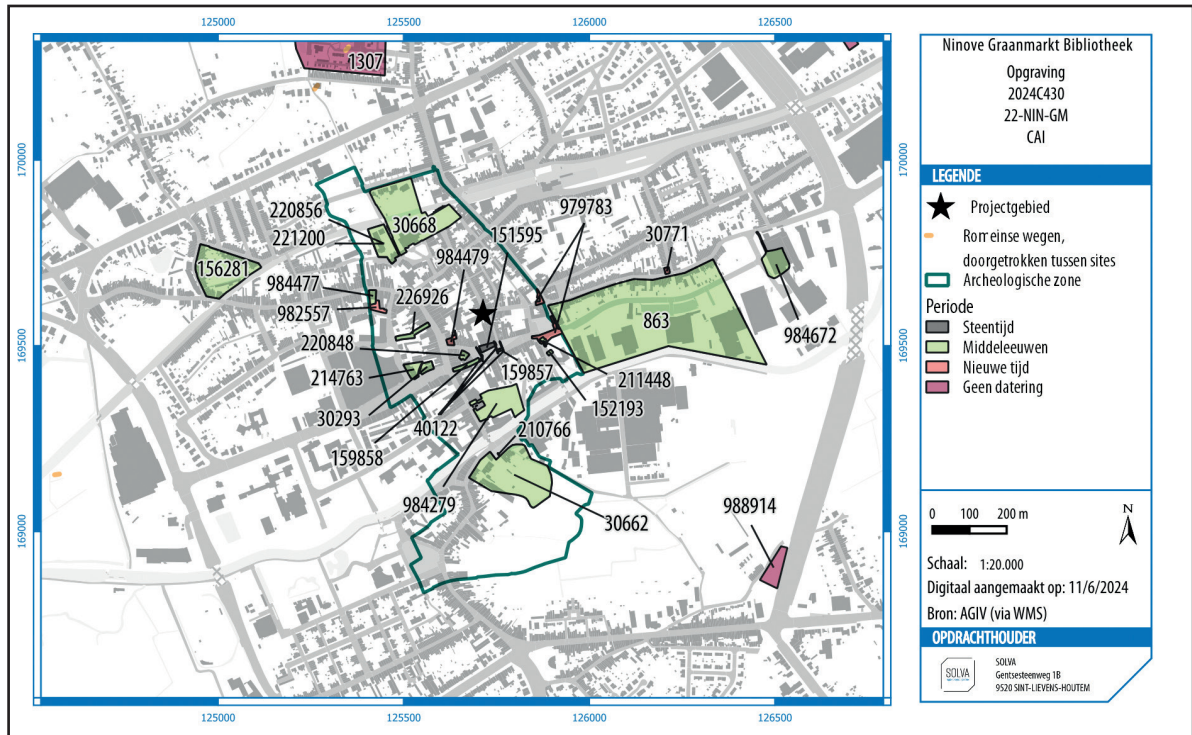

Fig. 26. Weergave van de archeologische zone van Ninove met het projectgebied en CAI-locaties.

TABEL 1: OVERZICHT VAN DE VOORNAAMSTE VONDSTENLOCATIES IN NINOVE.

CAI-nummer	Omschrijving van de vindplaats
982557 (niet op kaart)	Armand De Riemaekerstraat: grote brede middeleeuwse gracht, afvalkuilen (16de- 17de eeuw), aanzet van oude Denderarm.
220856, 983152, 221200, 30668	Kloosterweg: Norbertijnenabdij: late middeleeuwen tot 20ste eeuw, opdeelbaar in 6 fasen.
226926	Beverstraat: bebouwing van late middeleeuwen tot 20ste eeuw. Oudste lagen dateren in 12de-13de eeuw en werden afgedekt door brandlaag die tussen 1450-1550 te dateren is. Na de brand werden woningen op het perceel heropgebouwd. Een brandlaag te linken aan de grote brand in 1603 legt deze woningen in de as. Na deze brand werden er opnieuw woningen gebouwd waarvan delen tot in de 20ste eeuw bleven rechtstaan.
30293	Centrumlaan/Beverbeek: vondsten gerelateerd aan de Beverbeek: laag balken en met houten palen geschoeide indamming van de Beverbeek: 15de-eeuws.
214763	Kaardeloodstraat: Archeologisch vooronderzoek legde enkele kuilen en greppels bloot. Het terrein bleek ongeveer 1,5 m opgehoogd.
220848	Graanmarkt – Langemuntstraat: Muurresten en enkele structuren uit de late middeleeuwen - nieuwe tijd. Twee bakstenen kelders en twee niveau's van ophogingslagen en bakstenen muren, gedateerd vanaf de 16de eeuw. Eveneens laatmiddeleeuwse brandlaag aangesneden.
151595, 159858, 40122, 159857	Graanmarkt/Varkensmarkt: Mesolitische nederzetting, middeleeuwse graanhal, kuilen met schoenlap-persafval, houten leerlooierskuipen. Gedeelte van een mogelijke kaaimuur en restanten van een mogelijke watermolen met bijhorend sluizensysteem aangetroffen.

²⁸ Deze paragraaf is overgenomen uit de begeleidende nota van het architectenbureau Robuust.

979783	Clément Behnplein-Dreefstraat: Diverse muur-, vloer- en kelderstructuren die teruggaan tot de Nieuwe en Nieuwste Tijd. 14de-15de-eeuwse laag die gelinkt kan worden aan de vroegere stadsgracht of Denderarm. Oude stadsgracht waarvan een pakket gedateerd werd tussen 1390-1440 n.Chr.
152193	Molen 'De mets': watermolen die zou teruggaan op olieslagmolen. De oudste vermelding in 1139, molen werd afgebroken in 1997.
863	Maallaard (Nederwijk): oudste bewoningskern van Ninove: o.a. kerk, abdij, twee watermolens, hof te Nederwijk.

3.2.3. Inventaris onroerend erfgoed

Er zijn geen momenteel geen items meer die opgenomen zijn op de inventaris van Onroerend Erfgoed. Voorheen was er aan de kant van de Graanmarkt de afspanning "De waag". Echter is deze woning gesloopt, en zijn de erfgoedelementen waarvoor dit item opgenomen is op de inventaris Onroerend Erfgoed niet langer meer bewaard.²⁹

3.2.4. Historisch-cartografische documenten

De historische kaarten schenken een blik op de postmiddeleeuwse situatie. De stedelijke kern is op de kaarten steeds goed herkenbaar en blijft quasi ongewijzigd.

3.2.4.1. Jacob van Deventer - *Atlas des villes des Pays-Bas: 73 Places Levées entre 1550 et 1565 sur les ordres de Charles Quint et de Philippe II: 59: Nienève, Heerlichoven, Meerbeeck*

Fig. 27. Netkaart gemaakt door Van Deventer rond 1550. ©Biblioteca Nacional de España, MS Res 200, nr. 37. Aanduiding projectgebied door de auteurs.

De projectie van het onderzoeksgebied op de van Deventerkaart is slechts bij benadering te maken (Figuur 27 en Figuur 28). De Koepoortstraat, Despauteerstraat / Edmond De Deynstraat en Graanmarkt vormen echter duidelijke oriëntatiepunten. De zone langsheen de Despauteerstraat / Edmond De Deynstraat is volgebouwd met huizen, de achterliggende zone is in gebruik als tuinzone. De Beverbeek loopt door het projectgebied en is vrij breed weergegeven.

Fig. 28. Detail van de netkaart gemaakt door Van Deventer rond 1550. © Biblioteca Nacional de España, MS Res 200, nr. 37. Aanduiding projectgebied door de auteurs.

3.2.4.2. Antonius Sanderus - *Flandria Illustrata*, Tomis II, p.529: *Ninive Flandrorum/Nienove* (1641-1644)

Het is niet mogelijk om een projectie te maken van het projectgebied op de kaart van Sanderus, waardoor het onderzoeksgebied bij benadering is weergegeven (Figuur 29). Het noorden op deze kaart is aan de rechterkant gelegen. De Koepoort die zich in werkelijkheid ten oosten van het projectgebied bevindt, ligt op deze weergave onderaan de tekening.

Deze kaart toont opnieuw dat de straatkant (huidige Despauteerstraat / Edmond De Deynstraat) volledig bebouwd is, met een kleine opening aan de Beverbeek. De achterliggende gebieden zijn ingericht als tuinzone. De Beverbeek is vrij prominent weergegeven mét een aantakking van een andere waterloop op de Beverbeek ter hoogte van het projectgebied. De overzijde van de beek is in gebruik als boomgaard. Doordat de kaart moeilijk te georefereren is, is de aansluiting van de beekarm moeilijk met zekerheid binnen het projectgebied te situeren.

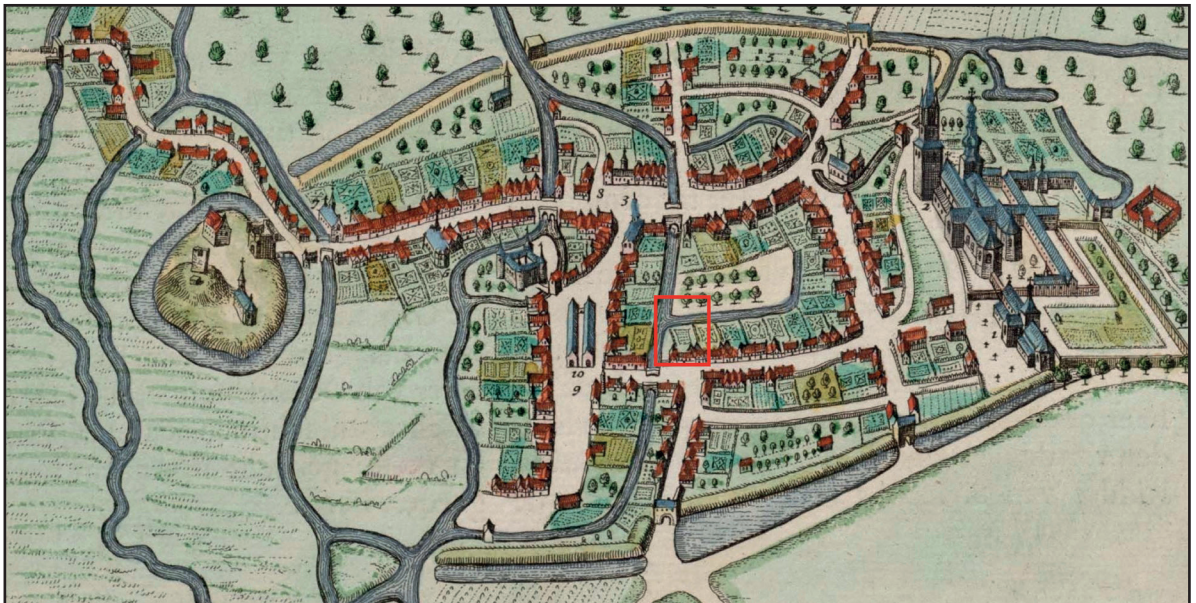

Fig. 29. Uitsnede van Sanderus' Flandria Illustrata met aanduiding van het projectgebied (bron: lib.ugent.be). Het noorden ligt aan de rechterkant op deze kaart.

3.2.4.3. Philips De Deyn (1662)

Op de kaart van De Deyn (1644-1645) worden de Denderarmen ook opvallend rechtlijnig weergegeven (Figuur 30). Ook deze kaart laat niet toe om het projectgebied precies te positioneren, waardoor het projectgebied bij benadering is weergegeven met de rode kader. Deze weergave correspondeert goed met hetgeen door Sanderus is afgebeeld. De

Fig. 30. Uitsnede uit de kaart van De Deyn (1644-1645) met aanduiding van het projectgebied. (bron: RA GENT, Abdij Ninove, 921).

BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

bewoning beperkt zich tot de straatkant (huidige Despauteerstraat / Edmond De Deynstraat). Op de achtererven is geen bebouwing weergegeven. Ook op deze kaart is de aantakking op de Beverbeek te zien die zich ongeveer ter hoogte van het projectgebied moet bevinden.

3.2.4.4. Villaretkaart (1745 – 1748)

De Villaretkaart geeft voor het projectgebied weinig bruikbare informatie. Naast het feit dat de kaart niet goed kan worden gegeorefereerd, geeft ze het gebied slechts schetsmatig weer (Figuur 31).

Fig. 31. Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied.

3.2.4.5. Jozef Johan Frans Ferraris – Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik (1771-1778)

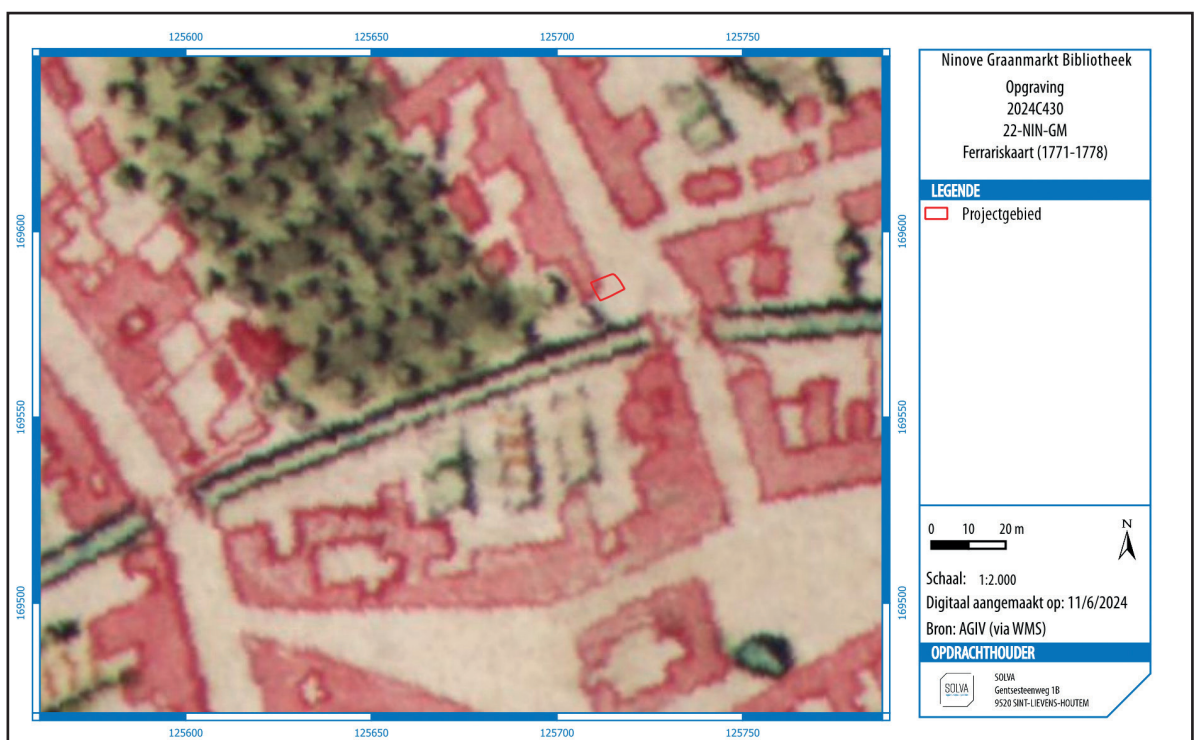

Fig. 32. Detail uit de Ferrariskaart met weergave van het projectgebied.

Ook de kaart van Ferraris geeft een lichte afwijking bij de georeferentie (Figuur 32). Het projectgebied ligt iets hoger dan op deze kaart. Wat wel opvalt is de weergave met bomen van de achtererven, wat correspondeert met de van Deventerkaart, en de Beverbeek die nog altijd als een open beek met rechtlijnig verloop is afgebeeld. Net ten noorden van de beek is geen bebouwing te zien. Mogelijk vormde dit de doorgang naar het binnengebied met bomen.

3.2.4.6. Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)

De georeferentie van de Atlas der Buurtwegen is niet 100% correct in dit deel van Ninove (Figuur 33). De rooilijn van de straat komt duidelijk niet overeen met de afbakening van het projectgebied, dat nochtans ook aan de straatkant grenst. De Beverbeek wordt op deze kaart nog steeds als open water aangeduid, zij het sterk rechtlijnig. De beek moet dus zeker gekanaliseerd zijn. De straat is volledig dicht bebouwd. Op deze kaart situeert de bebouwing zich tot tegen de beek. De woning net ten noorden van de Beverbeek (aan de huidige Despauteerstraat) is opvallend groter dan de kleine rijhuisjes aan de noordelijke kant van het projectgebied.

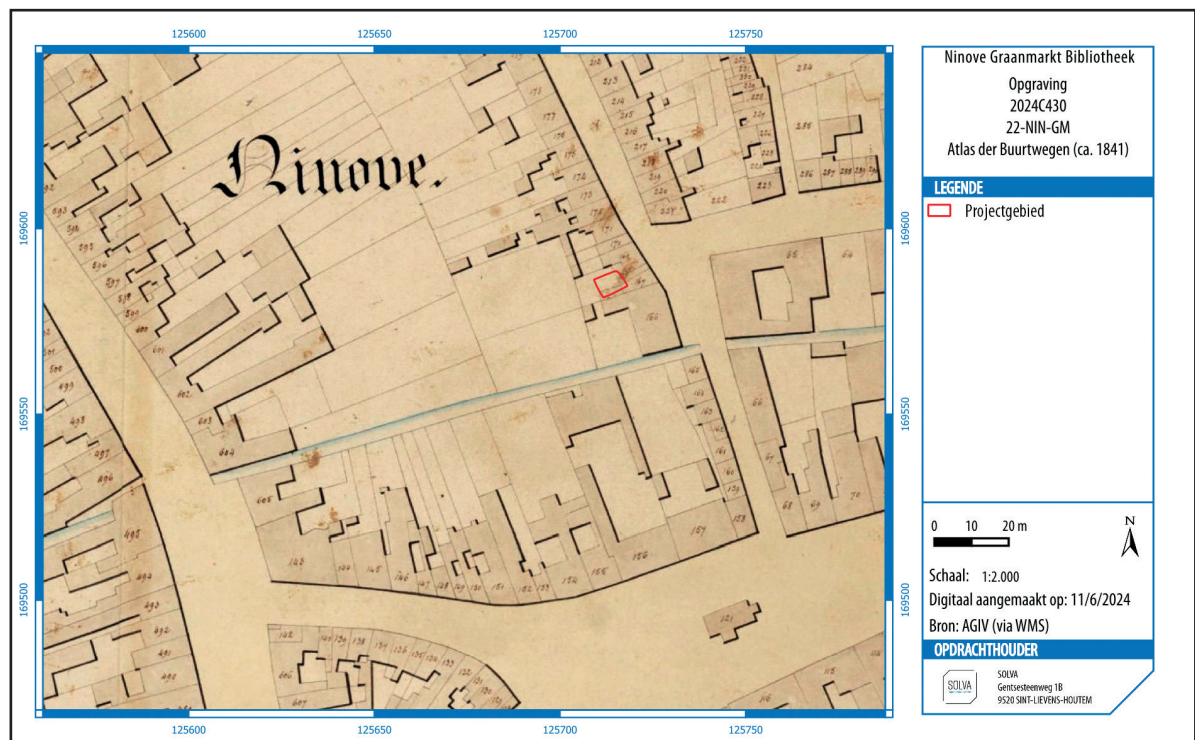

Fig. 33. Detail uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied.

3.2.4.7. Philippe Vandermaelen – Cartes topographiques de la Belgique (1846-1854)

De kaart van Vandermaelen (Figuur 34) geeft geen detailinformatie over de bebouwing op en rond het projectgebied. De Beverbeek was op het moment van karteren nog altijd een open beek.

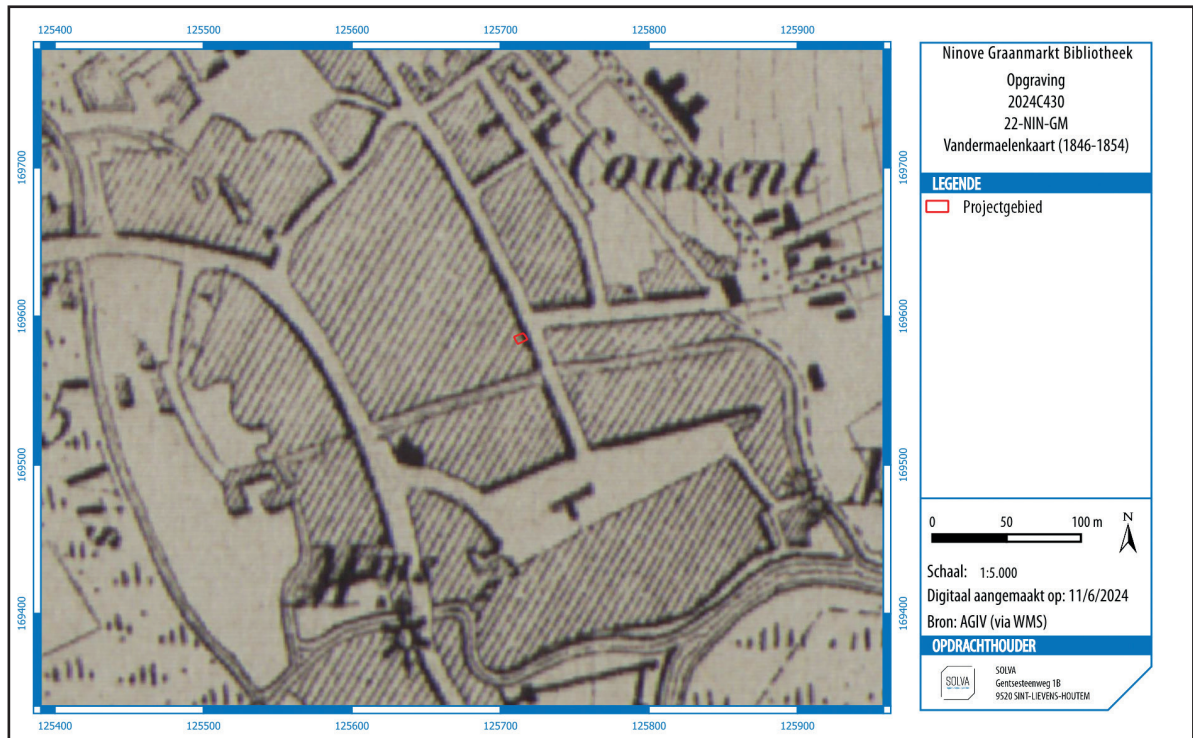

Fig. 34. Kaart van Vandermaelen met weergave van het projectgebied.

3.2.4.8. Philippe Chrétien Popp – Atlas Cadastral Parcellaire de la Belgique (1842-1879)

De straatzijde op de Poppkaart (Figuur 35 en Figuur 36) is volledig volgebouwd met bebouwing die goed correspondeert met die op de Atlas der Buurtwegen. Aan de zuidelijke kant van het studiegebied (straatkant) staat een veel groter huis dan in het noorden, waar kleine rijhuisjes staan. Het binnengebied is sterker opgedeeld dan op de Atlas der Buurtwegen, maar lijkt op dat moment niet bebouwd te zijn. De huizen binnen het projectgebied aan de Despauteerstraat hebben op het einde van hun tuin een bijgebouwtje staan. De rechtgetrokken Beverbeek is nog niet overdekt.

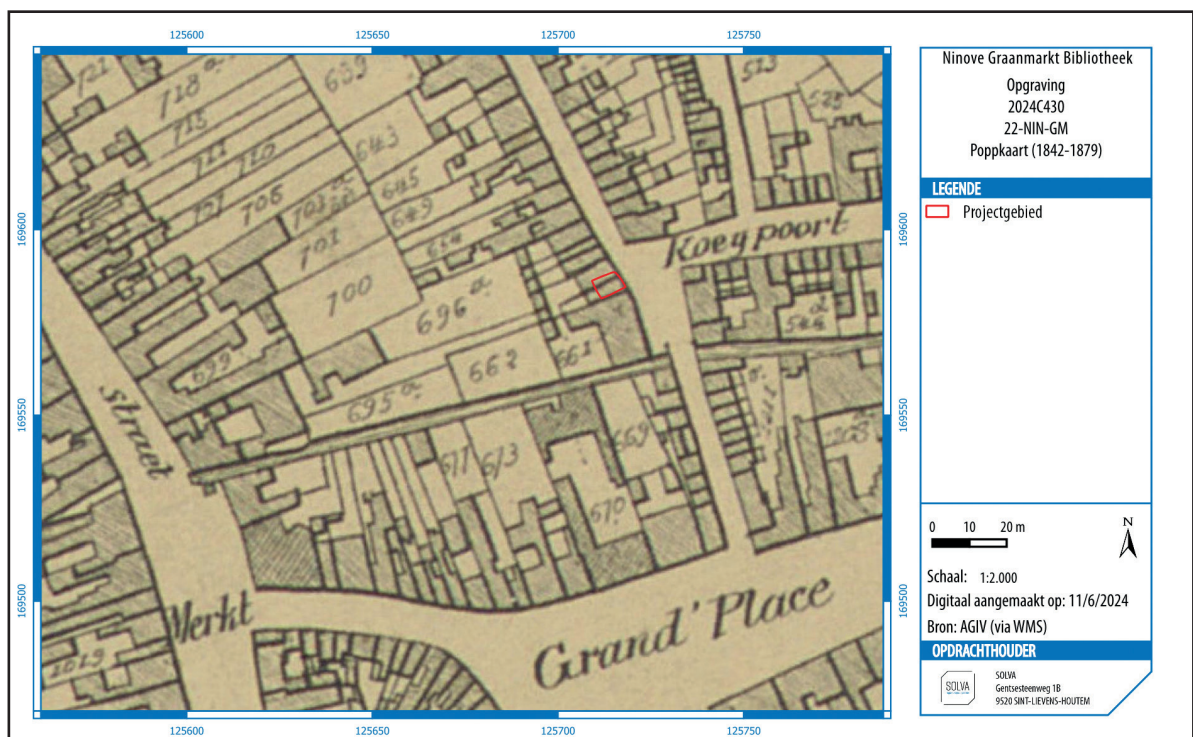

Fig. 35. Weergave van het projectgebied op de Popp-kaart.

Fig. 36. Detail van de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied.

3.2.5. Recente luchtfoto's

De recente luchtfoto's tonen aan dat het gebied steeds intensief bebouwd is geweest in de tweede helft van de 20ste eeuw. De luchtfoto uit 1971 toont het grote complex van de lampenfabriek. Het gebouw neemt zo goed als het volledige studiegebied in (Figuur 37).

Fig. 37. Luchtfoto uit 1971.

BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

Op de foto uit 1979-1990 is te zien dat het westelijke deel van het gebouw en de bebouwing errond gesloopt is, tesamen met de doorgang richting de Graanmarkt (Figuur 38). Het oostelijke deel van het gebouw is blijven staan. Net als de woning aan de Despauteerstraat aan de zuidkant van het perceel. De luchtfoto uit 2000-2003 (Figuur 39) geeft al de situatie weer zoals ze ook te zien is op de foto uit 2014 (Figuur 40) en 2024 (Figuur 23).

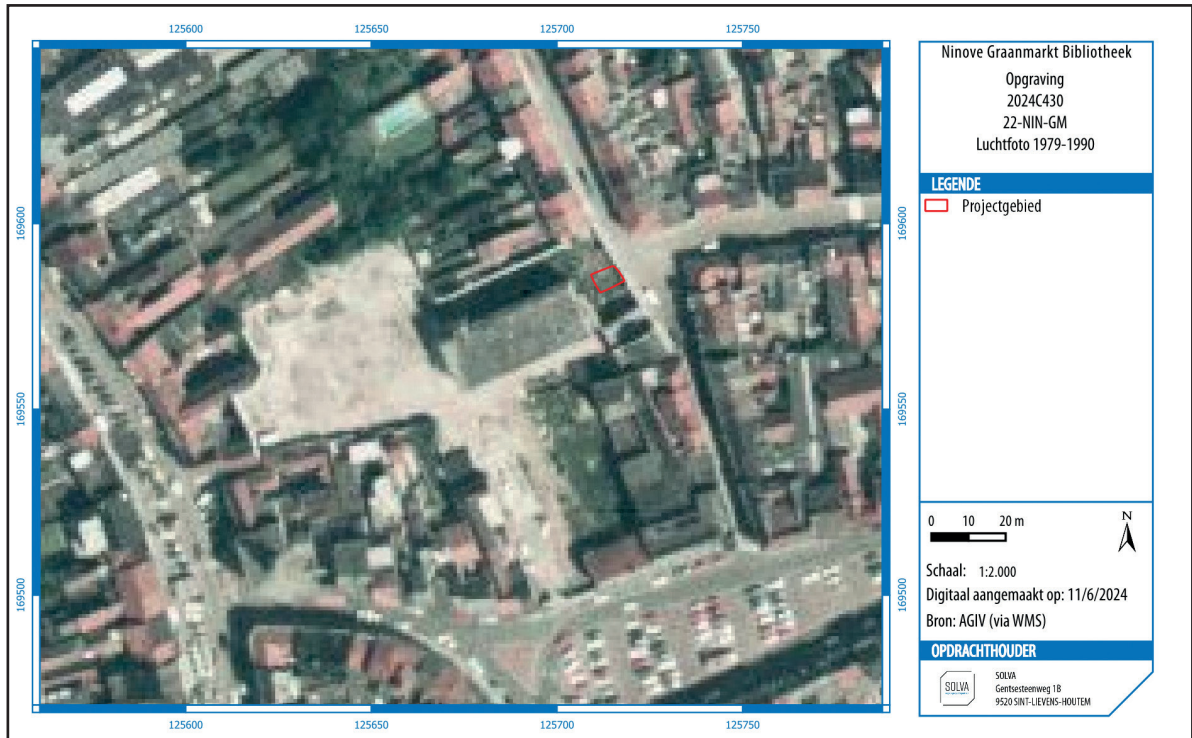

Fig. 38. Luchtfoto uit 1979-1990.

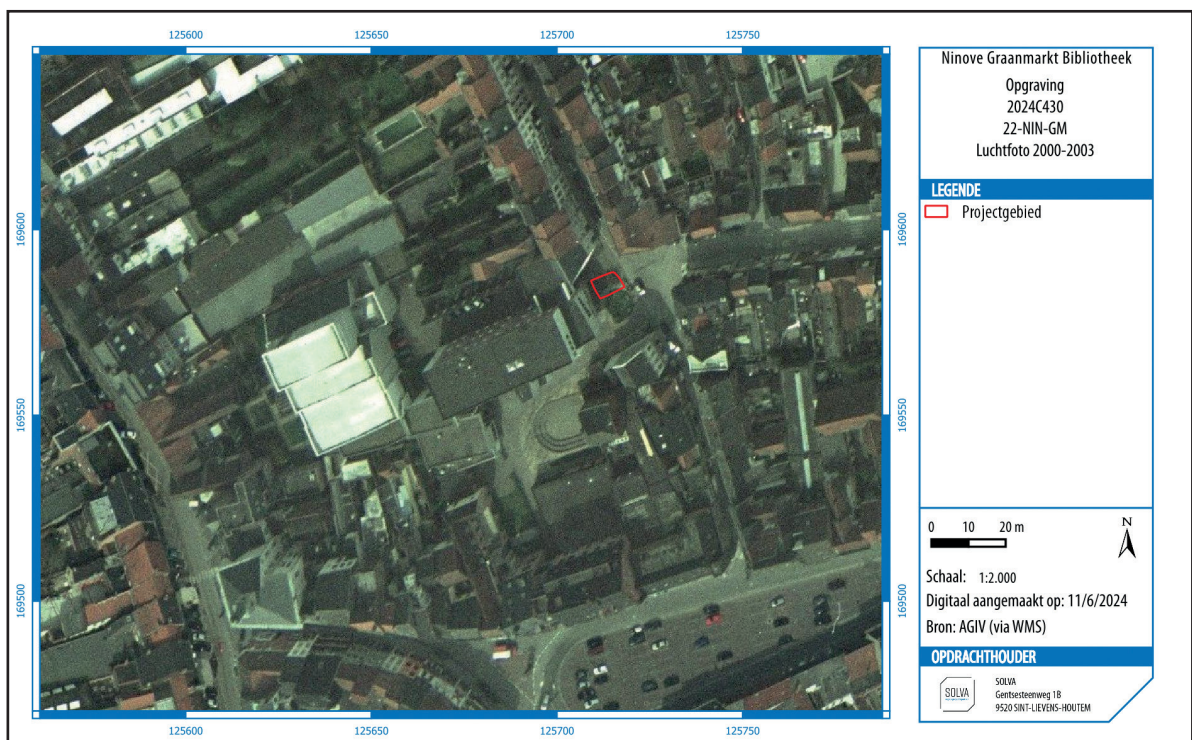

Fig. 39. Luchtfoto uit 2000-2003.

Fig. 40. Luchtfoto uit 2014.

04 | BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

22 NOV-CH 2014-00
ZONE 1
SPRINT 59
COUPE ET
PROFIL

4. BESCHRIJVING DE ARCHEOLOGISCHE SITE

4.1. BESCHRIJVING VAN DE BODEMS EN ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN

4.1.1. Genese van de bodems of andere complexen van aardkundige eenheden

De bodemkaart geeft aan dat de gronden van het projectgebied zijn bebouwd (Figuur 5) en laat geen verdere uitspraak over de ondergrond toe.

Om de opbouw van de bodem te documenteren werd één werkput (7 x 5 m) aangelegd voor de bibliotheek op een klein grasperk aan de Despauteerstraat. Het westelijk deel van de werkput was verstoord tot ca. anderhalve meter onder het maaiveld. De oorzaak van deze verstoring is deels de bouw van de voormalige lampenfabriek Sigtay, maar ook de aanwezigheid van oudere bewoningsporen, met name een kelder en een beerput, lieten niet toe om een uitspraak te doen over de opbouw van de bodem.

In de oostelijke helft van de werkput werd de verstoringsdiepte gemeten tot maximaal 50 cm onder het maaiveld. Daaronder zijn verschillende archeologische sporen waar te nemen. De diepste sporen zijn uitgegraven in de natuurlijke bodem.

De natuurlijke bodem die werd aangesneden komt niet voor op de huidige bodemkaart. Dit is niet te verwonderen aangezien het projectgebied zich sinds de middeleeuwen met zekerheid in een stedelijke context te plaatsen is. De aanwezige natuurlijke gronden bestaan uit zandlemige afzettingen uit het Holoceen en bevinden zich op ca. 1,3 m tot 1,8 m onder het maaiveld.

4.1.1.1. Bewaring van de bodems of andere complexen van aardkundige eenheden

Niet op alle plaatsen werd de natuurlijke bodem bereikt. Op basis van de werkput, kan worden aangetoond dat in de meest westelijke zone van het projectgebied, de ondergrond dermate verstoord was, waardoor geen oudere antropogene sporen meer waar te nemen waren. Ongeveer de eerste 1,5 m tot 1,7 m, te meten vanaf de westelijke putrand, is verstoord door de bouw van de voormalige Sigtay Lampenfabriek uit 1936. In de volgende anderhalve meter (plaatselijk tot 2,5 m) was een postmiddeleeuwse kelder en beerput aanwezig die tot ca. 1,5 m onder het huidige maaiveld waren uitgegraven.

In de oostelijke helft van het projectgebied werd de natuurlijke bodem wel bereikt. De verstoringsdiepte voor de opmaak van de huidige toestand reikte tot ca. 30 à 50 cm onder het maaiveld. Daaronder bevonden zich in eerste instantie ophogingspakketten. Vervolgens zijn er enkele kuilen zichtbaar. Deze zijn uitgegraven in de dempingspakketten van een grachtencomplex. Het grachtencomplex werd uitgegraven in de moederbodem.

4.1.1.2. Effecten van de aanwezige bodems en sedimenten op de bewaring van de archeologische site en de archeologische artefacten daarbinnen

Het historisch kader van het projectgebied toont aan dat het projectgebied sinds lange tijd is opgenomen in het stadsweefsel van Ninove. Hierdoor moet rekening gehouden worden met reeds vele (her)uitgravingen doorheen de tijd.

In de zone zonder de recente verstoring is het bodemprofiel goed tot zeer goed bewaard. Archeologische sporen en artefacten die zich hierin bevinden kennen daardoor eveneens een goede tot zeer goede bewaring.

4.1.1.3. Referentie aan gelijkaardige bodems en andere complexen van aardkundige eenheden op gekende archeologische sites

Nvt. De bodem op de Graanmarkt had een andere opbouw. In de Beverstraat is de natuurlijke bodem niet bereikt.

4.2. BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE AAN DE HAND VAN HET SPORENBESTAND OF DE VONDSTENSPREIDING

4.2.1. Analyse van de opbouw van de archeologische site

4.2.1.1. Beschrijving van de wijze waarop de archeologische site zich aan het huidige oppervlak manifesteert

De archeologische site bevindt zich ter hoogte van de inplanting van een groenzone van de bibliotheek aan de Despauteerstraat. Het is dus niet mogelijk om vanaf het huidige oppervlak de site waar te nemen.

4.2.1.2. Beschrijving van de stratigrafische opbouw van de archeologische site

Het archeologisch onderzoek aan de Despauteerstraat leverde, ondanks de beperkte oppervlakte, toch veel informatie op over de stratigrafie van de site. De oudste lagen die tijdens het onderzoek zijn aangetroffen, zijn lichtgrijze, relatief sterk uitgeloopte sporen. Deze werden voor het eerst aangetroffen op grondplan C (Afbeelding 4), maar ook op grondplan D (Afbeelding 5); ze zijn het duidelijkst zichtbaar op grondplan E (Afbeelding 6). Een doorsnede van de sporen is terug te vinden in profiel 1AB (Figuur 41), alsook in coupe IJ ter hoogte van spoorcombinaties C. I-3 en C. I-4 (Figuur 43). Spoorcombinaties C. I-84 en C. I-98 hebben eenzelfde oriëntatie, die gelijkloopt met de huidige weg. Spoorcombinatie C. I-91 oriënteert zich dan weer dwars op het verloop van de huidige weg. Deze uitgravingen gaan terug tot de Romeinse periode en wijzen op de aanwezigheid van grachten. Een verdere interpretatie is vooralsnog niet mogelijk. Boven deze uitgeloopte lagen zijn nog meerdere grachtuitgravingen zichtbaar. Deze situeren zich in de 12de / 13de eeuw. Dit grachtencomplex ligt eveneens parallel aan de huidige Despauteerstraat. In dit grachtencomplex zijn verschillende uitgegraven kuilen waar te nemen. Deze situeren zich in de 13de / 14de eeuw. Een deel van de kuilen is zichtbaar in profiel 1AB; de overige bevinden zich op grondplan D. Vervolgens werden deze kuilen en grachtuitgravingen afgedekt door meerdere ophogingspakketten. Deze pakketten kunnen in de 14de eeuw worden gedateerd.

De profielen worden uitgebreider besproken onder punt 4.2.2.4. in relatie tot het sporenbestand. Deze stratigrafische opbouw geldt enkel voor de oostelijke helft van de werkput. In de westelijke helft van de werkput lieten de recente verstoring en de aanwezigheid van postmiddeleeuwse kelders en beerputten niet toe hierover een uitspraak te doen.

4.2.1.3. Gemiddelde diepte van de waargenomen archeologische niveaus ten opzichte van de Tweede Algemene Waterpassing en het maaiveld

De algemene topografie van het terrein is vlak door de aanwezigheid van de bestaande infrastructuur. Het maaiveld van de groenzone voor de bibliotheek bevindt zich centraal in de groenzone op ca. +15,30 m TAW en loopt op tot +15,40 m TAW ter hoogte van de straat.

Het eerste archeologische niveau werd aangelegd onder de recente verstoring. Dit zorgde voor een duidelijk niveauverschil in de werkput (Afbeelding 2). In de noordoostelijke zone van de put werd afgegraven tot 14,90 m TAW. In de zuidoostelijke zone werd afgegraven tot een diepte van 14,50 m TAW. De TAW-waarde aan de westelijke kant van de werkput lag een stuk lager door de aanwezigheid van postmiddeleeuwse kelders en een beerput. Daar kwam de TAW-waarde uit op ca. 14,10 m.

Ter hoogte van de trapfundering (C. I-14) werd er plaatselijk een grondplan B aangelegd (Afbeelding 3). Het hoogste punt is ingemeten op 14,88 m TAW. Het laagste punt van de trap is gelegen op 14,35 m TAW.

Afb. 2. Grondvlak A gezien vanuit de zuidwestelijke hoek. Ter illustratie van de grote hoogteverschillen bij het eerste archeologische niveau.

Afb. 3. Grondvlak B ter hoogte van de postmiddeleeuwse trapfundering.

De verdere grondplannen die werden aangelegd bevinden zich in de oostelijke helft van de werkput (Afbeelding 4). Daarbij werd verdiept tot één vlak grondplan waarbij de TAW-waarde varieert van 14,42 m, in de noordelijke helft van het grondvlak, tot 14,36 m TAW in het zuiden.

Grondvlak D (Afbeelding 5) werd aangelegd op dezelfde locatie als grondplan C. Dit vlak lag op ca. 14,20 m TAW.

Afb. 4. Grondvlak C in de oostelijke helft van de werkput gezien vanuit de zuidoostelijke hoek.

Afb. 5. Grondvlak D in de oostelijke helft van de werkput gezien vanuit de zuidoostelijke hoek.

Als laatste vlak werd grondvlak E aangelegd (Afbeelding 6). Dit grondplan bestond uit een vlak in de noordoostelijke zone. Daarbij varieert de TAW van 14,17 m TAW in het meest westelijke punt van het grondvlak tot 14,11 m TAW in het meest oostelijke punt. Vervolgens werd nog een vlak aangelegd in de zuidoostelijke helft van de werkput. Daar werd een hoogte geregistreerd van ca. 13,95m TAW.

Afb. 6. Grondvlak E in de oostelijke helft van de werkput gezien vanuit de zuidoostelijke hoek.

Er zijn twee dwarscoupes aangelegd waarbij werd verdiept tot de moederbodem. In coupe EF (Afbeelding 7) (noordelijke zone van de werkput) werd op een TAW diepte van 13,50 m overal de natuurlijke bodem bereikt. In de zuidelijke zone van de werkput werd coupe GH uitgezet (Afbeelding 8). Daarbij werd op 13,60 m TAW overal de natuurlijke bodem aangesneden.

Afb. 7. Coupe EF.

Afb. 8. Coupe GH.

4.2.1.4. Profielfoto's

Er werd één profiel opgetekend ter hoogte van de noordelijke putwand (profiel 1AB) (Afbeelding 9 en Figuur 41).

Afb. 9. Coupe GH.

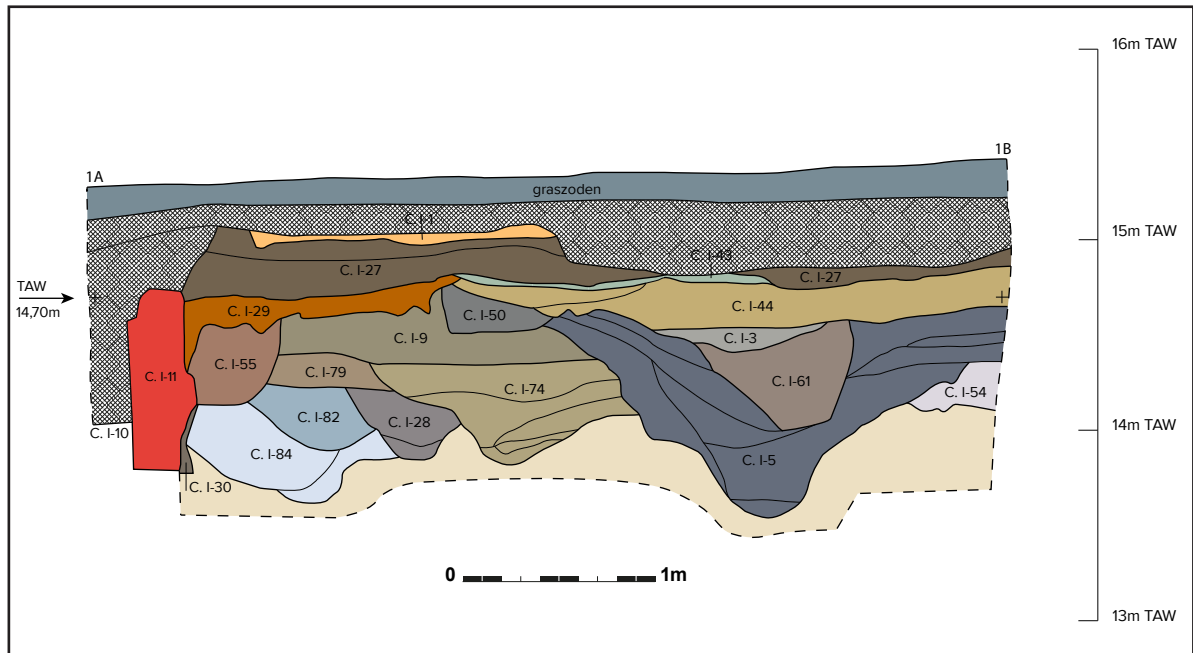

Fig. 41. Digitale tekening van profiel 1AB.

Aan de zuidelijke putwand kon geen profiel worden gezet omdat daar de recente versterking (restanten van de lampenfabriek) te los zat om op een veilige manier een volledig profiel te verkrijgen. Daarom werd geopteerd om aan deze zijde een coupe te plaatsen. Het gaat om coupe GH (Afbeelding 10 en Figuur 42). Deze werd geplaatst vanop grondplan A. Het profiel geeft een vergelijkbaar beeld met profiel 1AB.

Afb. 10. Foto van coupe GH.

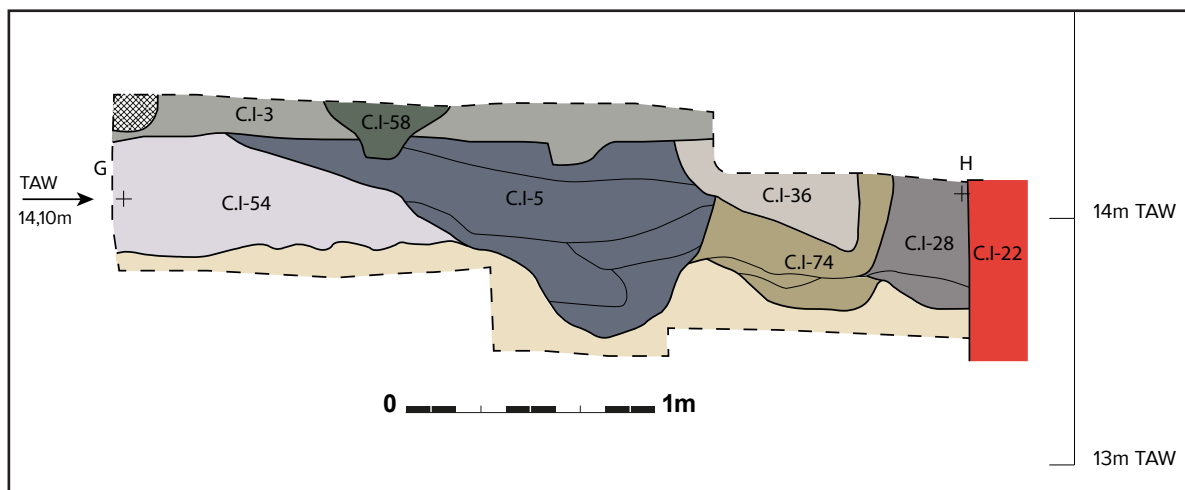

Fig. 42. Digitale tekening van coupe GH.

Aan de oostelijke putwand werd coupe IJ geregistreerd ter hoogte van spoor-combinatie C. I-91 (Afbeelding 11 en Figuur 43). Dit is de enige gracht die niet gelijkloopt aan de huidige straat, maar zich dwars op de Despauteerstraat oriënteert.

Afb. 11. Foto van coupe IJ.

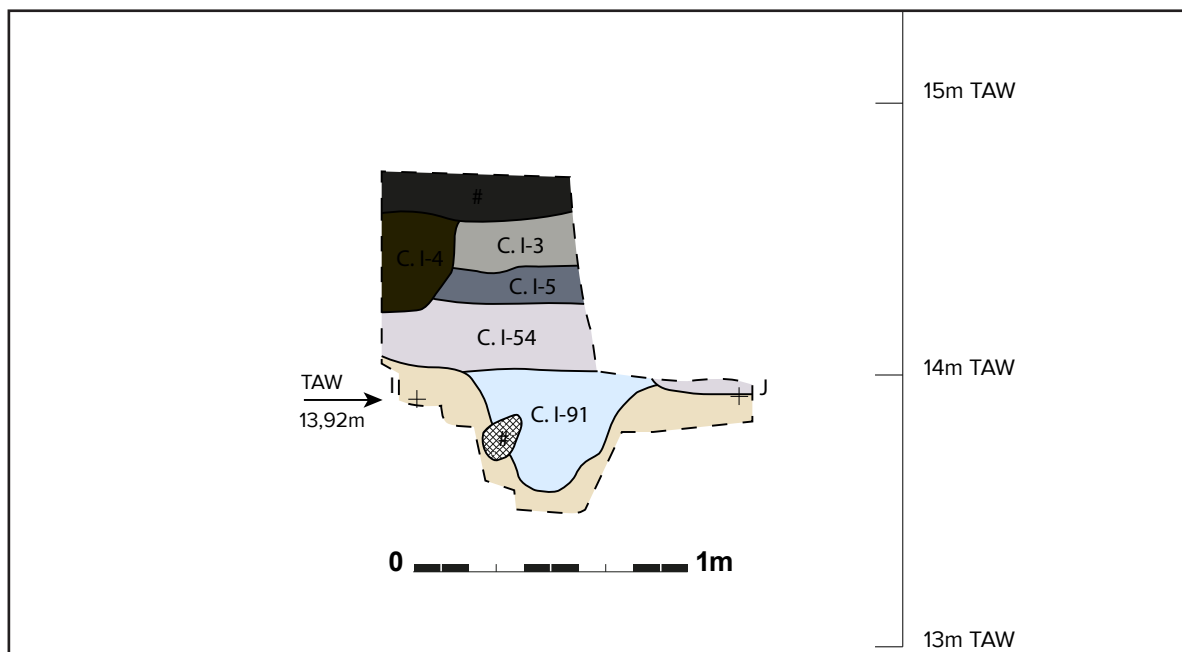

Fig. 43. Digitale tekening van coupe IJ.

Alles wordt uitvoerig besproken in relatie tot het sporenbestand in punt 4.2.2.4.

4.2.2. Analyse van archeologische structuren, spoorcategorieën, spoorcombinaties en individuele sporen

4.2.2.1. Niet gefaseerde allesporenkaart

Figuur 44: Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan A. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026

Figuur 45: Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan B. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026

Figuur 46: Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan C. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026

Figuur 47: Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan D. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026

Figuur 48: Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan E. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026

4.2.2.2. Weergave verschillende fases

Om de leesbaarheid van dit eindverslag te vergroten is het aangewezen om de werkput op te delen in een aantal fases. Er is gekozen voor een opdeling in vijf thema's die elkaar chronologische opvolgen.

Fase 1: Grachtstructuur uit de Romeinse periode.

Fase 2: Grachtencomplex uit de middeleeuwen (12de-13de eeuw).

Fase 3: Middeleeuwse bewoningssporen (13de – 14de eeuw).

Fase 4: Stabilisatie en ophoging (14de eeuw).

Fase 5: Postmiddeleeuwse bewoningssporen.

Gezien de kleine oppervlakte van de werkput en de kunstmatige aard van deze fasering biedt een gefaseerde weergave van de allesporenkaart weinig tot geen meerwaarde. Er is voor dit eindverslag dan ook enkel een niet-gefaseerde sporenkaart aangemaakt.

4.2.2.3. Behoud in situ van niet-onderzochte zones

Het gebied dat geselecteerd was voor een vervolgonderzoek door middel van een opgraving, is volledig onderzocht. De volledige werkput werd opgegraven. De archeologische sporen en restanten die nog niet verdwenen waren door recente verstoringen zijn niet langer aanwezig door de uitvoering van de opgraving.

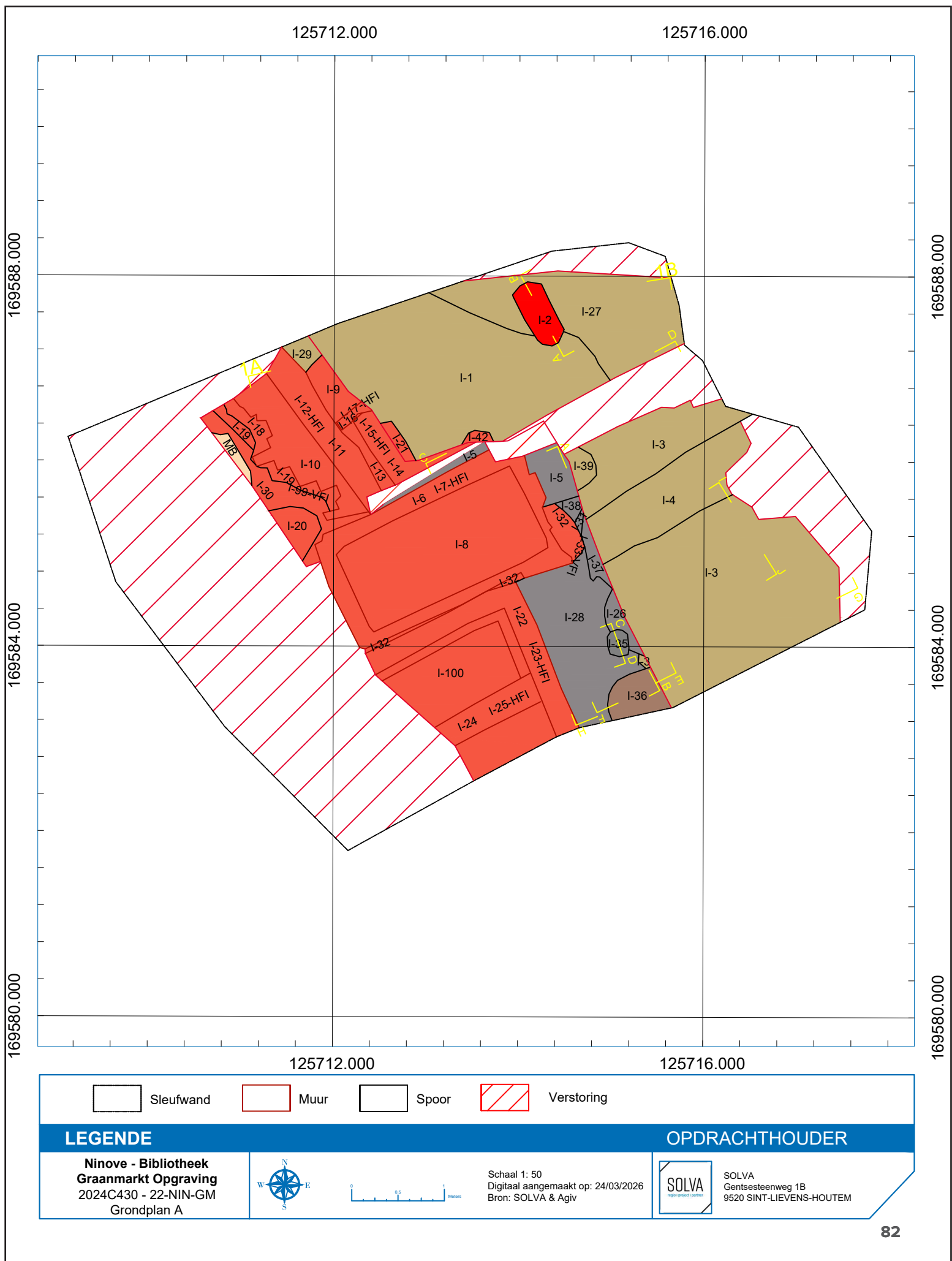

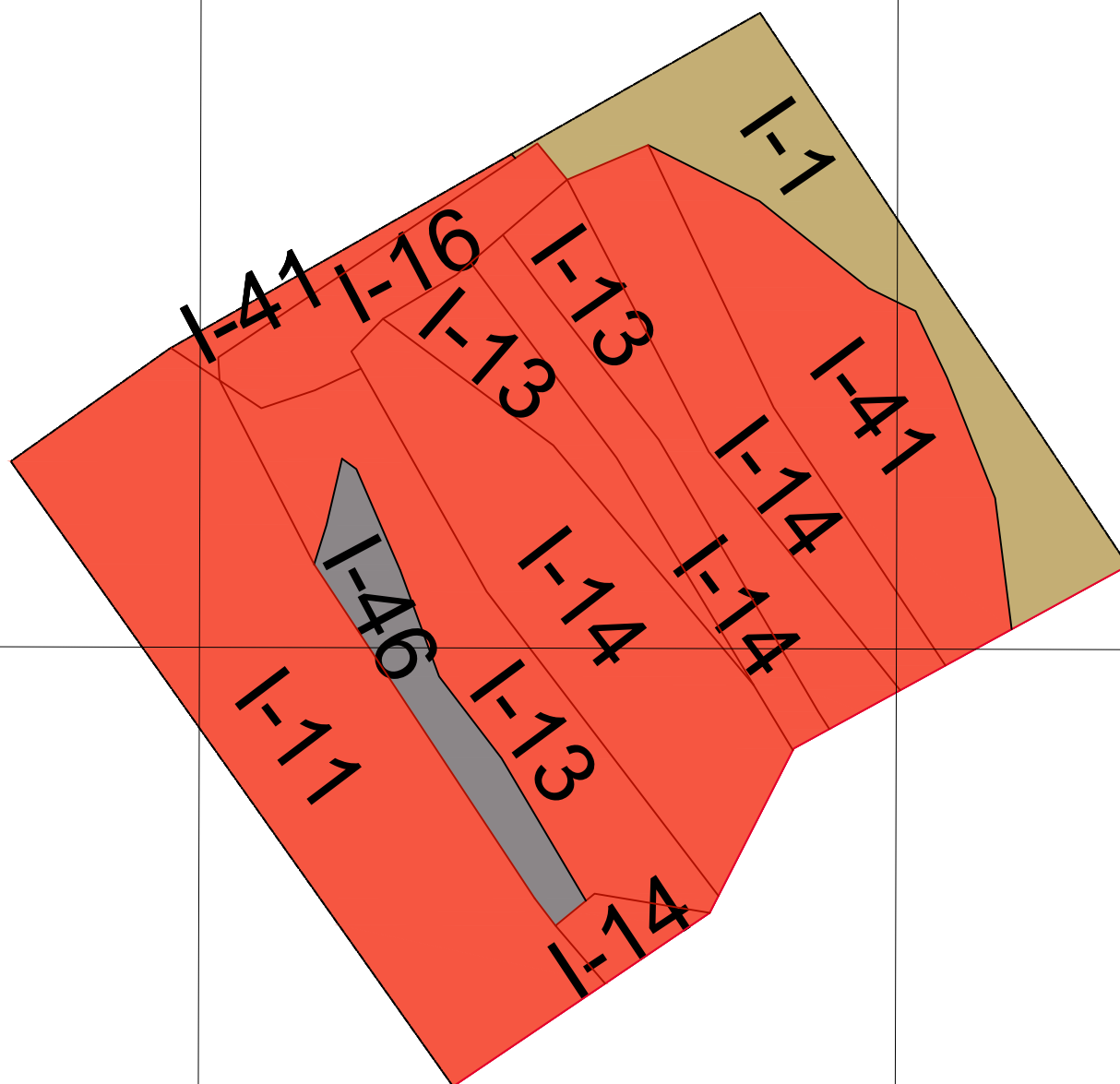
Fig. 44. Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan A. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026.

125712.000

125713.000

169587.000

169586.000

Sleufwand

Muur

Spoor

LEGENDE

Ninove - Bibliotheek
Graanmarkt Opgraving
2024C430 - 22-NIN-GM
Grondplan E

0 0.1 0.2
Meters

Schaal 1: 10
Digitaal aangemaakt op: 24/03/2026
Bron: SOLVA & Agiv

OPDRACHTHOUDER

SOLVA
Gentsesteenweg 1B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

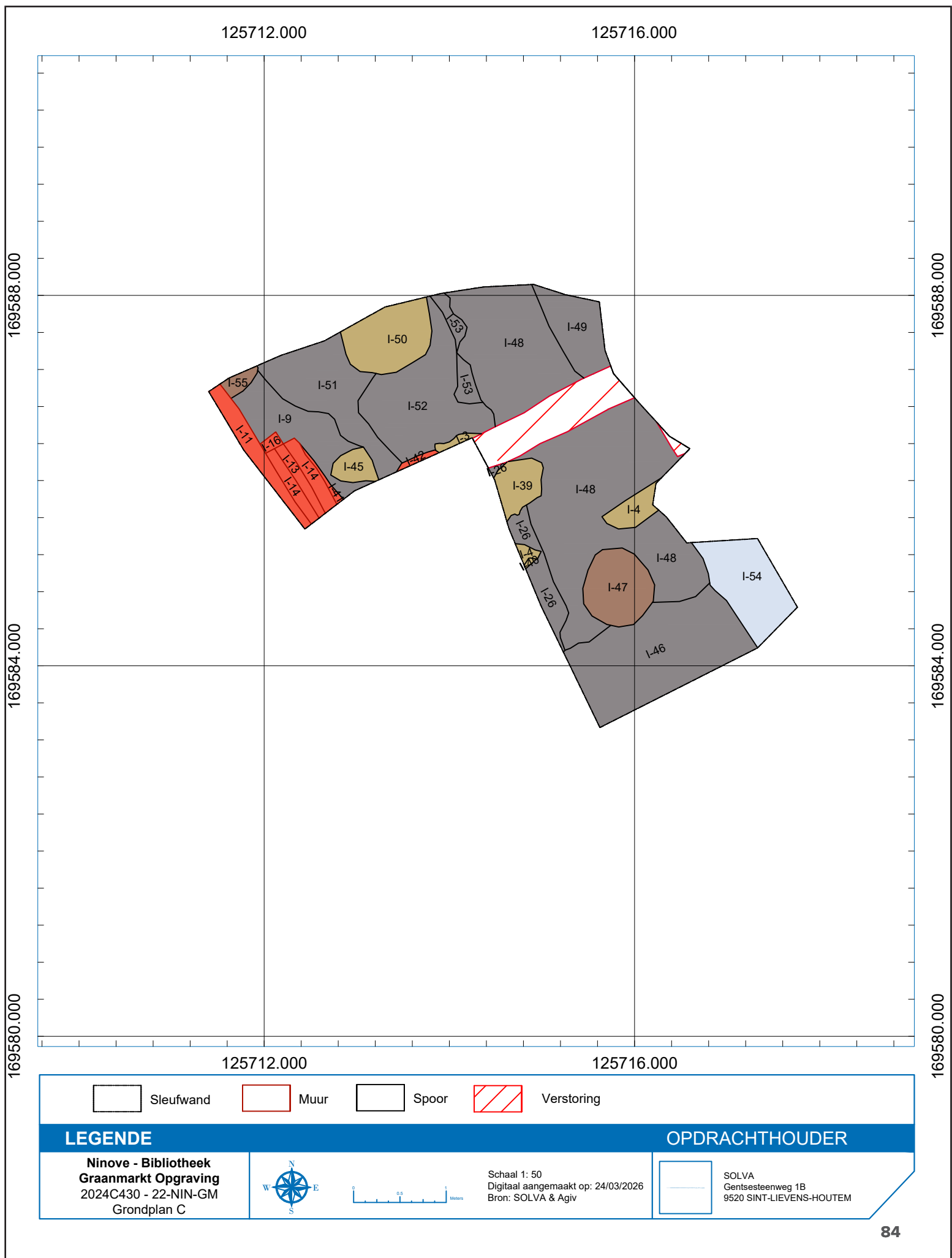

Fig. 46. Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan C. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026.

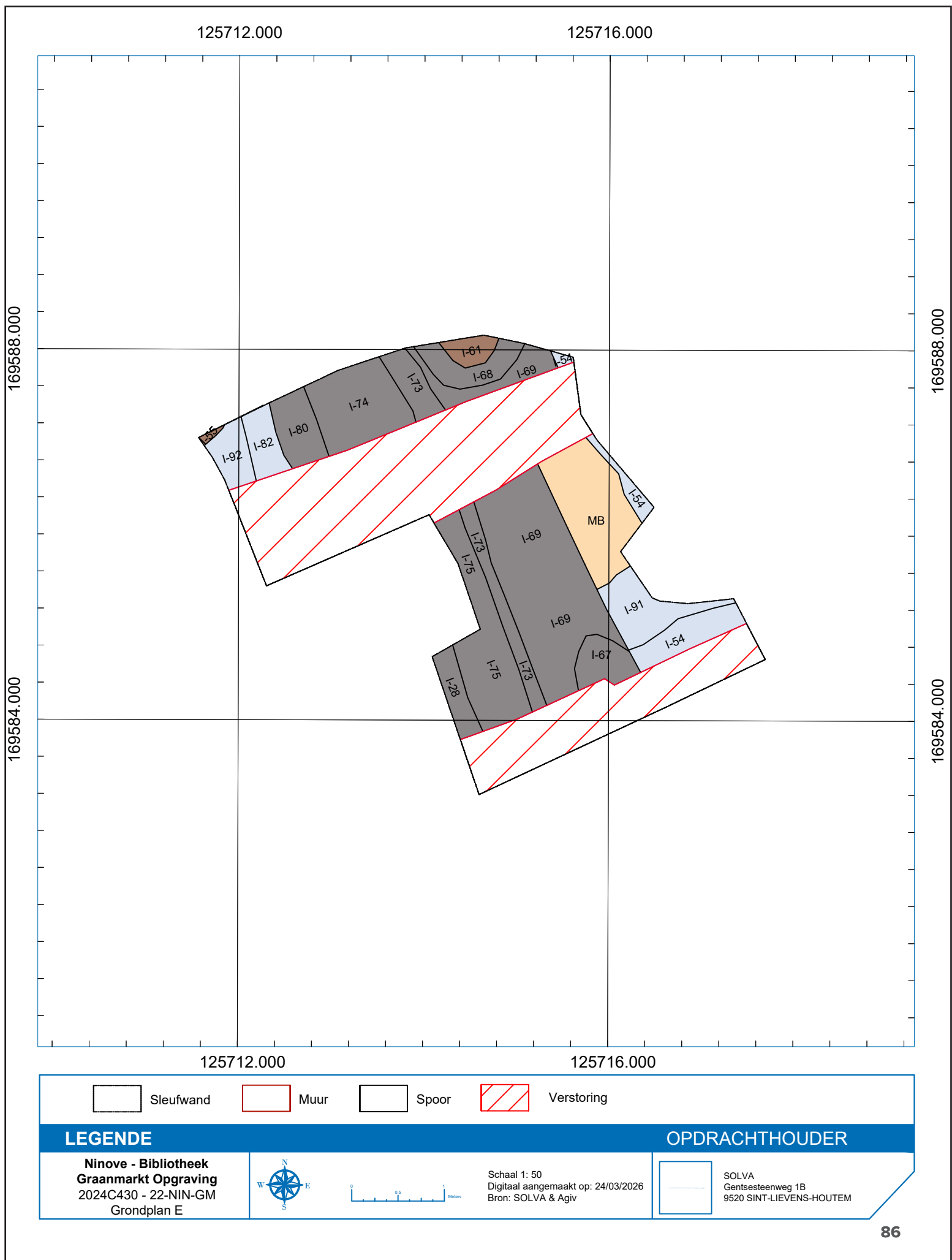

Fig. 48. Niet gefaseerde allesporenkaart grondplan E. Digitaal aangemaakt op 24/03/2026.

4.2.2.4. Globale tekstuele beschrijving van het sporenbestand

4.2.2.4.1. Fase 1: Grachtstructuur uit de Romeinse periode.

4.2.2.4.1.1. Beschrijving en interpretatie

De oudste sporen die zijn aangetroffen in de werkput, zijn vermoedelijk allemaal toe te wijzen aan grachten. Het gaat om uitgeloopte sporen die zijn onderverdeeld in vier spoorcombinaties: C. I-54, C. I-82, C. I-84 en C. I-91. De eerste spoorcombinatie werd reeds aangesneden op grondplan C (Figuur 46) en is C. I-54. Het gaat om een homogene licht bruinig grijze laag. De laag bevat spikkels en brokjes houtskool. De samenstelling van de bodem is zandleem. De interpretatie voor C. I-54 is niet duidelijk en staat beschreven als laag-ongedefinieerd. Door de geringe oppervlakte is het moeilijk om een volledig beeld te krijgen van het spoor. Mogelijks gaat het om een afzonderlijke kuil of poel. Tijdens het verdiepen van het spoor werden er potentiële sporen van *trampling* waargenomen. In coupe GH (Afbeelding 10 en Figuur 42) zijn deze eventuele sporen het best waar te nemen.

De overige drie spoorcombinaties zijn zonder twijfel toe te schrijven aan grachten. C. I-84 en C. I-91 zijn duidelijk uitgegraven sporen in de moederbodem. C. I-82 is uitgegraven in C. I-84 (Afbeelding 12) en bestaat uit een heterogeen grijze zandlemige vulling waarbij veel spikkels ijzerconcreties aanwezig waren. De loop van deze gracht is zichtbaar op grondplan E (Afbeelding 6, Figuur 48).

Afb. 12. Detail foto van C. I-82 en C. I-84 uit coupe EF met aanduiding van de spoorcombinaties.

De lagen uit context C. I-84 lijken goed op deze van C. I-82, maar de lagen zijn veel homogener en zijn nog sterker uitgeloopt waardoor ze een lichtgrijze tot grijzig witte kleur hebben. Er zijn (zeer) weinig spikkels houtskool aanwezig. De samenstelling van de bodem bestaat uit een iets lemiger zandleem in vergelijking met de andere contexten.

De laatste gracht (C. I-91) (Afbeelding 11) oriënteert zich anders in vergelijking met de twee voorgaande beschreven grachten. Waar deze parallel aan de Despauteerstraat lopen, situeert C. I-91 zich dwars op de straat en lijkt eerder de richting van de Koepoortstraat te volgen. De

vulling van het spoor bestaat uit licht grijze zandleem met vlekjes groenig grijs. In het spoor waren nog spikkels en brokjes houtskool aanwezig.

4.2.2.4.1.2. Vondsten en datering

In de contexten van deze oudste fase zijn niet veel vondsten aangetroffen. Toch zijn er tijdens het onderzoeken van de grachten hier en daar wat scherven aangetroffen. Van elk van deze uitgeloopte sporen werden ook verschillende emmers geschept om deze achteraf op verschillende maaswijdtes te kunnen uitzeven.

In C. I-82 werden geen vondsten aangetroffen (Tabel 2). Er werden wel twee emmers van 10 liter geschept om uit te zeven. Tijdens het zeven werden geen scherven aangetroffen. Om toch een zicht te krijgen qua datering voor deze meest recente gracht, werd er een houtskoolstaal geselecteerd om een C14-datering op te laten uitvoeren.

TABEL 2: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-82.

Materiaal	Aantal
Staalname / Zeef / Gezeefd 0,5 mm	10
Staalname / Zeef / Gezeefd 4 mm	5

In C. I-84 werden twee scherven aardewerk aangetroffen die in de Romeinse periode worden geplaatst (Tabel 3). Het is niet mogelijk om deze verder te determineren.

TABEL 3: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-84.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Romeins / Niet gedetermineerd	2

Conclusie

Het aardewerk dat werd aangetroffen in deze uitgeloopte sporen gaf reeds een indicatie dat deze grachten moesten gesitueerd worden in de Romeinse periode. De kwaliteit van de scherven was helaas niet goed genoeg om een verdere determinatie toe te laten.

Om een beter beeld te krijgen van de datering van deze oudste fase, werd een C14-datering uitgevoerd op een niet gedetermineerd houtskoolfragment. Deze leverde een datering met een zekerheid van 95,4% waarschijnlijkheid op tussen 250 en 430 AD.³⁰

Gelet op de vondsten, de uitloging van het spoor én de C14-datering, kunnen we concluderen dat dit greppelsysteem te plaatsen is in de laat-Romeinse periode.

4.2.2.4.2. Fase 2: Grachtencomplex uit de middeleeuwen (12de – 13de eeuw)

4.2.2.4.2.1. Beschrijving en interpretatie

De oudste grachten uit de Romeinse periode worden doorsneden door een nieuw grachtencomplex dat uit 3 fases bestaat (Afbeelding 13). De meest recente fase is spoorcombinatie C. I-5. Deze situeert zich het dichtst bij de Despauteerstraat en volgt dezelfde loop als de straat. De context bestaat uit verschillende heterogene lagen waarbij de kleur varieert van licht gelig bruin tot bruinig grijs en zelfs donkergrijs. Qua inclusies werden er voornamelijk en in bijna alle lagen spikkels en brokjes houtskool aangetroffen. Hier en daar werd er in bepaalde lagen (vb.: spoor I-73) spikkels ijzerconcreties of mangaanspikkels (sporen I-38, I-63, I-69 en I-71) aangetroffen. In sporen I-48, I-49 en I-59, waren spikkels en brokjes verbrande leem zichtbaar. Sporadisch werden spikkels baksteen gedetecteerd zoals in spoor I-46. De samenstelling van de bodem is voor alle lagen zandleem.

Afb. 13. Detail van profiel 1AB op de middeleeuwse fase van het grachtencomplex met aanduiding van de verschillende spoorcombinaties.

Ten westen van C. I-5 bevindt zich de oudere grachtfase C. I-74 en het ophogingspakket C. I-9 dat deze gracht afdekt. Het afdekkingspakket C. I-9 bestaat uit een heterogene bruinig grijze zandlemige laag waarin lichtgrijze tot groene vlekjes te zien zijn met houtskool, verbrande leem en wat mangaanspikkels als inclusies. De gracht zelf bestaat wederom uit verschillende lagen die qua kleur variëren van licht (gelig) bruin / grijs tot bruinig grijs en donker grijs en kent hetzelfde verloop als C. I-5. Wat de inclusies betreft, gaat het hoofdzakelijk om houtskoolspikkels en -brokjes die in quasi elke laag werden aangetroffen. Occasioneel werden er ook ijzerconcreties opgemerkt en in één spoor mangaanspikkels. Wederom is de samenstelling van de bodem zandleem.

De laatste en oudste gracht binnen deze fase is spoorcombinatie C. I-28. Ook hier oriënteert de gracht zich evenwijdig aan de Despauteerstraat. Deze context wordt afgedekt door C. I-79 waarin de eerder vermelde context C. I-74 werd uitgegraven. C. I-79 bestaat uit een grijze laag met bruinig grijze bijmenging. Er werden spikkels en brokjes ijzerconcreties opgemerkt, maar eveneens veel mangaanspikkels en weinig brokjes houtskool. De gracht C. I-28 bestaat uit twee verschillende vullingen. De bovenste vulling van de gracht is een heterogene grijze laag, waarin vlekken met een groenig grijze tot bruine kleur aanwezig zijn. Verder zijn er mangaanspikkels terug te vinden in de laag alsook spikkels en brokjes houtskool. De onderste laag van de gracht bestaat uit een homogene vulling met een (licht) grijze kleur. Ook hier zijn spikkels mangaan en houtskool vastgesteld.

4.2.2.4.2.2. Vondsten en datering

Spoorcombinatie C. I-5 bevat het meest aantal vondsten (Tabel 4), waardoor een nauwgezette uitspraak op het vlak van datering mogelijk is. Er werd hoofdzakelijk (grijs) aardewerk (75 stuks) aangetroffen. Daarnaast werd er een randfragment van een kogelpot in grijs handgevormd aardewerk aangetroffen (Figuur 49, C. I-5). Dit kan de datering al wat vernauwen van het begin van de 9de eeuw tot in de eerste helft van de 12de eeuw. Door de aanwezigheid van twee stuks Maaslands aardewerk met een oranje baksel is het mogelijk om de datering van de gracht wat specifieker te gaan dateren. De oranje baksels bij het Maaslands aardewerk dateren immers ten vroegste in de 12de eeuw.³¹

TABEL 4: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-5.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Ander aardewerk / Maasland (Andenne) / niet gedetermineerd	2
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	63
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / tuitpot	2
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / kogelpot	1
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	1
Aardewerk / Romeins / Niet gedetermineerd	1
Totaal	75
Bot / Dierlijk bot	9
Bouwmateriaal / Verbrande leem	1
Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	5
Metaal / Metaalslak	1
Natuursteen / Constructie onbewerkt	5
Silex / Niet gedetermineerd	1

In spoorcombinatie C. I-9 zijn zes scherven aardewerk aangetroffen (Tabel 5). Twee scherven zijn afkomstig van een kan of kruik (Figuur 49, C. I-9, 1). De scherven zijn met zekerheid te linken aan één individu en sluiten aan bij type A121³². De aanwezigheid van een kan of kruik plaatst de context minstens na 1150. Daarnaast komt ook een kogelpot in grijs gedraaid aardewerk type L1 reeks³³ (Figuur 49, C. I-9, 2) voor. De aanwezigheid van de kogelpot suggereert een datering voor het begin van de 14de eeuw.

TABEL 5: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-9.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kan/kruik	2
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot	1
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
Aardewerk / Romeins / Niet gedetermineerd	1
Totaal	6
Bot / Dierlijk bot	2
Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type tegula	1
Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	2
Technisch aardewerk / Niet gedetermineerd	

Het materiaal dat aangetroffen werd in C. I-74 (Tabel 6) bevat weinig dateerbaar aardewerk. Het gaat voornamelijk om grijs aardewerk waarbij enkel één bandvormige rand van een kogelpot kon worden herkend (Figuur 49, C. I-74). Door deze vondst is het mogelijk om een datering te verkrijgen in de 12de-13de eeuw.

32 De Groote 2018, p.110.

33 De Groote 2008, p.197.

TABEL 6: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-74.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Niet gedetermineerd onversierd / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	1
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot	1
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	9
Totaal	12
Bot / Dierlijk bot	1
Bouw materiaal / Dakpan Romeins type tegula	1
Silex / Niet gedetermineerd	1

De laag die greppel C. I-28 afdekt bevat geen dateerbaar materiaal (Tabel 7).

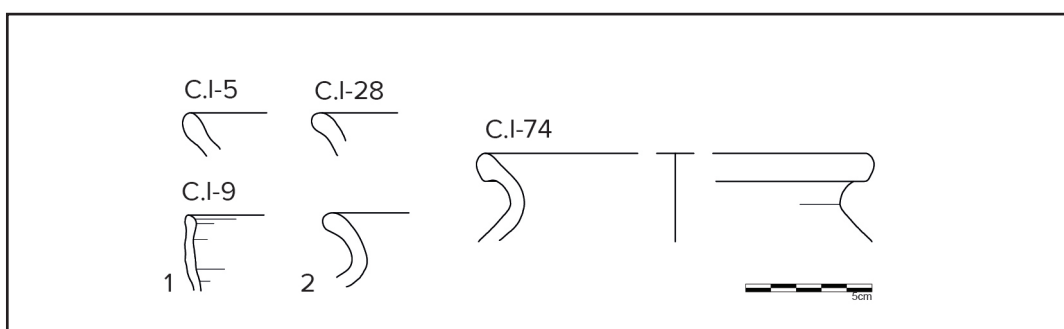
TABEL 7: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-79.

Materiaal	Aantal
Bot / Dierlijk bot	1

In de oudste gracht (C. I-28) werd slechts één dateerbare scherf aangetroffen (Tabel 8). Het gaat om een rand van een kogelpot (Figuur 49, C. I-28). Het fragment sluit aan bij type L1³⁴. De datering van dit randtype is ruim te situeren tussen de 10de eeuw en het eerste kwart van de 14de eeuw. In een poging deze datering nog wat te vernauwen, werd er een staal geselecteerd voor een C14-datering. De datering plaatst het verkoolde zaadje met een zekerheid van 95,4% waarschijnlijkheid tussen 1300AD (75.8%) 1365AD of tussen 1380AD (19.6%) 1400AD³⁵. Deze datering is in tegenspraak met de datering van het aardewerk uit de stratigrafisch recentere grachten. Hoewel het mogelijk is dat de grachten alleen ouder (residueel) aardewerk zouden kunnen bevatten, lijkt dit, gelet op de hoeveelheid vondsten, weinig waarschijnlijk. De radiokoolstofdatering is daarom als intrusief te beschouwen.

TABEL 8: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-28.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / kogelpot	1
Totaal	5
Bot / Dierlijk bot	1
Bouw materiaal / Dakpan Romeins type tegula	1
Natuursteen / Wetsteen	1

³⁴De Groote 2008, p.197.

³⁵RICH-38443 (22-NN-GM-186) : 603±20BP.

Conclusie

De verschillende uitgravingen van de grachten kunnen allemaal in 12de of de 13de eeuw worden geplaatst. Voor C. I-9 en C. I-5 kan deze datering nog vernauwd worden tot 1150-1300. Gelet op het gelijkaardige verloop van elke gracht en de oriëntatie van de huidige wegenis, worden deze grachten geïnterpreteerd als drainagegrachten langs de straat, die telkens opnieuw worden heruitgegraven. Wellicht was de straat op dat moment nog niet verhard en vershuift het verloop ervan daarom telkens licht naar het oosten.

4.2.2.4.3. Fase 3: Middeleeuwse bewoningssporen (13de – 14de eeuw)

4.2.2.4.3.1. Beschrijving en interpretatie

In de totale werkput zijn een vijftal contexten toeschreven aan paalsporen of kuilen die zijn uitgegraven in de opvulling van de grachten.

Op grondplan A is spoor-combinatie C. I-36 voor het eerst te zien (Figuur 44). De volledige doorsnede van het spoor is te zien in coupe GH (Figuur 42 en Afbeelding 14). Het gaat om een heterogene grijze laag met vlekken licht bruinig grijs. Door de vorm van het spoor wordt het eerder als kuil geïnterpreteerd dan als paalspoor.

Afb. 14. Detail van coupe GH ter hoogte van spoor-combinatie C. I-36.

Op grondplan C komen nog twee kuilen aan het licht (Figuur 46). C. I-47 is geïnterpreteerd als paalspoor en situeert zich centraal in de zuidoostelijke zone van de werkput. De spoorcombinatie bestaat uit twee sporen; spoor I-47 (insteek) en spoor I-57 (kern). Het spoor is gecoupeerd op grondvlak D (Afbeelding 15). C. I-47 bestaat uit een heterogeen gevlekte laag die hoofdzakelijk bestaat uit donkergrijze zandleem, maar een bijmenging kent van vlekjes lichtgrijs en bruin. Qua inclusies zijn er (veel) spikkels en brokjes houtskool waar te nemen alsook verbrande leem. Het verschil tussen de kern en insteek is niet goed zichtbaar. Daarnaast is op grondvlak C nog een tweede paalspoor aangetroffen. Het gaat om C. I-55 dat in de noordwestelijke hoek van de werkput is gelegen en hierdoor maar beperkt wordt aangesneden. Een volledige doorsnede van het spoor is verkregen in profiel 1AB (Figuur 41

en Afbeelding 16). Wederom gaat het om een gevlekte laag waarbij de bruine vulling voorzien is van vlekken donkergrijze grond. Qua inclusies zijn er spikkels en brokjes houtskool en verbrande leem aanwezig.

Afb. 15. Coupe CD op spoor-combinatie C. I-57.

Afb. 16. Detail van profiel 1AB ter hoogte van spoor-combinatie C. I-55.

Circa 3 meter richting het westen in profiel 1AB is een gelijkaardige kuil / paalspoor als C. I-55 op te merken (Afbeelding 17). C. I-61 is uitgegraven in C. I-5 en is vanaf grondplan D (Figuur 47) zichtbaar in het grondvlak. De vulling bestaat uit donkergrijze zandleem waarbij zeer veel spikkels en brokjes houtskool en verbrande leem aanwezig zijn.

Afb. 17. Detail van profiel 1AB met aanduiding van spoorcombinatie C. I-61.

Het laatste (paal)spoor (C. I-56) bevindt zich eveneens op grondplan D (Figuur 47 en Afbeelding 18). Het gaat slechts om een onderkant van een paalspoor / kuil. Qua spoorvulling is het spoor heel gelijkaardig aan C. I-47. Ook hier gaat het om een heterogeen donkergrijze vulling met bruine vlekjes zandleem. Er zijn spikkels verbrande leem zichtbaar, alsook spikkels en brokjes houtskool.

Afb. 18. Coupe EF op spoor-combinatie C. I-56.

4.2.2.4.3.2. Vondsten en datering

Omdat het slechts over een beperkt aantal spoorcombinaties gaat, worden alle vondsten opgelijst in éénzelfde tabel (Tabel 9). Er werden niet in alle contexten aardewerk aangetroffen. De gedraaide scherven zijn afkomstig uit twee verschillende spoorcombinaties: C. I-61 (5 stuks) en C. I-56 (3 stuks). Het gaat allemaal om grijs aardewerk waar verder geen determinatie kon aan worden toegekend. De stratigrafische relatie laat toe deze sporen na 1150 (cfr. 2.3.3.2.4.2) en voor 1400 (cfr. 2.3.3.2.4.4) te dateren.

TABEL 9: VONDSTEN UIT C. I-36, C. I-47, C. I-55, C. I-56 EN C. I-61.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	8
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
Totaal	10
Bot / Dierlijk bot	1
Bot / Dierlijk verbrand bot	1
Bouwmateriaal / Verbrande leem	1

Conclusie

Door de beperkte oppervlakte van de werkput is het niet mogelijk om de paalsporen / kuilen te linken aan bepaalde structuren of functies. Het is echter wel duidelijk dat de sporen het bewijs leveren van menselijke aanwezigheid en bewoning nadat de grachten zijn gedempt en de straat opschuift naar het oosten. Mogelijk wijst dit op een verankering van de perceelstructuur in deze periode.

4.2.2.4.4. Fase 4: Stabilisatie en ophoging (14de eeuw)

4.2.2.4.4.1. Beschrijving en interpretatie

Direct onder de verstoring bevinden zich meerder ophogingslagen die de hoger beschreven sporen afdekken (grondplan A; Foto 2 en Figuur 44). De afdekking van deze lagen bestaat uit verschillende spoorcombinaties. C. I-1 is één van de meest recente lagen die werd aangesneden. Ze situeert zich centraal in de werkput aan het noordelijk profiel. Het is een heterogene donkergrijze laag met brokken verbrande leem. Verder werden er eveneens zeer veel spikkels en brokjes houtskool en baksteen aangetroffen in de laag.

Onder deze eerste spoorcombinatie bevindt zich een dik pakket (C. I-27; Figuur 41). Ook in deze lagen werden, weliswaar in mindere mate, spikkels en brokjes verbrande leem en spikkels en brokjes houtskool aangetroffen. Sporadisch bevonden zich spikkels en brokjes baksteen in deze lagen.

Dit pakket dekt twee verschillende spoorcombinaties af nl. C. I-29 en C. I-44 (Figuur 41). De eerste spoorcombinatie is een laag of kuil met duidelijk veel brandafval dat waarschijnlijk afkomstig is van een woningbrand. Het gaat om een grijszwarte laag waarbij zeer veel oranjebruine brokken verbrande leem aanwezig zijn. Verder werden er ook zeer veel spikkels en brokjes houtskool, vrij veel brokjes en brokken baksteen en vrij veel brokjes tegel aangetroffen.

C. I-44 ligt op een gelijke TAW hoogte als C. I-29, maar bevat veel minder restanten van verbrande leem, baksteen of tegel. De lagen binnen deze spoorcombinatie zijn heterogene (bruine) grijze lagen met vlekjes geligbruin. Er worden wel nog spikkels en brokjes verbrande leem aangetroffen en veel spikkels en brokjes houtskool.

Op grondplan A is te zien dat ten zuiden van C. I-1, C. I-3 en CI-4 liggen, waarin ook veel verbrand materiaal werd aangetroffen. Dat gedeelte van de werkput is tijdens het aanleggen van de sleuf onmiddellijk dieper afgegraven aangezien de recente verstoring daar een pak

dikker was in vergelijking met de noordelijke zone van de werkput. Het is onduidelijk hoe C. I-4 geïnterpreteerd moet worden. Mogelijks gaat het om een langwerpige kuil. Verder in het vlak zijn verschillende concentraties verbrande leem merkbaar. Deze concentraties liggen in C. I-3. Daarnaast wordt de laag gekenmerkt door veel spikkels en brokjes houtskool. Wanneer coupe GH bekeken wordt is er te zien dat er een kleine kuil is uitgegraven in C. I-3. Het gaat om C. I-58.

4.2.2.4.2. Vondsten en datering

In C. I-1 werden in totaal 23 scherven aardewerk aangetroffen (Tabel 10). Zes fragmenten grijs lokaal gedraaid aardewerk kunnen worden toegeschreven aan één dubbelbakje (Figuur 50, 1). Op de rand zijn er indrukken op te merken. Het gaat om een draperiedecor. Deze scherven krijgen een datering die zich situeert tussen de 14de eeuw en het einde van de 16de eeuw.

Verder werd nog een randfragment van een teil in grijs lokaal gedraaid aardewerk met de aanzet van een gietsneb gedetermineerd (13de eeuw – eind 15de eeuw) volgens het type A176³⁶ (Figuur 50, 3). Alsook een scherv in rood lokaal gedraaid aardewerk die afkomstig is van een minigrappe (Figuur 50, 2). De aanzet van het oor is aanwezig. De scherv wordt gedateerd tussen de eerste helft van de 14de eeuw tot het eind van de 16de eeuw.

TABEL 10: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-1.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / dubbelbakje	6
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	13
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / teil	1
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape	1
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed Siegburg / niet gedetermineerd	1
Totaal	23
Bot / Dierlijk bot	1
Bouwmateriaal / Daktegel	1
Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	1
Metaal / Metaalslak	1

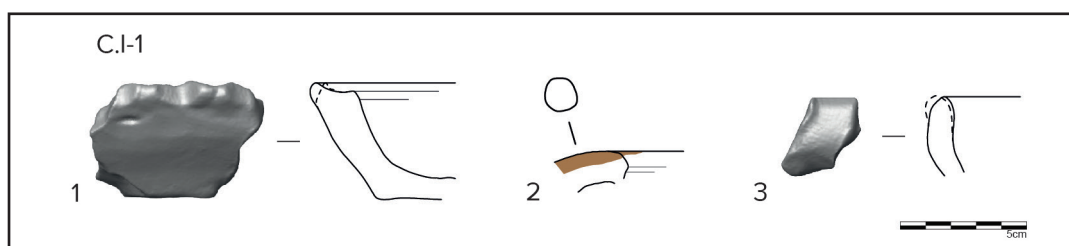

Fig. 50. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-1 (22-NIN-GM-12); 1: grijs lokaal gedraaid aardewerk: dubbelbakje, 2: rood lokaal gedraaid aardewerk: minigrappe, 3: grijs lokaal gedraaid aardewerk: teil.

Het meeste aardewerk werd aangetroffen in C. I-27 (Tabel 11). In totaal gaat het om 52 scherven. Het overgrote deel van de scherven bestaat uit grijs en rood lokaal gedraaid aardewerk. De scherven van de grijs lokaal gedraaide kom behoren tot één individu. Het gaat om type A144³⁷; een smalle bandvormige rand met een afgerond top. Dit type wordt geplaatst in de 14de eeuw (Figuur 51, 2). De andere grijze scherv is een randfragment met dakvormig profiel, afkomstig van een kan of kruik (A126³⁸) en voorzien van een gietsneb (Figuur 51, 1). Dit

³⁶De Groote 2018, p. 145.

³⁷De Groote 2018, p. 124.

³⁸De Groote 2018, p. 110.

type is te plaatsen tussen de tweede helft van de 12de eeuw en de 13de eeuw. Verder is nog een scherf grijs lokaal gedraaid aardewerk aanwezig waarbij duidelijke groeflijnen aanwezig zijn (Foto 19).

Afb. 19. Wandfragment van een scherf grijs lokaal gedraaid aardewerk met duidelijke groeflijnen.

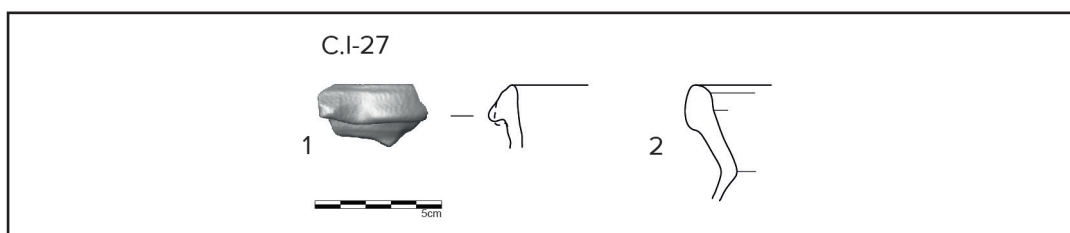
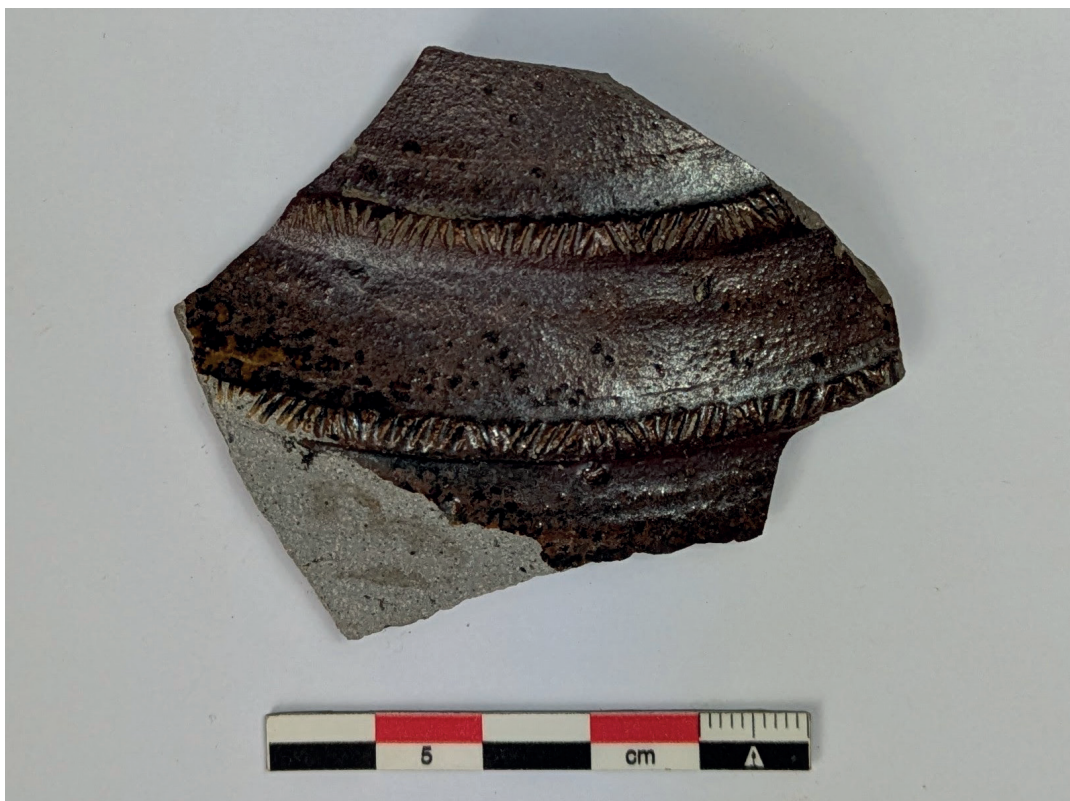

Fig. 51. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-27 (22-NIN-GM-19); 1: grijs lokaal gedraaide kan/kruik, 2: grijs lokaal gedraaide kom.

Afb. 20. Wandfragment van steengoed met engobe/zoutglazuur en radstempel.

Verschillende scherven rood aardewerk zijn duidelijk te determineren als onderdeel van een grape. Het gaat om één individu waarbij voornamelijk fragmenten van de bodem zijn bewaard. De drie pootjes zijn aanwezig. Grapes komen voor vanaf het eerste kwart van de 14de eeuw.³⁹

De laatste dateerbare scherven zijn twee scherven steengoed. Daarvan is één scherf voorzien van een radstempelversiering (Foto 20). Beide scherven kennen een datering in de 14de eeuw.

TABEL 11: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-27.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kan/kruik	1
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kom	2
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	32
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape	14
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd	2
Totaal	52
Bot / Dierlijk bot	1
Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	1
Metaal / Metaalslak	1
Natuursteen / Constructie bewerkt	2
Natuursteen / Constructie onbewerkt	2

Binnen spoorcombinatie C. I-29 werd slechts één scherf aangetroffen die kon worden gedetermineerd (Tabel 12). Het gaat om een randfragment van een drinknap (Figuur 53, C. I-29). De drinknap wordt gesitueerd vanaf het 2de kwart van de 13de eeuw tot in de eerste helft van de 15de eeuw.

TABEL 12: VONDSTEN UIT C. I-29.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / drinknap	1
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	7
Totaal	8
Bot / Dierlijk bot	1
Metaal / Metaalslak	3

Ook uit C. I-44 werden redelijk wat scherven ingezameld (Tabel 13). De meeste scherven behoren tot de groep van het grijs lokaal gedraaid aardewerk. Daartoe behoren onder andere een grape (Figuur 52, 1) (L127B⁴⁰) en een teil (A170⁴¹) (1275-1400) (Figuur 52, 2). Verder werd ook één scherf grijs handgevormd aardewerk ingezameld met een grof kwartsverschaald baksel. Deze scherf kent een oudere datering van de 9de eeuw tot de 11de eeuw. Daarnaast werden twee scherven steengoed en één scherf lokaal hoogversierd aardewerk aangetroffen. De fragmenten steengoed worden beide geplaatst in de 14de eeuw. Eén scherf bevat een radstempel aan de onderkant van de rand (Foto 21 + Figuur 52, 3). Op de scherf hoogversierd aardewerk is een combinatie te zien van gele sliblijnen en koperhoudend loodglazuur (Foto 22). De datering van C. I-44 is dus 14de-eeuws.

³⁹De Groote 2018, p. 105.

⁴⁰De Groote 2008: p.158.

⁴¹De Groote 2018: p. 145.

Afb. 21. Randfragment van steengoed met engobe/zoutglazuur en een radstempel.

Afb. 22. Scherf rood lokaal hoogversierd aardwerk.

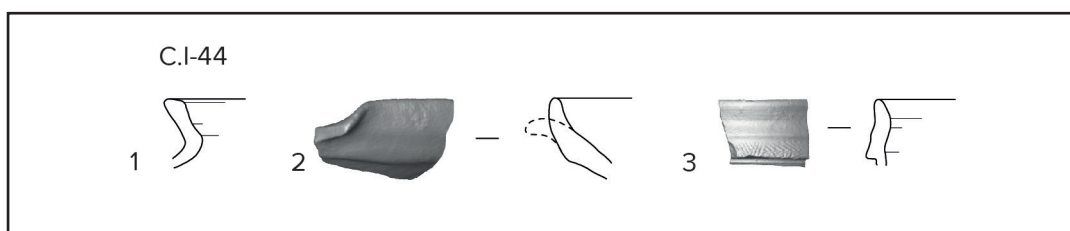

Fig. 52. Tekeningen van aardwerkfragmenten uit C. I-44 (22-NIN-GM-83); 1: grijs lokaal gedraaid aardwerk: grape, 2: grijs lokaal gedraaid aardwerk: teil, 3: kan/kruik in steengoed met engobe/zoutglazuur.

TABEL 13: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-44.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / grape	1
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	39
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / teil	1
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Hoogversierd / niet gedetermineerd	1
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / kan/kruik	1
Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd	2
Totaal	50
Bot / Dierlijk bot	1
Bouwmateriaal / Baksteen	1
Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type tegula	1
Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	3
Metaal / Metaalslak	1

Spoorcombinaties C. I-3 en C. I-4 werden in het voorgaande punt samen besproken, daarom worden de vondsten ook onder dit punt samengenomen (Tabel 14). De meeste scherven kunnen worden toegeschreven aan C. I-3 (9 scherven). Het gaat allemaal om grijs lokaal gedraaid aardewerk. Enkele van die scherven vertonen residu aan de buitenzijde. Enkele scherven zijn mogelijk gedraaid, maar er zijn ook enkele scherven waarvan te vermoeden is dat ze handgevormd en bijgedraaid zijn. Een nauwkeurigere datering dan de volle of late middeleeuwen is niet mogelijk.

TABEL 14: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-3 EN C. I-4.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	10
Bot / Dierlijk bot	2
Bouwmateriaal / Niet gedetermineerd	1

In kuil C. I-58 werd tot slot de rand van een kogelpot aangetroffen (Tabel 15). Het gaat om een korte sikkelandrand volgens het type A241a⁴² (Figuur 53, C. I-58). Deze scherv krijgt een datering tussen 1100 en 1225.⁴³ Enige voorzichtigheid is geboden aangezien dit spoor is ingegraven in de oudere grachten.

TABEL 15: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-58.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot	1
Bot / Dierlijk bot	1

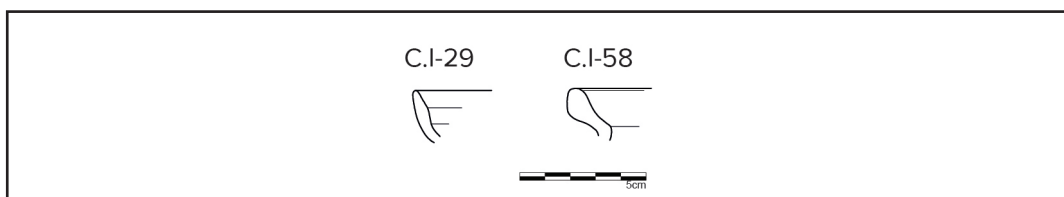

Fig. 53. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-29 (22-NIN-GM-24: grijs lokaal gedraaid aardewerk: drinknap) en C. I-58 (22-NIN-GM-97: grijs lokaal gedraaid aardewerk: kogelpot).

⁴²De Groote 2018, p.121.

⁴³De Groote 2018, p. 120.

Conclusie

Het is duidelijk dat bij deze ophogingspakketten veel materiaal zoals houtskool, verbrande leem en baksteen aanwezig is. Deze lagen, met brandafval, zijn wellicht afkomstig van een (individuele?) woningbrand. Mogelijk is er een link met een stadsbrand. Het aardewerk plaatst alle ophogingslagen in de 14de eeuw.

4.2.2.4.5. Fase 5: Postmiddeleeuwse bewoningssporen

4.2.2.4.5.1. Beschrijving en interpretatie

De postmiddeleeuwse fase situeert zich aan de westelijke helft van de werkput en is het best waarneembaar op grondplan A (Foto 2 en Figuur 44). In het noorden is een trap zichtbaar (C. I-14) die uitgaat op een keldervloer (C. I-10). De vloer bestaat uit rode tegels met afmeting: 12,5 x 12,5 x 2 cm tot 12,5 x 12 x 2 cm. Ter hoogte van de trap werd een tweede grondplan aangelegd (grondplan B; Foto 3 en Figuur 45). De trapfundering bestaat uit bakstenen (22,5/22 x 11,5/11 x 5 cm) gemetst met een vrij zachte grijze kalkmortel met kalkstippen. De traptreden laten vermoeden dat ze oorspronkelijk bezet waren met natuurstenen. C. I-21 wordt gezien als het uitbraakspoor van de trap. In spoorcombinatie C. I-11 werden grote brokken Doornikse kalksteen aangetroffen. Deze brokken zijn waarschijnlijk afkomstig van de traptreden, waarna ze opnieuw gebruikt zijn tijdens het opbouwen van muur C. I-11. Deze muur werd geplaatst nadat de kelder in onbruik geraakte. De muur bestaat uit brokken Doornikse kalksteen en brokken baksteen. Her en der kon nog een baksteenformaat achterhaald worden: 22,5 x 11 x 5 cm en ? x 11,5 x 7 cm.

C. I-11 loopt langs de trap richting het zuidwesten, maar is centraal in de werkput doorbroken door een beerput (C. I-6). Van de beerput is de vloer en slechts een beperkt deel van de opstaande muur bewaard. De bakstenen muur (18 x 8,5 x 6 cm) is bezet met een laagje cement, wat het recente karakter van de beerput aantoont.

Helemaal ten zuiden van de werkput is een laatste kelder zichtbaar (C. I-22). Wederom zijn de muren opgebouwd uit baksteen (22 x ? x 5,5 cm) waarbij de mortel bestond uit een vrij zachte gelig bruine kalkmortel met kalkstippen. De muur was niet bezet met pleister, cement of iets dergelijks. Binnen de kelder werd een recente muur C. I-24 geplaatst die de kelder destijds moest opdelen. De recente bakstenen muur (20,5 x 9,5 x 6 cm) is te herkennen aan de andere mortelsoort. Hierbij is er sprake van lichtgrijs cement met kalkstippen.

4.2.2.4.5.2. Vondsten en datering

Enkel uit spoorcombinatie C. I-13 (de opvulling tussen de trappen) en in het uitbraakspoor C. I-21 werd er aardewerk aangetroffen (Tabel 16 en Tabel 17). Het gaat om verschillende scherven postmiddeleeuws rood gedraaid aardewerk die kunnen geplaatst worden tussen de 15de eeuw en het einde van de 16de eeuw. De zes scherven die afkomstig zijn uit C. I-13 van de kan/kruik (Figuur 54, C. I-13) vormen één individu én kunnen gelinkt worden met de scherv afkomstig van een kan/kruik die werd aangetroffen in C. I-21. In C. I-21 werd verder nog een bord (Figuur 54, 1) aangetroffen waarbij onderaan verbrandingssporen op te merken zijn. De twee scherven zijn afkomstig van één individu. Daarnaast zijn ook nog twee scherven in steengoed, waaronder de rand van een drinkkan (Figuur 54, 2) aangetroffen.

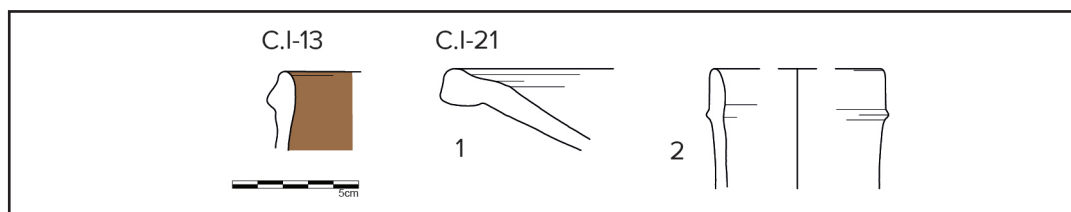

Fig. 54. Tekeningen van aardewerkfragmenten uit C. I-13 (22-NIN-GM-80: rood lokaal gedraaid aardewerk - kan/kruik) en C. I-21 (22-NIN-GM-41: 1: rood lokaal gedraaid aardewerk - bord, 2: drinkkan in steengoed).

Uit de andere spoorcombinaties werden geen noemenswaardige vondsten aangetroffen. Aangezien de beerput de meest noordelijke kelder doorsnijdt, is deze met zekerheid recenter dan de kelder. Hoe deze beerput zich verhoudt ten opzichte van de zuidelijk gelegen kelder is onduidelijk.

TABEL 16: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-13.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kan/kruik	6
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	2
Totaal	9
Bot / Dierlijk bot	1
Glas / Vensterglas	1
Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	1

TABEL 17: VONDSTMATERIAAL UIT C. I-21.

Materiaal	Aantal
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	2
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kan/kruik	1
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / zalfpot	1
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / Drinkkan	1
Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	1
Totaal	9
Bot / Dierlijk bot	1

Conclusie

De postmiddeleeuwse fase toont aan dat er bewoning was langs de huidige Despauteerstraat. Dit wil zeggen dat de straat en de huizen sinds de middeleeuwen weer meer richting het westen zijn opgeschoven. Door de beperkte oppervlakte van de opgraving is het niet mogelijk om een volledig beeld te krijgen van deze postmiddeleeuwse fase.

4.3. BESCHRIJVING VAN HET BESTAND AAN CULTURELE VONDSTEN EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE VONDSTEN

4.3.1. Beschrijving van de analysemethoden en -technieken

De vondsten zijn tijdens het terreinwerk met een uniek volgnummer (= inventarisnummer) gekoppeld aan een individueel laagnummer. Op die manier is er een dubbele controle waardoor het foutenpercentage tijdens het inzamelen van de vondsten bijna volledig kan worden gereduceerd. Bij de analyse worden de vondsten per laagnummer (spoorniveau) ingevoerd in de SOLVA-Archeologiedatabank. Deze databank voorziet in uitgebreide mogelijkheden voor determinatie, datering en assessment. Hieraan zijn de verschillende vondst- en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het invoeren van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen worden aangemaakt. Het aardewerk wordt in technische groepen onderverdeeld en nadien per vorm geteld. Voor de datering van het aardewerk wordt steeds de volledige spoorcombinatie (= context) in ogenschouw genomen.

Van de relevante stukken zijn foto's en tekeningen gemaakt, die ter illustratie zijn bijgevoegd bij de spoorbeschrijving in punt 2.3.3.2.4. Het metaal is gedroogd en ingepakt volgens de regels van de kunst.

4.3.1.1. Beschrijving van de uitwerkingsmethoden

Zie punt 4.2.

4.3.1.2. Beschrijving van de vondsten

Gezien de beperkte oppervlakte van de werkput heeft de opgraving ook maar een beperkt aantal vondsten opgeleverd (Tabel 18: Overzicht van het aantal vondsten per vondstcategorie). Het aardewerk kan dienen als chronologische indicator. De scherven die konden worden geïdentificeerd, meer bepaald alle randen, werden voorzien van een 3D-scan en een technische tekening. Alle tekeningen zijn terug te vinden in de bijlage.

TABEL 18: OVERZICHT VAN AANTAL VONDSTEN PER VONDSTCATEGORIE..	
Materiaal	Aantal
Aardewerk	303
Bot	29
Bouwmateriaal	15
Glas	4
Metaalslak	8
Metaal - Ferro	19
Natuursteen	10
Silex	2
Eindtotaal	390

De relevante vondsten zijn besproken in punt 4.2.2.4. bij de respectieve contexten (spoorcombinaties). Een overzicht van de determinatie van de vondsten is terug te vinden in de bijlage.

4.3.1.3. Beschrijving en analyse van de vondstcategorieën

Zie punt 4.2.2.4. en lijsten in bijlage.

4.3.1.4. Analyse van de typologische, chronologische en ruimtelijke indeling van de vondsten

In punt 4.2.2.4. zijn verschillende relevante vondsten besproken in relatie tot de spoorcombinaties waarin ze zijn gevonden.

4.3.2. Datering en interpretatie van de archeologische site

4.3.2.1. Relatieve datering op basis van het sporenbestand en vondstenbestand

Zie punt 4.2.2.4. en lijsten in bijlage.

4.3.2.2. Absolute datering op basis van vondsten

Zie punt 4.2.2.4. en lijsten in bijlage.

4.3.2.3. Absolute datering op basis van natuurwetenschappelijke dateringstechnieken

Zie punt 4.2.2.4. en lijsten in bijlage.

4.3.2.4. Absolute datering op basis van historische bronnen

Zie punt 4.2.2.4. en lijsten in bijlage.

4.3.2.5. Tafonomische opbouw en formatie van de archeologische site

Op de site hebben er met zekerheid sinds de Romeinse tijd menselijke activiteiten plaatsgevonden. De oudste sporen zijn Romeinse grachten waaraan (voorlopig) geen duidelijke interpretatie kan worden toebedeeld. Dit laat de beperkte oppervlakte van de site niet toe. Daarenboven is een deel vergraven door de latere (post)midleleeuwse bewoning.

Na deze Romeinse fase zijn er weer duidelijke sporen van menselijke activiteiten die plaatsvinden vanaf de 12de eeuw. Wederom gaat het om de uitgraving van verschillende grachten die gelinkt worden aan de loop van de toenmalige straat. Na 3 fases van meerder heruitgravingen, wordt de gracht gedempt en zijn er bewoningsporen terug te vinden in de vorm van kuilen en / of paalsporen.

Nadat alles in de 14de eeuw werd opgehoogd en genivelleerd, lijkt het erop dat de straat terug meer naar het westen wordt verplaatst waardoor het opgravingsterrein wederom wordt ingenomen door bebouwing. De postmiddeleeuwse kelders en beerput tonen dit aan.

4.3.3. Synthese van de kennis over de archeologische site

4.3.3.1. Gemotiveerde interpretatie van de vondsten, vondstcategorieën, sporen, spoorcombinaties, spoorcategorieën, archeologische structuren, en activiteitenzones

De opgraving aan de Despauteerstraat leverde, ondanks de beperkte oppervlakte, een duidelijke stratigrafische sequentie op die de ontwikkeling van dit deel van Ninove vanaf de Romeinse periode tot in de postmiddeleeuwen documenteert. De oudste fase bestaat uit sterk uitgeloopte greppels of grachten, waarvan de oriëntatie deels parallel loopt met de huidige straat en deels dwars daarop staat. Enkele fragmenten Romeins aardewerk en een radiokoolstofdatering tussen 250 en 430 n. Chr. plaatsen deze sporen in de laat-Romeinse periode. Hun precieze functie blijft door de beperkte omvang van de werkput onduidelijk, maar ze wijzen wel op een oudere inrichting of afbakening van het terrein.

Vanaf de 12de-13de eeuw werd de zone opnieuw intensief gebruikt. In deze fase werd een meerfasig grachtencomplex aangelegd, telkens met een gelijkaardige oriëntatie parallel aan de huidige Despauteerstraat. De herhaalde uitgravingen wijzen op een blijvende nood aan drainage of perceelsafbakening langs een toenmalige wegtracé. Het vondstmateriaal situeert deze grachten hoofdzakelijk tussen 1150 en 1300. Na de demping van deze grachten verschijnen kuilen en paalsporen, die op menselijke aanwezigheid en mogelijke bewoning of erfgebruik wijzen, zonder dat op basis van de beperkte oppervlakte volledige structuren konden worden herkend.

In de 14de eeuw werd het terrein opgehoogd en genivelleerd. Deze ophogingspakketten bevatten veel houtskool, verbrande leem, baksteen en aardewerk, wat wijst op de aanvoer of verspreiding van brandafval, mogelijk afkomstig van een woningbrand. Het vondstmateriaal, waaronder grijs en rood lokaal gedraaid aardewerk, steengoed en hoogversierd aardewerk, plaatst deze stabilisatie- en ophogingsfase in de 14de eeuw. De postmiddeleeuwse fase wordt vertegenwoordigd door kelders, een trapconstructie en een beerput in de westelijke helft van de werkput. Deze resten tonen aan dat de bewoning later opnieuw dicht tegen de straat aan lag. De archeologische resten vormen samen een compacte maar betekenisvolle doorsnede van de verschuivende inrichting van een stedelijk perceel aan de rand van de Graanmarkt.

4.3.3.2. Bevindingen ten opzichte van de resultaten van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek

De resultaten sluiten goed aan bij eerder onderzoek in de Ninoofse binnenstad, maar vullen dat beeld op enkele belangrijke punten aan. In de Beverstraat werd reeds een opeenvolging van middeleeuwse bewoningsniveaus vanaf de 12de-13de eeuw vastgesteld, met verschillende brandlagen. Ook aan de Graanmarkt en Langemuntstraat werden laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse structuren en brandlagen geregistreerd. De opgraving aan de Despauteerstraat bevestigt dat dit stadsdeel al vanaf de volle middeleeuwen deel uitmaakte van de stad, maar dat het perceel pas vanaf de 13de-14de eeuw in gebruik is genomen voor bewoning.

Nieuw is vooral de vaststelling van laat-Romeinse grachten onder de middeleeuwse niveaus.

Voor het projectgebied zelf waren vóór dit onderzoek geen archeologische gegevens bekend. De Romeinse fase toont aan dat de zone al vóór de middeleeuwse stadsontwikkeling werd ingericht of gebruikt. Voor de middeleeuwse periode ondersteunt het onderzoek de hypothese dat de Despauteerstraat / Edmond De Deynstraat al vroeg een betekenisvolle verbinding vormde tussen de Graanmarkt en de omgeving van de Koudenberg. De aangetroffen grachten kunnen worden begrepen als een opeenvolging van straat- of perceelsgrachten, mogelijk verbonden met de verschuivende loop en inrichting van deze wellicht onverharde weg.

4.3.3.3. Gemotiveerde verwachting ten aanzien van de aanwezigheid en aard van archeologisch erfgoed

Binnen de onderzochte werkput is het archeologisch erfgoed sterk ongelijk bewaard. In de westelijke helft werd de ondergrond aanzienlijk verstoord door recente en postmiddeleeuwse ingrepen, waaronder de bouw en afbraak van de voormalige Sigtay-lampenfabriek, kelders en een beerput. In deze zone is het potentieel voor oudere, ongestoorde archeologische resten beperkt. De oostelijke helft daarentegen vertoonde een goed bewaarde stratigrafische opbouw, met archeologische niveaus onder de recente verstoring en met sporen die tot in de natuurlijke zandlemige afzettingen waren ingegraven.

Voor de onmiddellijke omgeving van het projectgebied mag, vooral buiten de zones met diepe moderne verstoring, rekening worden gehouden met een gelijkaardige opeenvolging van Romeinse, middeleeuwse en postmiddeleeuwse sporen. De ligging nabij de Beverbeek, de Graanmarkt, en de historische verbinding naar de Koudenberg maakt deze zone archeologisch relevant voor de studie van de vroege stadsontwikkeling van Ninove.

4.3.3.4. Besluit

De archeologische site toont een lange, maar niet continue ontwikkeling. De oudste vastgestelde activiteit dateert uit de laat-Romeinse periode en bestaat uit greppels of grachten, waarvan de functie door de beperkte omvang van de werkput niet met zekerheid kan worden bepaald. Na een lange hiaatfase wordt het terrein vanaf de 12de-13de eeuw opnieuw ingericht met een meerfasig grachtencomplex. De oriëntatie en herhaalde heruitgravingen wijzen op een verband met de toenmalige straat- en perceelsstructuur. In de 13de-14de eeuw volgen kuilen en paalsporen, die wijzen op bewoning of erfactiviteiten. Deze fase wordt afgedekt door 14de-eeuwse ophogingslagen met veel brandafval, mogelijk afkomstig van een woning- of stadsbrand. In de postmiddeleeuwse periode wordt de zone opnieuw bebouwd, zoals blijkt uit kelders, een trapconstructie en een beerput.

4.3.3.5. Belang en de betekenis van de archeologische site binnen de bestaande kennis

De betekenis van de site ligt vooral in de verfijning van de kennis over de stadsontwikkeling van Ninove. De opgraving bevestigt dat de zone rond de Despauteerstraat al in de 12de-13de eeuw actief werd ingericht en dat het wegtracé en de perceelsstructuur in deze periode nog evolueerden. De resultaten sluiten qua datering van de sporen aan bij de vaststellingen in de Beverstraat en op de Graanmarkt. Opmerkelijk is de aanwezigheid van laat-Romeinse sporen onder de middeleeuwse stadsniveaus. Deze oudere fase was op deze locatie niet verwacht en toont aan dat de omgeving al vóór de middeleeuwse stadsvorming werd gebruikt of ingericht.

4.3.3.6. Afbakening van zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is

Binnen de onderzochte zone is geen archeologisch erfgoed meer aanwezig.

4.3.4. De onderzoeksvragen en onderzoeksdoelen beantwoord

- Zijn er sporen te vinden van bebouwing? Zo ja wat is de aard, omvang, datering en ruimtelijke samenhang?

Ja. Er zijn zowel indirecte als directe sporen van bebouwing of bewoningsactiviteit

aangetroffen. Voor de middeleeuwse fase gaat het om enkele kuilen en paalsporen die na de demping van het 12de-13de-eeuwse grachtencomplex in de opvullingspakketten werden uitgegraven. Door de beperkte oppervlakte van de werkput konden deze sporen niet tot een volledig gebouwplan of een duidelijke structuur worden herleid, maar ze wijzen wel op bewoning of erfactiviteiten vanaf de 13de-14de eeuw. Ook de brandlaag is met bewoning in verband te brengen.

De meest duidelijke bouwsporen dateren uit de postmiddeleeuwse periode en bevinden zich vooral in de westelijke helft van de werkput, dicht bij de huidige Despauteerstraat. Het gaat om twee kelderresten, een trapconstructie, een muur- of uitbraakspoor en een beerput. De vondsten uit de opvulling en uitbraaksporen bestaan onder meer uit rood lokaal gedraaid aardewerk en steengoed en wijzen op een datering vanaf de 15de tot 16de eeuw, met latere aanpassingen. Deze resten tonen aan dat de bewoning in de postmiddeleeuwse periode opnieuw dicht tegen de straat aan lag. De beperkte omvang van de werkput laat echter niet toe om de volledige omvang of plattegrond van deze bebouwing te reconstrueren.

- Is het mogelijk een evolutie te zien in de manier van bouwen? Zijn deze resultaten te koppelen aan recente onderzoeken?

Ja. Hoewel de beperkte omvang van de werkput geen volledige gebouwplattegronden opleverde, is wel een duidelijke evolutie in bouwtechniek zichtbaar. De oudste middeleeuwse bewoningssporen bestaan uit kuilen en paalsporen, gecombineerd met brandlagen waarin veel houtskool en verbrande leem aanwezig is. Dit wijst op bewoning in vakwerkbouw.

In de postmiddeleeuwse fase is het beeld anders. Dan verschijnen bakstenen keldermuren, een trapconstructie, uitbraaksporen en een beerput. Deze resten tonen aan dat in deze periode met baksteen werd gebouwd en dat de bebouwing een duurzamer karakter kreeg.

Deze evolutie sluit aan bij recente onderzoeken in Ninove. In de Beverstraat werden eveneens middeleeuwse bewoningsniveaus en brandlagen vastgesteld. Daar is de omschakeling van vakwerkbouw naar bouwen met baksteen te situeren in de 17de eeuw. De resultaten van de Despauteerstraat passen dus binnen een ruimer stedelijk patroon waarbij oudere bewoning in hout- en leembouw geleidelijk plaatsmaakt voor postmiddeleeuwse baksteenbouw.

- Hoever gaat de bewoning terug in de tijd? Is het mogelijk een sequentiedatering uit te voeren? Kunnen natuurwetenschappelijke methodes verfijnd worden met aardewerk of andere culturele vondsten?

De oudste bewoningssporen dateren uit de 13de-14de eeuw. Het gaat om kuilen en paalsporen die na de demping van het 12de-13de-eeuwse grachtencomplex in de opvullingspakketten zijn uitgegraven. Deze sporen wijzen op bewoning of erfactiviteiten, maar door de beperkte oppervlakte van de werkput konden ze niet tot een volledige gebouwplattegrond of duidelijk afgebakende structuur worden herleid. Oudere sporen zijn wel aanwezig, met name laat-Romeinse grachten en een 12de-13de-eeuws grachtencomplex, maar deze kunnen niet met zekerheid als bewoningssporen worden geïnterpreteerd.

Een sequentiedatering van de bewoning is niet mogelijk. Er zijn geen loopniveaus of vloerniveaus aangetroffen die met deze oudste bewoningsfase in verband kunnen worden gebracht. De datering berust daarom hoofdzakelijk op de stratigrafische positie van de sporen en op het aardewerk uit de betrokken contexten.

De natuurwetenschappelijke dateringen leveren vooral informatie over oudere contexten, maar verfijnen de datering van de bewoning zelf niet rechtstreeks. De radiokoolstofdatering uit de laat-Romeinse fase bevestigt de ouderdom van het greppelsysteem, terwijl de datering uit C. I-28 als intrusief wordt beschouwd omdat ze niet overeenstemt met de aardewerkdateringen en de stratigrafische positie van de grachten. Voor de 13de-14de-eeuwse bewoningsfase blijft

de combinatie van stratigrafie en aardewerk de belangrijkste basis voor de datering.

- Is het mogelijk om de oudste bewoningslagen te koppelen aan de historische informatie betreffende de stadsuitbreiding in de late middeleeuwen?

Ja, maar slechts in beperkte en voorzichtige zin. De oudste bewoningssporen op de site dateren uit de 13de-14de eeuw en bestaan uit kuilen en paalsporen die pas na de demping van het 12de-13de-eeuwse grachtencomplex zijn aangelegd. Ze tonen aan dat het terrein, nadat het aanvankelijk vooral door grachten langs een vermoedelijk onverhard straattracté werd ingenomen, in de 13de-14de eeuw ook effectief als woon- of erfzone in gebruik kwam. Deze ontwikkeling sluit aan bij het beeld dat uit historische en archeologische gegevens naar voren komt: in de 13de en 14de eeuw worden de open zones tussen de oudere kernen, met name deze op de Graanmarkt en deze in de omgeving van de Koudenberg geleidelijk ingevuld.

- Zijn in deze zone ook brandpakketten te vinden uit de late middeleeuwen en de 17de eeuw zoals ook bij de opgravingen in de Beverstraat en Langemuntstraat? Kan de datering van de oudste brandlagen nog verfijnd worden?

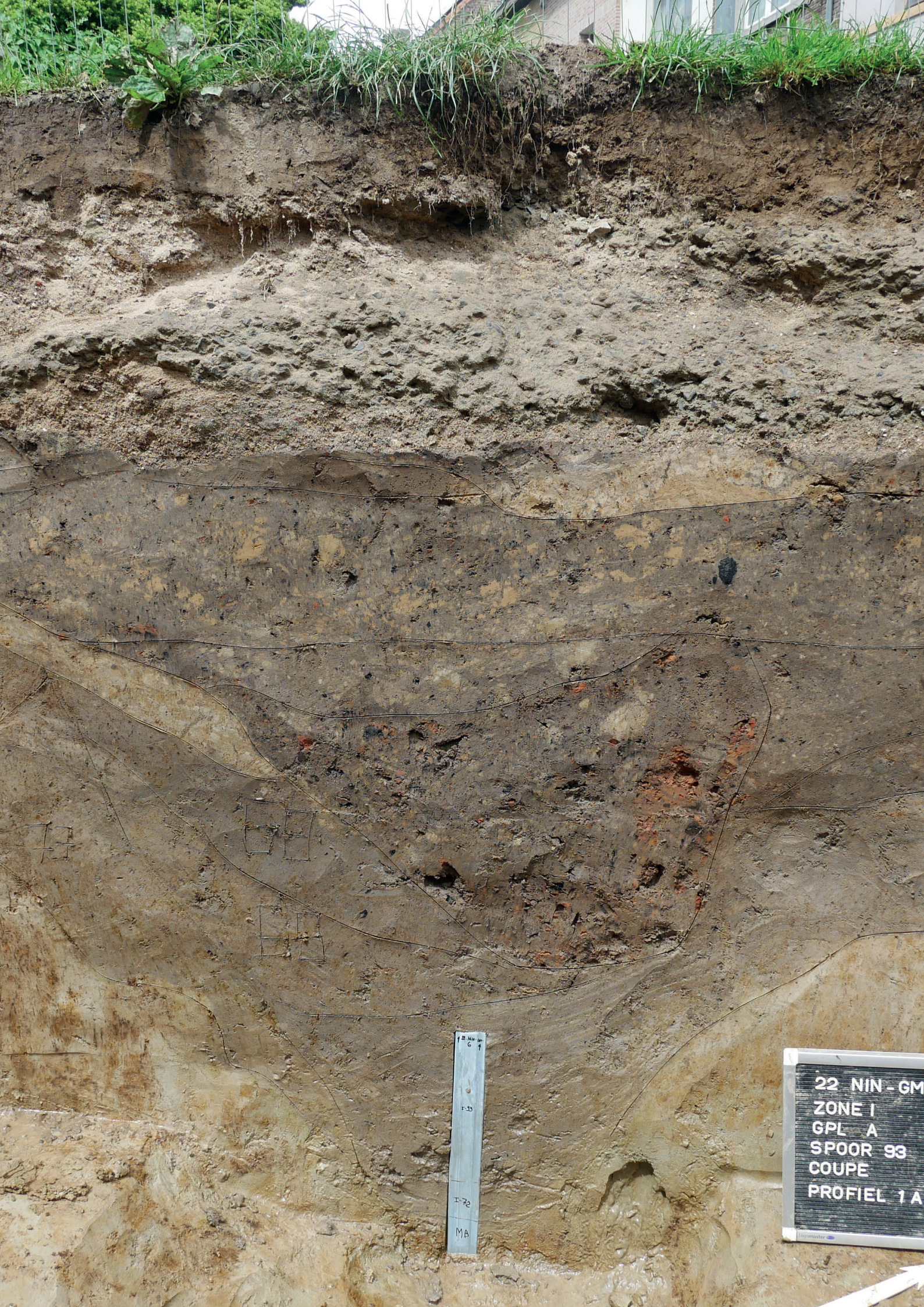
Ja, er zijn brandpakketten aangetroffen, maar ze kunnen niet met alle in de vraag genoemde fasen worden verbonden. De duidelijkste brandgerelateerde lagen bevinden zich in de 14de-eeuwse ophogings- en stabilisatiefase. Deze pakketten bevatten veel houtskool, verbrande leem, baksteen- en tegelbrokjes en worden geïnterpreteerd als brandafval, mogelijk afkomstig van een woningbrand. De datering van deze oudste brandlagen kan op basis van het aardewerk worden verfijnd tot de 14de eeuw. Een rechtstreeks verband met een specifieke stadsbrand blijft wel onzeker.

Een brandpakket uit de 17de eeuw, zoals in de Beverstraat werd vastgesteld en daar in verband wordt gebracht met de grote stadsbrand van 1603, is in deze werkput niet aangetroffen. De postmiddeleeuwse fase wordt vooral vertegenwoordigd door bakstenen kelders, een trapconstructie, uitbraaksporen en een beerput, maar leverde geen afzonderlijk 17de-eeuws brandniveau op.

- Kan een gerichte natuurwetenschappelijke staalname en analyse meer vertellen over het gebruik van de aangetroffen structuren?

Neen. De natuurwetenschappelijke analyses hebben de interpretaties niet wezenlijk verfijnd, maar wel geholpen om enkele chronologische ijkpunten binnen de site te bevestigen of te toetsen.

05 | SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK

↑ 20 Niv. m
6 ↑
F-33
I-72
MA

22 NIN - GM
ZONE I
GPL A
SPOOR 93
COUPE
PROFIEL 1A

5. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK

5.1. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP GESPECIALISEERD PUBLIEK)

Het archeologisch onderzoek aan de Graanmarkt / Despauteerstraat te Ninove werd uitgevoerd naar aanleiding van de renovatie van de stedelijke bibliotheek en de bijhorende omgevingsaanleg. De opgraving concentreerde zich op de zone van de geplande regenwaterput, waar de diepe bodemingreep een reëel risico vormde voor bewaarde archeologische niveaus. De centrale vraagstelling had betrekking op de chronologie en ruimtelijke ontwikkeling van dit deel van de binnenstad, met bijzondere aandacht voor middeleeuwse bewoning, de relatie tot de laatmiddeleeuwse stadsuitbreiding, de aanwezigheid van brandlagen en de meerwaarde van natuurwetenschappelijke staalname.

De resultaten tonen een gefaseerde ontwikkeling van het onderzochte perceel. De oudste sporen bestaan uit sterk uitgeloogde greppels of grachten, die op basis van Romeins aardewerk en een radiokoolstofdatering tussen 250 en 430 n. Chr. in de laat-Romeinse periode worden geplaatst. Hun functie blijft onzeker, maar ze wijzen op een oudere inrichting of afbakening van het terrein. Vanaf de 12de-13de eeuw werd de zone opnieuw ingericht met een meerfasig grachtencomplex, grotendeels parallel aan de huidige Despauteerstraat. De grachten kunnen daarbij niet alleen als drainagegrachten worden geïnterpreteerd, maar vermoedelijk ook als begrenzing van een toen nog onverhard wegtracé. Het aardewerk situeert deze grachten hoofdzakelijk tussen 1150 en 1300. Een radiokoolstofdatering uit C. I-28 wordt als intrusief beschouwd, omdat ze niet overeenstemt met de stratigrafische en de studie van het aardewerk.

Na de demping van dit grachtencomplex werd het terrein in de 13de-14de eeuw als woon- of erfzone gebruikt. Deze fase wordt vertegenwoordigd door kuilen en paalsporen die in de oudere grachtvullingen zijn uitgegraven. Volledige gebouwplattegronden of duidelijke activiteitenzones konden door de beperkte omvang van de werkput niet worden herkend. De combinatie van paalsporen, houtskoolrijke lagen en verbrande leem wijst echter op bebouwing in vakwerk. De oudste bewoning past binnen de verdere verdichting van Ninove in de 13de en 14de eeuw en kan voorzichtig worden verbonden met de historische ontwikkeling van de zone tussen de Graanmarkt, de Koepoortstraat en de omgeving van de Koudenberg.

In de 14de eeuw werd het terrein opgehoogd en genivelleerd. De ophogings- en stabilisatiepakketten bevatten veel houtskool, verbrande leem, baksteen- en tegelbrokjes en worden geïnterpreteerd als brandafval, mogelijk afkomstig van een woningbrand. Het aardewerk dateert deze fase in de 14de eeuw.

De postmiddeleeuwse fase is vooral bewaard in de westelijke helft van de werkput en bestaat uit bakstenen kelders, een trapconstructie, uitbraaksporen en een beerput. Deze resten tonen aan dat de bebouwing in deze periode opnieuw dicht tegen de huidige straat aan lag en dat de bouwtechniek evolueerde naar baksteenbouw.

Ondanks de beperkte omvang van de werkput verfijnt de site het beeld van de middeleeuwse en postmiddeleeuwse ontwikkeling van dit deel van Ninove en toont ze de mogelijkheden van gericht archeologisch onderzoek in deze zone.

5.2. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK)

Tijdens de renovatie van de bibliotheek aan de Graanmarkt en de Despauteerstraat in Ninove werd archeologisch onderzoek uitgevoerd op de plaats waar een nieuwe regenwaterput zou komen. Omdat deze put diep in de bodem zou worden geplaatst, bestond de kans dat waardevolle archeologische resten zouden verdwijnen. Daarom werd de zone vooraf onderzocht.

De opgraving was klein, maar leverde verrassend veel informatie op. De oudste sporen zijn grachten of greppels uit de laat-Romeinse periode, tussen ongeveer 250 en 430 na Christus. Waarvoor ze precies dienden, is niet duidelijk, maar ze tonen wel aan dat deze plek al lang vóór de middeleeuwse stad werd gebruikt of ingericht.

Vanaf de 12de en 13de eeuw werd het terrein opnieuw actief gebruikt. Toen werden verschillende grachten aangelegd die ongeveer dezelfde richting volgen als de huidige Despauteerstraat. Deze grachten dienden om water af te voeren, maar ook om een toen nog onverharde weg of perceelsgrens af te bakenen. De weg en de percelen lagen dus nog niet helemaal vast, maar veranderden doorheen de tijd.

Nadat deze grachten waren opgevuld, werd het terrein in de 13de en 14de eeuw gebruikt als woon- of erfzone. Archeologen vonden kuilen en paalsporen, maar de werkput was te klein om volledige huisplattegronden te herkennen. Toch wijzen de sporen, samen met houtskool en verbrande leem, op gebouwen in vakwerk: houten constructies met wanden van leem.

In de 14de eeuw werd het terrein opgehoogd en gelijkgemaakt. In deze ophogingslagen zaten veel houtskool, verbrande leem, baksteen- en tegelbrokjes. Dat wijst op brandafval, mogelijk afkomstig van een woningbrand. De vondsten uit deze lagen, vooral aardewerk, dateren deze fase in de 14de eeuw.

Uit de postmiddeleeuwse periode kwamen resten van bakstenen kelders, een trapconstructie, uitbraaksporen en een beerput aan het licht. Dat toont aan dat er later opnieuw dichterbij de huidige straat werd gebouwd. De manier van bouwen veranderde daarbij duidelijk: van oudere vakwerkbouw naar stevigere baksteenbouw.

Ondanks de beperkte omvang van de opgraving verfijnt de site het beeld van de ontwikkeling van dit deel van de stad en toont ze wat gericht archeologisch onderzoek kan opleveren.

06 | BIBLIOGRAFIE

6. BIBLIOGRAFIE

6.1. LITERATUUR

DE GRAEVE A., VERBEKE E., DE MAEYER W. & KLINKENBORG S. 2021: Ninove Beverstraat. SOLVA-Archeologierapport 213.

DE GROOTE K. 2008: *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw)*, Relicta Monografieën 1, Brussel.

DE GROOTE K. & DE WINTER N. 2017: Het middeleeuws en postmiddeleeuws aardewerk. In: ERVYNCK A. & VANDERHOEVEN A. (red.), *Het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek van de O.L.V.-basiliek van Tongeren (1997-2013). Deel 2: Studie van de vondsten*, Relicta Monografieën 12, Brussel, 189-222.

DE GROOTE K., MOENS J. (EDS.) 2018: *Archeologie en geschiedenis van een middeleeuwse woonwijk onder de Hopmarkt te Aalst*, Relicta monografieën 16, Brussel

DEMEULEMEESTER J. 1990: Karolingische castra en stadsontwikkeling: enkele archeotopografische suggesties, in: S.n. (ed.), *Ontstaan en vroegste geschiedenis van de middeleeuwse steden in de zuidelijke Nederlanden* (Historische uitgaven 83), 117-149.

KLINKENBORG S., DE MAEYER W., CLEMENT C. & CHERRETTÉ B. 2009: Ninove Graanmarkt. SOLVA-Archeologierapport 6.

KLINKENBORG S. & CHERRETTÉ B. 2015: Ninove – Ingelandt. Bureau studie. SOLVA-Archeologierapport 43.

SEVENANT M., Menschaert J., Couvreur M., Ronse A., Antrop M., Geypens M., Hermy M., & De Blust G. 2002: *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelroport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

VANDE WINKEL G. 1996: Over de oorsprong van de stad Ninove (tot ca. 1100). Een hypothese geherformuleerd, *Het Land van Aalst* 48/3, 203-224.

VAN DEN HOVE P., WOUTERS W., PEERSMAN J. & CHISLAIN J.-C. 2024: *Archeologische onderzoek op de Koudenberg in Ninove (1991-1998)*, Het Land van Aalst LXXVI nr. 2, Aalst.

VAN DE PERRE D. 2005: "Is 'De Mallaard' (Nederwijk) de oudste bewoningskern van Ninove?", *Het Land van Aalst* 57/1, 5-24.

VAN DE PERRE D. 2022: Inghelant (ingeland) of de Ninoofse toponymische grabbelton. *Het Land van Aalst* 64, 3-18.

VAN DE PERRE D. & VANDE WINKEL G. 2008: Ninove (Nieneve, Ninooven), *Het Land van Aalst* 60.4, 267-286.

VANGASSEN H. 1949: *Geschiedenis van Ninove. Eerste Deel*, Ninove.

VANGASSEN H. 1960: *Geschiedenis van Ninove, deel 2*, Ninove.

6.2. WEBSITES

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/9262>

Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Afspanning De Waag

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/9238> (Geraadpleegd op 22-10-2024)

07 | BIJLAGEN

7. BIJLAGEN

7.1. HANDLEIDING BIJ HET RAADPLEGEN VAN DE BIJLAGEN

De bijlagen bij het rapport zijn ingedeeld in een algemene gegevensfiche over het project inclusief trefwoorden, een lijst met overzichtsfoto's, een structuurlijst, een contextlijst, een sporenlijst, een vondstenlijst en een fotolijst op spoorniveau. Tevens wordt een overzicht geboden van uitgevoerd post-excavation onderzoek en mogelijkheden voor verder onderzoek. Deze lijsten worden aangevuld met de afgeleverde vergunningen voor metaaldetectie en prospectie met ingreep in de bodem enerzijds, en de bijzondere voorwaarden waaraan het onderzoek dient te beantwoorden, opgesteld door de bevoegde overheid - het Agentschap Onroerend Erfgoed - anderzijds. We geven hierbij enige duiding met betrekking tot de diverse lijsten in deze bijlage. De lijsten worden automatisch gegenereerd uit de SOLVA-databank²⁴². In deze databank worden tijdens de opgraving en de rapportage alle data die tijdens een archeologisch project worden gegenereerd, samengebracht. Het gaat hierbij dus zowel om velddata (foto's, plannen, beschrijvingen, relaties tussen sporen, vondsten, ...) als documenten die tijdens de rapportage worden gegenereerd (aardewerktekeningen, informatie over behandeling van materiaal, het archeologisch rapport, diverse laboanalyses, administratief archief zoals vergunningen, bijzondere voorwaarden, ...). In het kader van de rapportage genereert de databank een reeks lijsten zoals gevraagd in de "Minimumnormen voor archeologische registratie en rapportage" en de "bijzondere voorwaarden" bij het concrete project. Conform de structuur van de databank (zie hoofdstuk methodologie, verwerking) worden de bijlagen hiërarchisch opgebouwd. Alle velddata worden in de databankstructuur op drie niveaus ingedeeld: spoorniveau, contextniveau en structuurniveau. We verduidelijken met een voorbeeld. Onder de noemer 'sporen' verstaan we het kleinste niveau van notulering, de kleinste eenheid als het ware: bijvoorbeeld een aflijning in een grondplan of een laag in een kuil bij een coupe-tekening. Dit is het niveau waarop vondsten afzonderlijk worden ingezameld. Verschillende sporen kunnen toebehoren aan een 'context': zo vormen verschillende lagen in een kuil samen de context 'kuil'. Op gelijkaardige wijze kunnen verschillende contexten gegroepeerd worden tot een overkoepelende 'structuur': diverse paalkuilen behoren bijvoorbeeld toe aan de structuur 'gebouw'. In de databank, en dus ook in deze bijlagen, worden de velddata volgens vastgestelde thesauruslijsten toegewezen aan de noemers 'sporen', 'contexten' en 'structuren'. Door archeologische begrippen (gebouw, crematiegraf, grafkuil, laag, ...) via een vastgestelde thesauruslijst aan een specifiek niveau toe te wijzen (spoor, context, structuur), bestaat de garantie dat bij bevraging van de databank naar een bepaald archeologisch begrip, effectief ook alle ingevoerde data in de resultatenlijst voorkomt (anders gezegd, we vermijden daardoor dat 'grafkuil' de ene maal bij 'context', en de andere maal bij 'structuur' wordt ondergebracht). De lijsten in deze bijlage zijn volgens dezelfde hiërarchie opgebouwd. In de bijlage wordt achtereenvolgens een overzicht gebracht van structuren, contexten en sporen. Op deze ²⁴² Zie ook hoofdstuk « Methodologie, Verwerking » aangaande informatie over de SOLVA-databank archeologie. ²⁵⁶ wijze kan van 'groot' naar 'klein' afgedaald worden in de informatie. Er wordt bovendien met kruisverwijzingen gewerkt: bij structuren staat vermeld uit welke contexten ze zijn opgebouwd, bij contexten staat vermeld uit welke sporen ze zijn opgebouwd. In omgekeerde richting staat bij de sporenlijsten vermeld tot welke context en structuur een spoor behoort, en bij de contextlijst staat vermeld tot welke structuur een context behoort. De structuurlijst bevat dus een overzicht van gerelateerde contexten. De contextlijst bevat een overzicht van gerelateerde structuren (hoger niveau) en sporen (lager niveau), alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De sporenlijst bevat een overzicht van gerelateerde

contexten en structuren, alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De gedetailleerde spoorbeschrijvingen zijn uitsluitend in de sporenlijsten zelf terug te vinden. Op elk niveau tot slot staat een interpretatie en zo mogelijk ook een datering vermeld. Voor de duidelijkheid geven we mee dat niet elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context (en dus structuur), evenmin als elke context aan een structuur kan toegewezen worden. Wat de wijze van nummering betreft, geldt als algemene regel dat contexten en structuren de naam dragen van het spoornummer dat als eerste aan die 'context' (en eventueel bij uitbreiding 'structuur') wordt toegewezen. In een rapport zijn het doorgaans de contextnummers en, indien gegroepeerd onder een structuur, de structuurnummers die in de tekst de leidraad vormen. Tot slot enkele bijzonderheden: Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. In het geval dat het een rapportage van een vooronderzoek betreft, worden sporen in principe niet aan een context (en bij uitbreiding een structuur) toegewezen. Contexten en structuren worden pas aangemaakt op het moment van een archeologische opgraving, aangezien op dat ogenblik alle beschikbare informatie aanwezig is, en dit dus dan wel een zinvolle oefening is. Tijdens een vooronderzoek zijn heel wat relaties bijvoorbeeld nog niet duidelijk. De enige uitzondering op deze regel wordt gemaakt wanneer bij de verwerking van een vooronderzoek reeds duidelijk is dat de sporen gelegen zijn in een zone die niet voor verder onderzoek in aanmerking komt. Dan worden sporen waar mogelijk wel tot contexten gegroepeerd (en worden dus in de databank contexten (en eventueel structuren) aangemaakt). Op deze wijze wordt gegarandeerd dat informatie rond potentiële contexten of structuren niet verloren gaat bij een bevraging van de databank. Een voorbeeld verduidelijkt dit: een geïsoleerde grafkuil, die geen aanleiding geeft tot verder onderzoek, wordt wel als context gedefinieerd in de databank, omdat deze zo ook in de resultatenlijst van een bevraging zal voorkomen. Zoniet zou deze grafkuil voor de databank 'onzichtbaar' worden.

7.2. LIJSTEN

- Gegevensfiche project
- Keywords
- Dagrapporten
- Structuurlijst, met vermelding van de gerelateerde contexten
- Contextlijst, met vermelding van de gerelateerde structuren en sporen, foto's, plannen, vondsten en stalen
- Spoorlijst, met vermelding van de gerelateerde contexten, structuren, foto's, plannen, vondsten en stalen
- Vondstenlijst
- Assessment van de vondsten
- Plannenlijst
- Fotolijst
- Tekeningenlijst
- Rapport KIK

Naar aanleiding van de renovatie van de bibliotheek aan de Graanmarkt en de Despauteerstraat in Ninove werd archeologisch onderzoek uitgevoerd ter hoogte van een geplande regenwaterput. Ondanks de beperkte omvang van de ingreep leverde het onderzoek een opmerkelijk inzicht op in de gebruiksgeschiedenis van deze locatie.

De oudste aangetroffen sporen dateren uit de laat-Romeinse periode, meer bepaald tussen ca. 250 en 430 na Christus. Zij wijzen op menselijke activiteit op deze plek lang vóór de ontwikkeling van de middeleeuwse stad. Vanaf de 12de en 13de eeuw is opnieuw duidelijke activiteit zichtbaar, onder meer in de vorm van grachten die dienden voor drainage en perceels- of wegafbakening.

In de daaropvolgende eeuwen evolueerde het terrein tot een woon- of erfzone. Kuilen, paalsporen, houtskoolconcentraties en verbrande leem kunnen in verband worden gebracht met vakwerkarchitectuur. Ophogingslagen met brandafval suggereren bovendien een ingrijpende brandfase, te situeren in de 14de eeuw.

Latere bakstenen kelders, een trapconstructie en een beerput illustreren de verdere verdichting en versterking van de bebouwing langs de straatzijde. Deze kleinschalige opgraving documenteert zo de ruimtelijke en functionele ontwikkeling van een stedelijke locatie in Ninove, van laat-Romeinse activiteit tot middeleeuwse erven en postmiddeleeuwse baksteenbouw.